

Udviklingsplan for turismen på Bornholm frem mod 2030

Udviklingsplanen er finansieret af Destination Bornholm i samarbejde med Bornholms Regionskommune, Dansk Kyst- & Naturturisme og Dansk Erhvervsfremmebestyrelse.

Rådgivere:

Arkitema · Destination LAB · COWI

Forsidefoto: Destination Bornholm

INDHOLD

INDLEDNING

Her kan du læse om formålet og ambitionen med udviklingsplanen, samt få en introduktion til planens afsæt. Her beskrives også hvordan, og med hvem planen er udarbejdet.

Derudover får du en indflyvning til, hvor Bornholms turisme står i dag, Bornholms geografi samt en introduktion til de tre af øens styrkepositioner, som udviklingsplanen tager afsæt i.

VISION & STRATEGI

Her kan du læse om visionen, der beskriver målet for udviklingen frem mod 2030.

Her kan du også læse om det overordnede strategiske hovedgreb, som bør efterstræbes for at komme i mål med visionen.

Derudover gennemgås en række indsatsområder, som dels angiver et strategisk fokus for udviklingen, dels indeholder en række anbefalinger for den kommende udvikling.

NEDSLAGSOMRÅDER

I dette afsnit beskrives tre nedslagsområder, hvor udviklingsplanen dels samler op på eksisterende og igangværende planlægning og udvikling, dels foreslår nye udviklingsinitiativer.

INDLEDNING

Forord	4
Udviklingsplanens rolle	5
Forudsætninger	6
Afsæt & forudgående proces	8
Turismens udvikling & betydning	10
Den bornholmske geografi	12
Styrkepositionerne	16

VISION & STRATEGI

Overblik over strategien	20
Vision	21
Strategisk hovedgreb	22
Succeskriterier	24
Bæredygtig & klimavenlig udvikling - tværgående parameter	25
Indsatsområder & anbefalinger	27

NEDSLAGSOMRÅDER

Aakirkeby	41
Nexø Havn	49
Hasle	59

FORORD

Ved indgangen til 2020 stod Bornholm i en situation, hvor man på den ene side kunne høste frugterne af flere års indsats med rekordhøje vækstrater og international anerkendelse bl.a. for gourmetindsatsen og for klima- og energiindsatsen som grøn ø. På den anden side har den positive turismeudvikling skabt et pres på infrastruktur og produktkvalitet. Udfordringer, der ikke blev mindre under turismesæsonen 2020 og 2021, hvor mange danskere på grund af corona-pandemien valgte at holde ferie i Danmark.

Denne udviklingsplan for udvikling af turismen på Bornholm frem mod 2030 er en retningsgivende og helheds- og handlingsorienteret plan. Den baserer sig på Destination Bornholms turismestrategi med en målsætning om 5% vækst på overnatningerne årligt frem mod 2023 og med forventeligt fortsat ambitiøse mål også efter den igangværende strategiperiode.

Set i en national sammenhæng er denne udviklingsplan den fjerde i rækken af udviklingsplaner for større og nationalt prioriterede områder (de første tre planer blev udformet på Vestkysten, Sjælland og øerne samt Hovedstadsområdet). Dette afspejler vigtigheden af turisme for Bornholm, men også betydningen af Bornholm for kyst- og naturturismen i hele Danmark.

De mange muligheder på øen skaber rum for, at en bred gruppe af gæster har noget at rejse efter på Bornholm henover hele året. Det er en ganske særlig position, som vi skal værne om samtidig med, at vi udvikler øen med fokus på særligt foråret, efteråret og vinteren.

Udviklingsplanen er udarbejdet ud fra visionen om Bornholm som et helårsbaseret, bæredygtigt og foretrukket rejsemål med høj kvalitet og international gennemslagskraft - et langsigtet mål, som kræ-

ver et klart geografisk og strategisk fokus. Der skal på kort sigt sættes ind, hvor den kritiske masse er til stede som grundlag for investeringer. Der skal også sættes ind, hvor der er størst potentiale for at opnå den kritiske masse - kombineret med et langsigtet og fælles arbejde med løbende at udvikle Bornholm som turisme-ø.

Det kræver et fortsat fokus på den offentlige basisinfrastruktur, som støtter op om de private turismeaktører med opdateret skiltning, vedligehold af vigtige stistystemer og parkeringsfaciliteter, helårsdriftede toiletfaciliteter og lign. Derudover skal der i hele branchen - butikker, spisesteder, overnatningsteder, oplevelsestilbud osv. - være en vilje til at stå sammen om at holde åbent i første omgang i skuldersæsonen og på længere sigt i vintersæsonen. Der skal være et kontinuerligt og fælles arbejde med

produktudvikling samt et individuelt fokus på at sikre høj kvalitet og et bredt udbud af overnattings- og spisesteder.

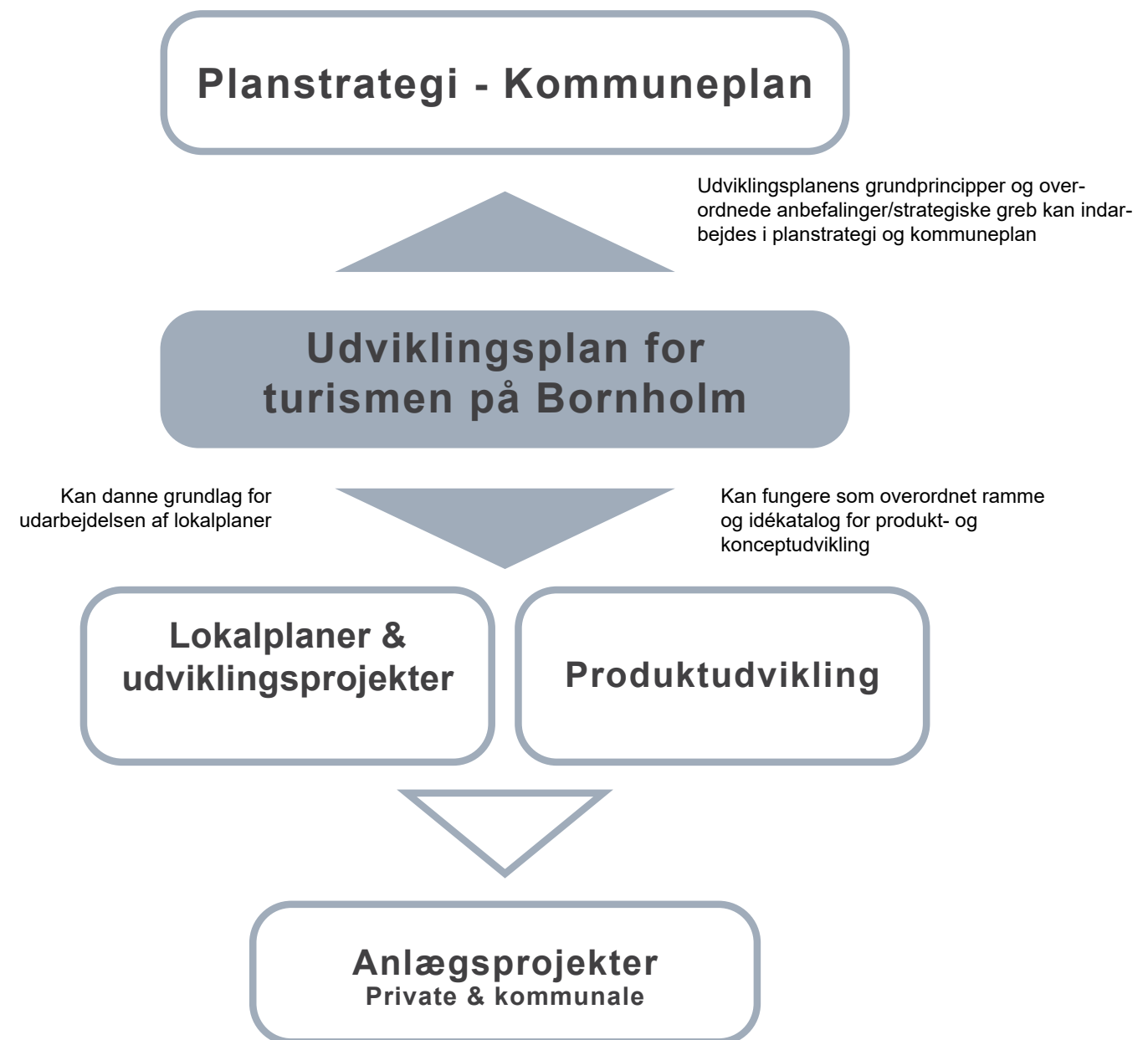
Udviklingsplanen er derfor udarbejdet i et tæt samarbejde mellem et bredt felt af øens nøgleaktører: erhvervslivet, foreningslivet, lokale ildsjæle, Bornholms Regionskommune, Naturstyrelsen, Dansk Kyst- & Naturturisme og Destination Bornholm.

Undervejs i forløbet og hele vejen rundt i feltet af aktører er planen og udviklingsarbejdet blevet mødt af gejst, engagement og ikke mindst stor vilje til at deltage, diskutere og tage reelle og konkrete skridt i den videre udvikling mod det fælles mål.

UDVIKLINGSPLANENS ROLLE

Det er afgørende, at udviklingsplanen spiller sammen med og integreres i det officielle kommunale plangrundlag; målet er at centrale elementer fra udviklingsplanen indgår i kommunens planstrategiske arbejde og samtidig danner grundlag for udarbejdelse af konkrete lokalplaner, kommunale politikker og private indsatser.

Derudover er det målet og forhåbningen, at private turismeaktører vil bruge udviklingsplanen som grundlag og inspiration til udvikling af nye produkter og service - og måske til at få øje på nye givende samarbejder, der skaber merværdi.

FORUDSÆTNINGER

FUNDAMENT

**DESTINATION BORNHOLMS
TURISMESTRATEGI
2020-2023**

MÅLSÆTNING:
Årlig vækst af kommercielle
overnatninger på 5%

FOKUSOMRÅDER:
At gøre Bornholm attraktiv hele året gennem
produktudvikling i såvel det offentlige som
det private, samt intensivere samarbejdet om
markedsføring især udenfor sommerperioden

**Madkultur og outdoor
Vinterturisme, kunst og kultur
Klima og miljø**

Et stærkt fundament

Udviklingsplanen står på et fundament af målsætning og fokusområder fra Destination Bornholms Turismestrategi 2020-2023.

VISION 2030

**I 2030 er Bornholm et
helårsbaseret, bæredygtigt
og foretrukket rejsemål
med høj kvalitet og
international
gennemslagskraft**

En ambitiøs vision

Visionen peger på en fælles, ambitiøs retning for udviklingen af turismen på Bornholm.

AFSÆT

‘BLIKKET UDEFRA’

**Nøgletal & data
Besøgsrapporter**

**Kortlægning af fysiske
& organisatoriske
strukturer**

Besigtigelser

‘BLIKKET INDEFRA’

Ønsker & idéer

Erfaringer & viden

**Igangværende
udviklingsprojekter**

Dialog & samskabelse

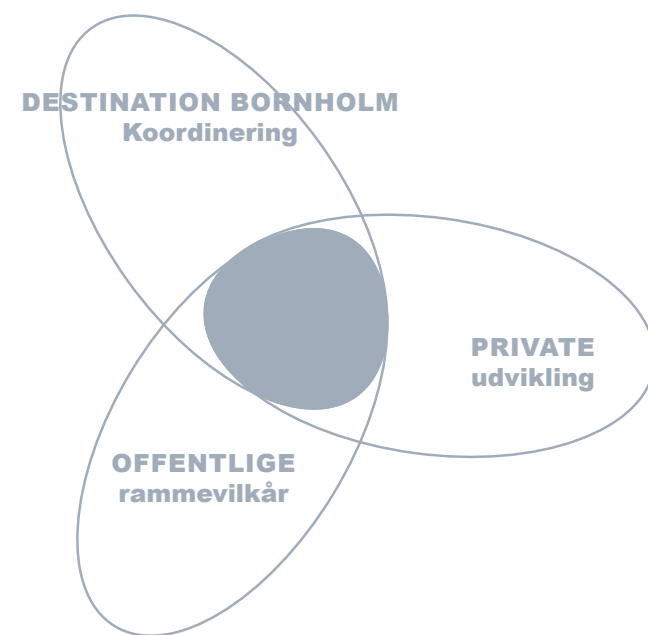
**STYRKER &
SVAGHEDER**

**UDFORDRINGER &
POTENTIALER**

Et bredt afsæt

Det analytiske afsæt for udviklingsplanen står på to ben: Et blik udefra og et blik indefra, der begge identificerer udfordringer og potentialer, udpeger styrker og svagheder og samler op på de lokale ønsker, idéer, erfaringer og viden samt de mange udviklingsprojekter, der allerede er i gang på øen.

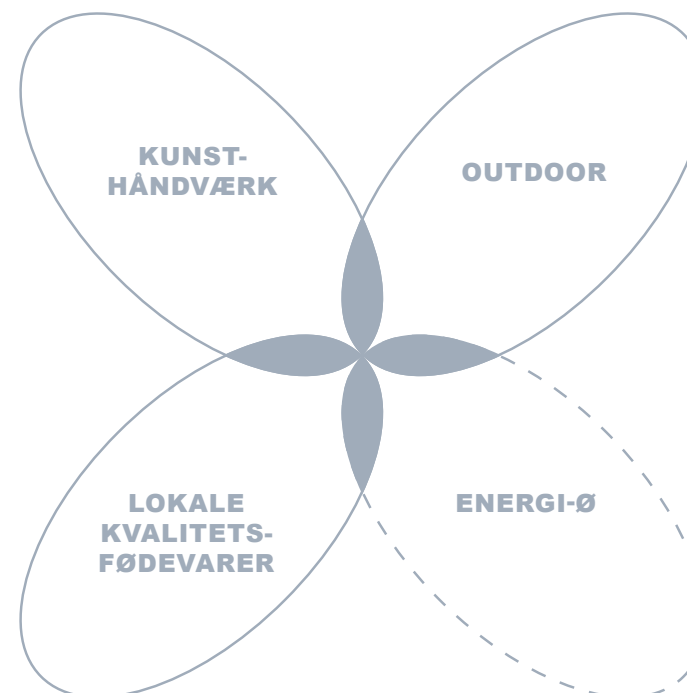
AKTØRER

Aktørfeltet

Procesen er gennemført i et tæt samarbejde med et bredt felt af offentlige og private aktører. Det vil nemlig i vid udstrækning være op til de lokale aktører i tæt samarbejde med Destination Bornholm og Bornholms Regionskommune at overveje og igangsætte de nye og eksisterende initiativer, som kan medvirke til at realisere visionen.

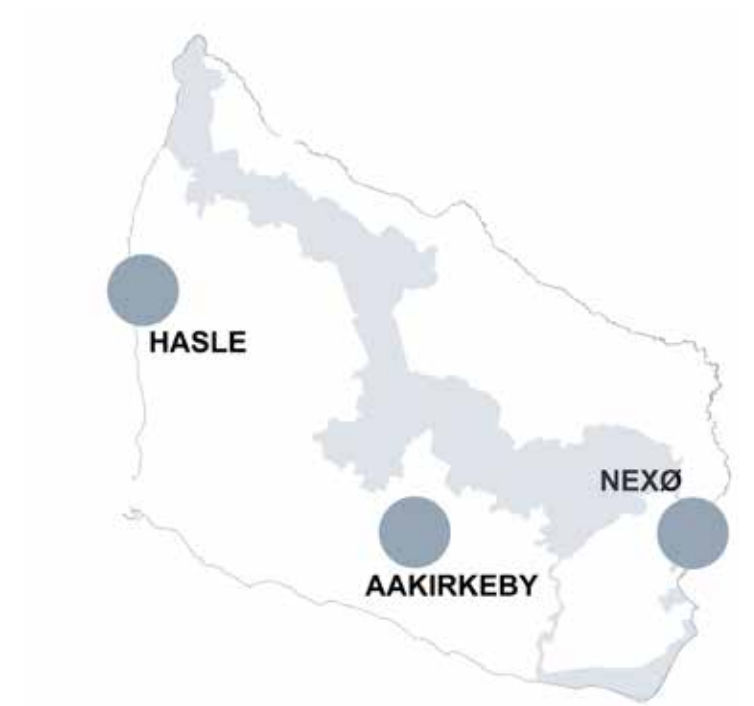
STYRKEPOSITIONER

Tre styrkepositioner

Udviklingsplanen tager afsæt i tre på forhånd udpegede styrkepositioner: Kunsthåndværk, lokale kvalitetsfødevarer og outdoor samt en fremtidig mulig styrkeposition: Bornholm som Energi-Ø. Kendetegnende for de tre eksisterende styrkepositioner er den tætte tilknytning til Bornholms særegne natur, historie og ikke mindst lokalbefolkning. Der ligger et turismemæssigt potentiale i udpegningen af Bornholm som fremtidig energi-Ø. Hver især og sammen understøtter styrkepositionerne Bornholms brand, autenticitet og identitet.

NEDSLAGSOMRÅDER

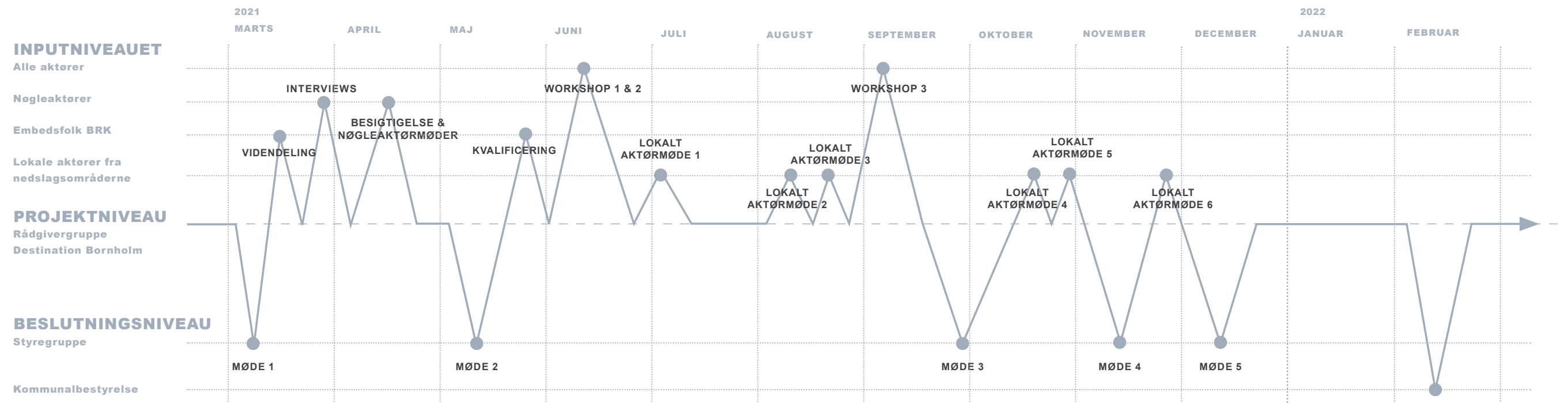

Tre nedslag

Udviklingsplanen indeholder detailplaner for tre nedslagsområder: Aakirkeby, Nexø Havn og Hasle. De tre områder er valgt, da de rummer et nyt og uopdyrket potentiale, som bl.a. er identificeret gennem dialogen med de inddragede aktører.

Detailplanerne er udarbejdet i tæt samarbejde med de tre områders lokale aktører.

AFSÆT & FORUDGÅENDE PROCES

Diagram, der viser processens inddragende aktiviteter

Udviklingsplanen er udarbejdet gennem en inddragende og samskabende proces gennemført fra marts til november 2021. For at sikre en robust og handlingsorienteret plan står planens afsæt på to ben:

Blikket udefra - analyse af nøgletal og data, kortlægning af fysiske og organisatoriske sammenhænge og strukturer og gennemgang af eksisterende planer og strategier.

Blikket indefra - en proces- og dialogbaseret analyse af de lokale aktørers perspektiv på turismen og udviklingsmulighederne. Blikket indefra udspringer derfor af en tæt og løbende dialog og samskabelse med øens nøgleaktører. Procesforløbet og inddragende aktiviteter ses i diagrammet ovenfor.

På den baggrund udpeger planen en række væsentlige styrker, svagheder, udfordringer og poten-

tialer ved turismen på Bornholm, som beskrives nærmere fra side 10 og frem.

Inddragelsen er gennemført i tre aktørniveauer: Inputniveauet, projektniveauet og beslutningsniveauet, og diagrammet ovenfor viser dels de inddragende aktiviteter samt forløbets vekslen mellem de tre niveauer, som beskrives her:

Inputniveauet består af offentlige og private aktører, foreningsliv og ildsjæle og har haft til formål at komme med input, kvalificere og idéudvikle løbende. Inputniveauet kan inddeles i følgende undergrupper:

Alle aktører - er inviteret til tre workshops med det formål at komme med input til og kvalificere projektniveauets arbejde.

Nøgleaktører - 30 aktører indenfor de tre styrkepositioner. Turismeaktørerne på Bornholm har i mange tilfælde flere kasketter på, således at en hotelejer f.eks. også er medlem af byens borgerforening og udbyder af outdooraktiviteter. Det har betydet, at de inddragede nøgleaktører har dækket turismen på Bornholm bredt indenfor såvel overnatning, styrkepositionerne, butiks- og erhvervslivet samt oplevelsestilbud.

Lokale aktører fra nedslagsområderne - disse aktører har spillet en særlig rolle ift. input og kvalificering, men også deltaget aktivt i den løbende idéudvikling. Denne rolle har de haft, da det i særlig grad er dem, der forventes at gribe chancen og være med til at tage de første skridt på baggrund af udviklingsplanens strategi og anbefalinger til udvikling af de tre nedslagsområder.

Bornholms Regionskommune - medlemmer af kommunalbestyrelsen og repræsentanter fra embedsværket har ligeledes løbende deltaget i de forskellige inddragende aktiviteter - fra vidensdeling omkring de lokale forhold og planlægningsmæssige forhold til kvalificering af strategi og indsatser samt idéudvikling på de lokale dialogmøder og de to workshops.

Som nævnt i forordet har de deltagende aktører budt ind med et stort engagement, vigtig viden, ambitiøse mål og idéer, og de har hver og én spillet en uvurderlig rolle for udviklingsplanen.

Naturstyrelsen - Naturstyrelsen på Bornholm har deltaget i såvel workshops som dialogmøder om nedslagsområderne.

Projektniveauet har ansvaret for projektets udførelse og fremdrift samt tilrettelæggelse og facilitering af inddragelsen. Projektniveauet består af:

Arkitema, COWI og Destination LAB (rådgivere)
Destination Bornholm
Dansk Kyst- & Naturturisme

Beslutningsniveauet består af en styregruppe samt Bornholms Kommunalbestyrelse. Beslutningsniveauet har haft ansvaret for at godkende udviklingsplanens overordnede indhold samt processens forløb.

Styregruppens medlemmer er:

Søren Møller Christensen
Leder af Udvikling og Plan hos Bornholms Regionkommune.

Louise Lyng Bojesen
Centerchef for Natur, Miljø og Fritid hos Bornholms Regionkommune.

Søren Friese
Skovrider ved Naturstyrelsen.

Jacob R. Kirkegaard Larsen
Destinationsudviklingschef Dansk Kyst- & Naturturisme.

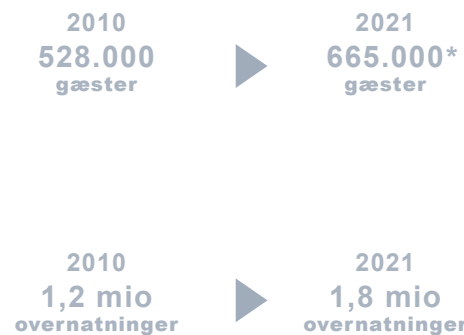
Pernille Kofod Lydolph
Direktør Destination Bornholm ApS

Gruppearbejde på første workshop afholdt i juni 2021 i Domen i Aalborg

TURISMENS UDVIKLING & BETYDNING

BESØGENDE & OVERNATNING

Kilde: Destinations Bornholm, Strategi 2020-2023 (CRT) Visit-Denmark kommunal overnatningsstatistik
* Estimat baseret på konkrete pax-tal på fly/færge og estimeret baseret på fordelingen af besøgende/fastboende

OMSÆTNING & BESKÆFTIGELSE

3,1 mia.
Samlet turisme-
omsætning

3.382 pers.
Samlet beskæfti-
gelseeffekt af tu-
rismen inkl. afledte
effekter

Kilde: VisitDenmark (2021): Turismens økonomiske betydning i Danmark 2019

Vækst i turismen

Såvel passagerantallet som de kommercielle overnatninger og turismeforbruget på Bornholm er steget over de sidste 10 år – turismen er i vækst¹.

Med en stigning i turismeomsætning, rejsende til øen, overnatninger og ikke mindst antallet af beskæftigede indenfor turisme, er det svært at komme uden om, at turismen på Bornholm er i vækst. Turismeerhvervet er helt afgørende for Bornholm, ikke mindst i kraft af den vækst og de arbejdspladser, som turisterne skaber i overnatningsbranchen, på restauranterne, museer og i den lokale dagligvarebutik.

Overnatninger

Antallet af overnatninger på Bornholm er steget de senere år, men fordelingen af de kommercielle overnatninger (overnatningssteder med mere end

40 senge) over året har ligget på et stabilt niveau de sidste ti år². Stigningen i overnatninger uden for sommersæsonen skal altså findes hos de mindre overnatningssteder samt hos de private indkvarteringer eksempelvis via AirBnB.

90% af de kommercielle overnatninger på Bornholm ligger i sommerhalvåret³, og det kan være en udfordring for helårsturismen, når det drejer sig om at kunne tiltrække større investeringer i hoteller eksempelvis. Sådanne investeringer vil oftest kræve en større spredning over året, hvis en fremtidig operatør skal kunne tiltrække den nødvendige kvalificerede arbejdskraft.

Det vurderes derfor, at potentialet for at vækste overnatningerne i skulder- og vintersæson umiddelbart er størst hos de mindre overnatningssteder, der er mindre såbare overfor udsving i sæsoner og kræver mindre investeringer og arbejdskraft.

En lang række aktører, med Destination Bornholm i spidsen, har siden 2019 arbejdet med udviklingen og markedsføringen af Bornholm som vinterdestination. Blandt indsatsområderne var en koordinerende og samlet indsats for at få flere vinteråbne virksomheder samt fælles markedsføringstiltag med overnatningssteder og Bornholmslinjen, herunder en øget presseindsats med særlig fokus på vintermånederne. Arbejdet bar frugt, og overnatningstallene for vintermånederne viste en fremgang med en samlet stigning på 33% fra vintersæsonen 2019/20 til 2020/21⁴.

Arbejdskraft

Turismeerhvervet på Bornholm ligger i top 3, når det drejer sig om at skabe jobmuligheder både for uddannet arbejdskraft⁵ og marginaliserede arbejdsgrupper, som ellers har svært ved at finde beskæftigelse herunder personer uden uddannel-

se samt udlændinge⁶. I arbejdet med at udvikle service og højværdiprodukter er kompetent arbejdskraft et centralt aktiv.

Der ligger dog en udfordring for både erhvervet og arbejdskraften i, at arbejdstiden i turismeerhvervet over året - særligt på Bornholm - er præget af store sæsonudsving⁷. Spredningen af arbejdstiden over året har betydning for tilknytningen mellem virksomheden og medarbejderne. For medarbejderen kan store sæsonudsving vanskeliggøre den reelle mulighed for at udvikle sin faglighed. For virksomheden kan det gøre det svært at holde et højt serviceniveau og at udvikle stærke kvalitetsprodukter løbende.

1 Turismens økonomiske betydning i Danmark 2010-2018, Destinationsmonitor januar-april 2020, VisitDenmark
2 Danmarks Statistik, overnatningssteder
3 Danmarks Statistik, overnatningssteder

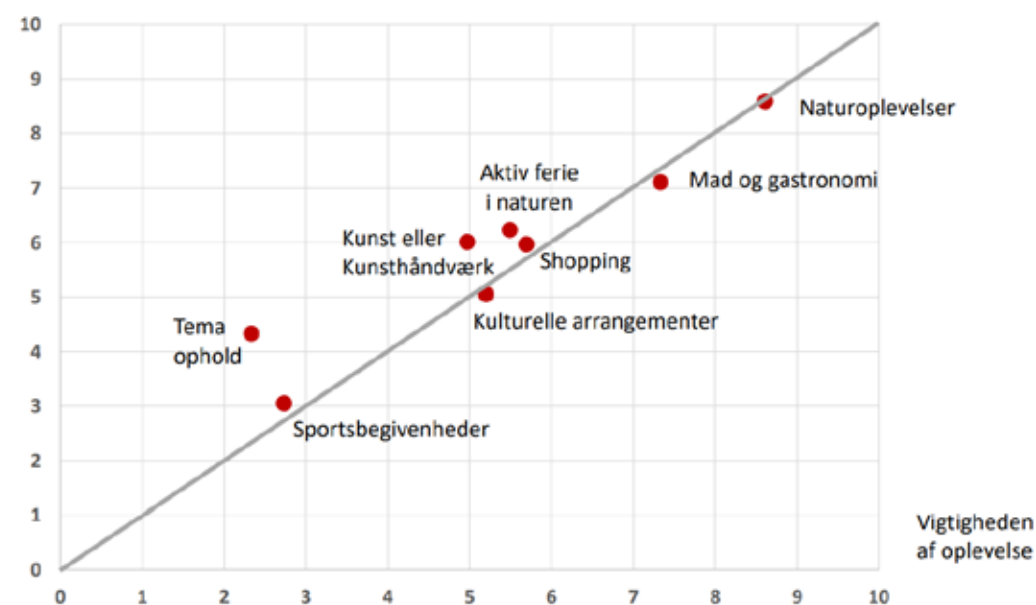
4 www.bornholm.info
5 Danmarks Statistik, 'Bæredygtigt Turismeregnskab - Oplæg til egnede indikatorer', CRT
6 Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering, 'Bæredygtigt Turismeregnskab - Oplæg til egnede indikatorer', CRT
7 Danmarks Statistik, 'Bæredygtigt Turismeregnskab - Oplæg til egnede indikatorer', CRT

BESØGS- OPLEVELSEN

VIGTIGHED AF OPLEVELSER PÅ FERIE

1. Naturoplevelser
2. Mad & gastronomi
3. Shopping
4. Aktiv ferie i naturen
5. Kulturelle oplevelser
6. Kunst eller kunsthåndværk
7. Sportsbegivenheder
8. Temaophold

Muligheden
for oplevelse
på Bornholm

Kilde: Destination Bornholm, Besøgsoplevelsen 2020 – Dansk marked

INTERNATIONALE TENDENSER

VALG AF DESTINATION

- Tryghed, venlig befolkning
- Bæredygtighed, grøn turisme
- Naturens kvaliteter og mangfoldighed
- Autenticitet, lokale oplevelser og produkter
- Kvalitet på internationalt niveau - sammenligning

Besøgsoplevelsen

Gæstetilfredsheden med opholdet på Bornholm generelt er meget højt. På en skala fra 1 til 10 er den gennemsnitlige score blandt tyske turister 9,6 og blandt danske besøgende 9,5 i forhold til at anbefale Bornholm til andre⁸.

Besøgsrapporten for vinteren 2019 undersøgte de besøgendes oplevelse på Bornholm⁹ - herunder hvor vidt, de havde en oplevelse af en vinteråben destination. Direkte adspurgt om oplevelsen af, at specialbutikker, restauranter og kunsthåndværkere havde åbent i opholdsbyen, svarede 56% af de adspurgte "Slet ikke" eller kun "i lille grad". Kun 17% af de adspurgte svarede i "meget høj grad" eller "høj grad".

Det efterfølgende arbejde med udviklingen og markedsføringen af Bornholm som vinterdestination

har dog båret frugt. I vinteren 2020/21 registrerede Destination Bornholm således 375 vinteråbne virksomheder - næsten 100 flere end året før.

Det dækker alt fra spisesteder, overnatningssteder, attraktioner, kunst- og kunsthåndværkere til dagligvarebutikker, biografer, fødevareproducenter m.fl.

Denne stigning udgør et vigtigt potentiale, og viser vilje og lyst blandt virksomhederne til at være med til at understøtte omsætning og jobs henover hele året.

Rapporten 'Besøgsoplevelsen 2020 - Dansk marked' konkluderer, at der i de besøgendes optik er en god sammenhæng mellem '*betydningen af oplevelser*' og '*muligheden for oplevelser*'¹⁰. Her vægter 'naturoplevelser' højere end den 'aktive ferie i naturen'.

'Mad og gastronomi' vægtes højt og 'kunst eller kunsthåndværk' vægtes middel - både ift. betydningen for de besøgende og deres vurderede mulighed for oplevelsen.

Internationale tendenser

Blandt internationale turister spiller oplevelsen af tryghed og en venlig befolkning en vigtig rolle for valg af destination - der efterspørges hyggelige, konfliktfri og trygge lokalsamfund.

Efterspørgsel efter naturens kvaliteter og mangfoldighed har blandt både danske og internationale turister ligget i top de sidste 40 år og forventes ligeså for fremtiden ift. valg af rejsemål. Derudover vinder muligheden for autentiske, lokale oplevelser og produkter mere og mere indpas med mulighed for at opleve lokale samfund, madkultur og kunsthåndværk som vigtige styrkepositioner.

Den moderne turist er ofte en erfaren og velinformeret turist, som har nem og hurtig adgang til at sammenligne og bedømme fremtidige destinationer via internettet.

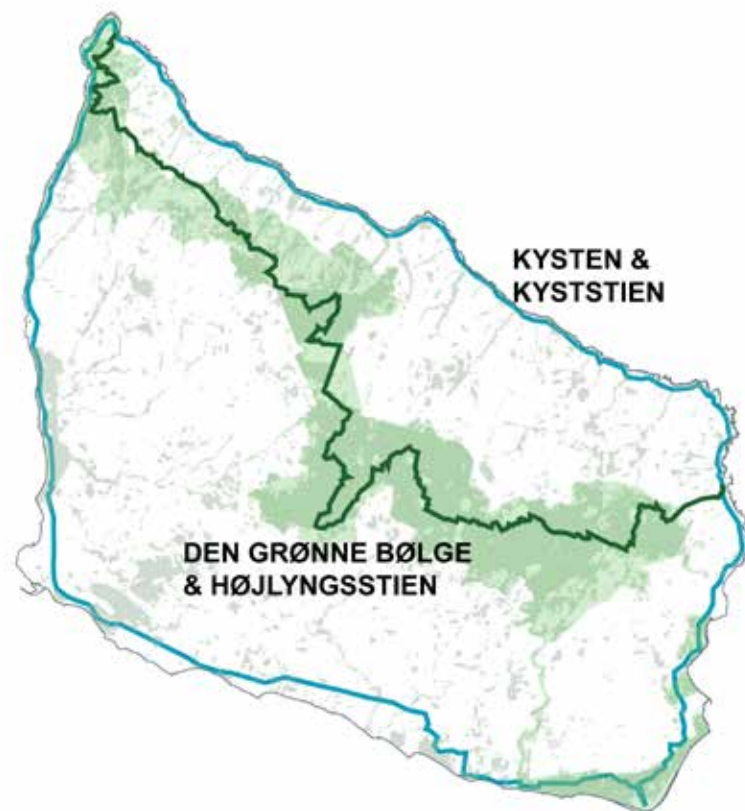
Både i hverdagen og på ferien tager mange rejsende ansvar for en "ren" turisme både miljømæssig, økonomisk, social - og den klimavenlige og bæredygtige livsstil i hverdagen tages med på ferie.

8 Besøgsrapport 2021 for Tyskland, og besøgsrapport 2020 for Danmark, (10 betyder meget sandsynligt og 1 betyder meget usandsynligt)

9 Rejsende med Bornholmslinjens ruter til/fra Rønne i november 2019 – februar 2020

10 Besøgsoplevelsen 2020 - Dansk marked

DEN BORNHOLMSKE GEOGRAFI

Bornholms to karakterskabende landskabstræk: Kysten og Den grønne bølge. Den velkendte Kyststi fører hele vejen rundt langs kysten og den nye Højlyngssti tværs gennem Den grønne bølge

To stærke landskabstræk

Bornholm har to store og karakterskabende landskabstræk, som samtidig udgør nogle af øens væsentligste attraktioner: Kyststrækningen med Kyststien og Den grønne bølge med Højlyngsstien.

Den grønne bølge er et naturprojekt, som Bornholms Regionskommune står bag. Projektet skal styrke den rekreative og naturmæssige sammenhæng på den indre ø fra Hammerknuden i nord til Dueodde i syd.

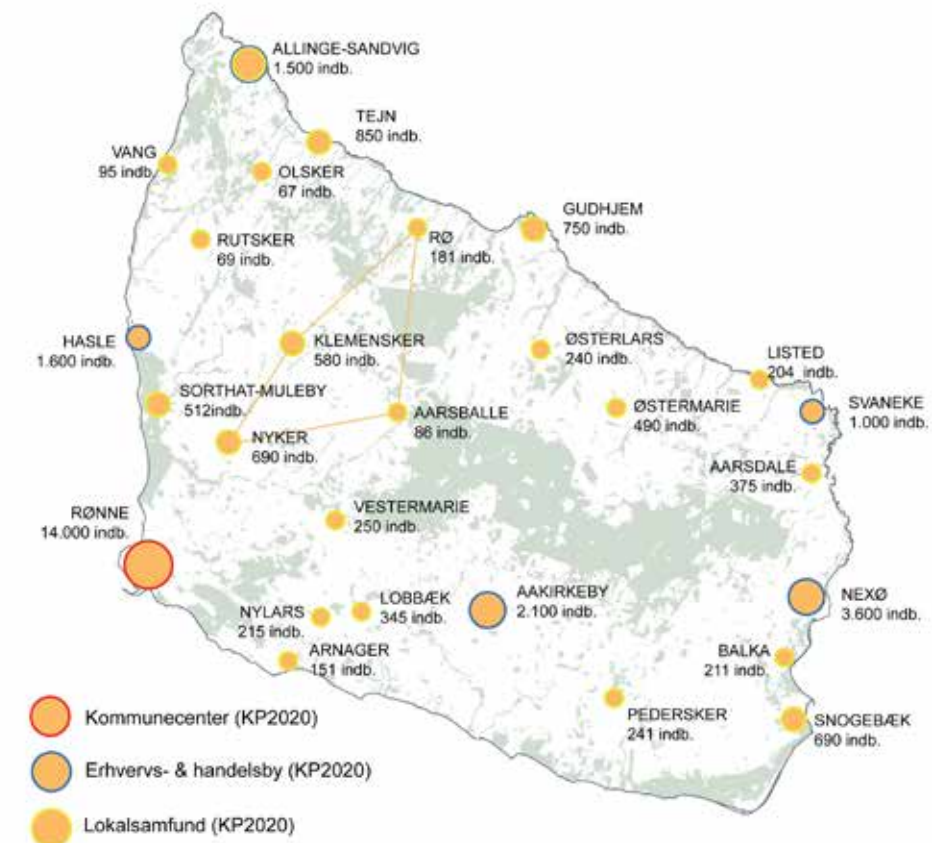
Den grønne bølge udgøres for en stor del af beskyttet natur (Natura 2000-områder o. lign.) og strækker sig over de gamle højlyngsområder, hvor bønderne tidligere havde deres dyr på græs.

Visse steder er den naturmæssige sammenhæng dog stadig mangelfuld eller ikke eksisterende. Naturoplevelserne inde på øen adskiller sig meget fra de oplevelser, der findes langs kysterne. I de

store skove kan man dyrke motion eller finde ro, gå ture uden at møde et menneske, spotte fugle eller møde en bison og i det hele taget føle sig langt fra civilisationen.

I sommeren 2020 blev Højlyngsstien etableret, og udgør nu en yderst populær, markeret vandrerute på 67 km fra Hammerknuden Aarsdale tværs gennem særegne naturområder og landskaber. Højlyngsstien har siden sin etablering tiltrukket mange både internationale og nationale besøgende, og der er gode muligheder for at overnatte primitivt undervejs langs stien, både i shelters, på primitive lejrpladser og i skovområder med fri teltning.

Den grønne bølge og Højlyngsstien rummer derved et stort potentiale for udvikling af nye naturområder og tiltrækning af turister og lokale til de mere ukendte naturområder på øen.

Kortet viser bymønstret iht. Bornholms Kommuneplan 2020

Bymønstre

Det bornholmske bymønster har øens største by Rønne som kommunecenter, Aakirkeby, Nexø, Hasle, Svaneke og Allinge-Sandvig som erhvervs- og handelsbyer og derudover en lang række små lokalsamfund. Bortset fra Aakirkeby ligger både kommunecenteret og de øvrige erhvervs- og handelsbyer langs kysten. De små lokalsamfund, der for størstedelens vedkommende ligger på midtøen, har varierende indbyggertal - fra Olsker med ca. 70 indbyggere til Nyker med ca. 690 indbyggere.

Langt de fleste byer og lokalsamfund langs kysten, nyder godt af turismen og den deraf afledte omsætning, som stimulerer udbuddet af offentlig og privat service og bosætning. Det er dog også byerne langs nordkysten, der oplever den største effekt af turismen - en effekt, der de senere år har skabt et stort pres på byerne i højsæsonen. I det følgende gennemgås de største byer og bysamfundene på den indre ø ift. en overordnet vurdering af potentialer og udfordringer.

De små bysamfund

Bysamfundene på den indre ø har ikke oplevet samme udvikling omkring turisme, men har med projektet om Den grønne bølge og Højlyngsstien oplevet en større interesse. De mange gratis overnatningsmuligheder, der etableret langs Højlyngsstien, har været et vigtigt træk for vandrerutens attraktivitet.

Der bør dog fremadrettet være fokus på at gratis tilbud som shelters og primitive lejrpladser kan udgøre en stærk konkurrent for særligt mindre kommercielle overnatningstilbud eksempelvis i de små lokalsamfund.

Nærheden til Den grønne bølge kan både være en udfordring og et potentiale for at indskrive de små bysamfund i turismen. Deres placering ude i den natur, som mange turister kommer for at besøge, giver mulighed for i højere grad at udnytte den værdikæde, der findes omkring turismen.

Foto: Destination Bornholm

Turisterne efterspørger autentiske oplevelser, som fødevareproducenter, kunsthåndværkere, foreninger og de små bysamfund kan tilbyde og omsætte til en forretning. Der ligger dog en udfordring i at sikre en god balance mellem positive og negative konsekvenser af en øget turisme i og omkring de små lokalsamfund - en balance, der er vigtig at opretholde for at sikre den miljømæssige, sociale og økonomiske bæredygtighed på den indre ø.

Fire lokalsamfund (Aarsballe, Klemensker, Nyker og Rø) på midtøen har indgået et klyngesamarbejde - 4-kløver-klyngen - ud fra tanken om at stå sammen, og derved stærkest over for, hvad fremtiden bringer.

Flere af de små byer er på vej med nye klyngesamarbejder, og det vurderes, at det, sammen med etablering af yderligere partnerskaber og netværk, er afgørende elementer i en bæredygtig tilgang til udviklingen på den indre ø.

Rønne

Rønne er øens kommuncenter og er med sine 14.000 indbyggere den markant største by på øen. I Rønne er der flere større hoteller med konferencefaciliteter (dog ikke alle helårsåbne) samt en stærk infrastruktur med lufthavn og færgehavn, et bredt erhvervsliv og helårsåbne butikker og restauranter. Byens havn er ankomstporten for de mange rejsende med færge, og udgør et centralt trafikknudepunkt for den videre rejse ud på øen.

Rønne er ligeledes ankomstport for krydstogtturismen som igennem en årrække har været et indsatsområde, der er blevet styrket med etableringen af en ny krydstogtkaj på havnen i Rønne. Krydstogtgæsterne brugte i 2018 gennemsnitligt lige så mange penge på Bornholm som på de store krydstogtdestinationer Aarhus, København og Stockholm og gæsternes tilfredshed med oplevelsen på Bornholm var stor.

Rønnes store styrke er alle de mange butikker,

spisesteder, service- og kulturtilbud, som naturligt udgør en vigtig kritisk masse ift at tiltrække større investeringer. Til gengæld kan karakteren af hverdag og oplevelsen af en 'almindelig' mindre by som så mange andre i Danmark være byens udfordring ift. at udgøre en attraktiv turistdestination i sig selv.

Indledende analyser af potentialerne ifm. Bornholm som en fremtidens Energiø vurderer, at behovet for lokal arbejdskraft skal findes i forbindelse med de indirekte effekter inden for overnatning, forplejning og lokal transport. Effekter, der må forventes at kunne mærkes i og omkring Rønne, men også på resten af øen og inden for erhvervsturismen hele året.

Aakirkeby

Aakirkeby er øens tredjestørste by med ca. 2.100 indbyggere og den største by på den indre ø. Aakirkeby har et stort opland, som også omfatter sydkystens store sommerhusområder, og et rigt handelsliv. Byen har et hotel, enkelte spisesteder,

en campingplads og én af øens turismefyrtårne; oplevelsescenteret NaturBornholm. NaturBornholm ligger nær Klitebakken og den geologiske brudlinje, som er det eneste sted i Europa, hvor man kan skræve over 1,2 milliarder år. Brudlinjen deler øen i det urgamle nordbornholmske granitfjeld og det sydbornholmske sandstenslag.

Derudover har byen én af øens største idrætshaller med tilhørende udendørs fodbold- og idrætsanlæg. Aakirkeby beskrives og behandles yderligere under nedslagsområderne på side 43.

Nexø

Nexø er ét af Bornholms handels- og servicentre og rummer et stort udbud af dagligvare- og udvalgsvarerforretninger, som tiltrækker kunder fra hele det østlige Bornholm samt ikke mindst turisterne fra de mange sommerhusområder på sydøen.

Det Kongelige Akademis professionsbacheloruddannelse i glas og keramik ligger i Nexø som en

DEN BORNHOLMSKE GEOGRAFI

unik driver for fremtidens bornholmske kunsthåndværk - og spiller en vigtig rolle for byens identitet og fremtidsperspektiv.

I iværksætterhuset Møbelfabrikken spirer byens iværksætteri med tilbud om rådgivning, midlertidige arbejdsstationer og værksteder til bl.a. de unge kunsthåndværkere, der uddanner sig på kunstakademiet.

Bornholms Regionskommune og Nexø Havn har de seneste år arbejdet med en helhedsorienteret og løbende omdannelse af Nexø Havn, som en afgørende driver for udvikling af arbejdspladser, detailhandel, offentlig og privat service, iværksætteri og service. Havnen industrielle og rå karakter samt store volumener og funktionstømte bygninger og bassiner giver i disse år plads til nye, spændende og alternative anvendelsesmuligheder.

Mange af bygningerne er ejet af Nexø Havn og private investorer og rummer i dag bl.a. caféer, barer, udstilling, designere, iværksættere, lagerlokaler og produktion af forskellig slags. Nogle bassiner bru-

ges fortsat af erhvervsfiskere og fiskeindustri i fx virksomheden FishPro, andre er indrettet til joller og gæstesejlere samt færger til Polen, som ankommer med mange turister i sommersæsonen. Nexø beskrives og behandles yderligere under nedslagsområderne på side 51.

Hasle

Hasle ligger på Bornholms vestkyst ca. 12 km nord for Rønne. Byen afgrænses mod vest af Østersøen, mod nord og øst af landbrugsarealer og mod syd af Hasle Lystskov. Byens historiske bymiljø ligger på den stejle kystskrænt mod vest. Fortovenes gule klinkebelægning er et tydeligt spor efter en for øen afgørende produktionsvirksomhed Hasle Klinker- og Chamottestensfabrik, der lå i skoven syd for byen.

Hasle Havn har spillet en vigtig rolle i øens industrihistorie som udskibningshavn for kul, klinker og granit, og byen er omgivet af store og markante spor efter industriens præg på naturen og landskabet.

Hasle beskrives og behandles yderligere under nedslagsområderne på side 61.

Svaneke

Svaneke repræsenterer det 'klassiske' Bornholm med sine historiske bymiljøer, små hyggelige gader med stokroser, butiksliv, torvet og havnen. Svaneke er én af de byer, der de seneste år oplever, at balancen mellem den positive og negative effekt af turismen for manges vedkommende er ved at tippe over - og det er én af byens største udfordringer. I Svaneke bakker de lokale aktører op omkring idéen om 'helårsbyen Svaneke'. Besøgsrapporten for vinteren 2019 viser, at over halvdelen (54%) af alle besøgende har lagt vejen forbi Svaneke. I vinter- og skuldarsæson har gæsterne mulighed for at møde et mere autentisk Svaneke - stadig med byliv, men uden sommersæsonens voldsomme pres.

Dog har kun 8% af de adspurgte ifølge besøgsrapporten boet i Svaneke, og der findes i skrivende stund ét helårsåbnet hotel i Svaneke, dog med forlydende om flere på vej.

Allinge-Sandvig og Gudhjem

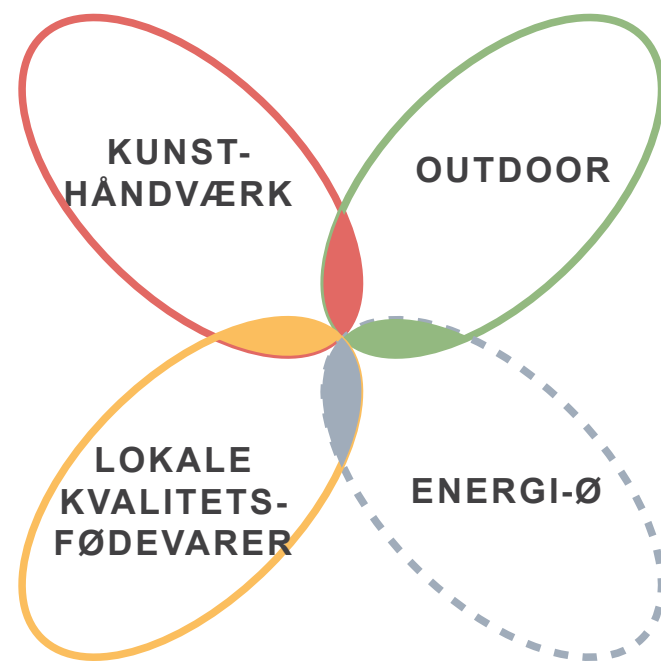
Byerne langs nordkysten er historisk set en integreret del af gæsternes besøgsoplevelse. De er for manges vedkommende selvstændige attraktioner, som alle skal forbi på deres besøg på Bornholm, og de indeholder et godt miks af oplevelser, overnatning, butikker og spisesteder. Det har skabt et stort pres på særligt trafik, parkering og de små havnemiljøer.

Dueodde Strand

Dueodde strand er en af Europas bedste sandstrande med kilometervis af indbydende strand med klitter. Dueoddes sommerhusområde er ét af de steder på Bornholm, hvor der bor flest turister i sommersæsonen, men med meget få butikker, restauranter og lign. Omkring Dueodde er der pga. de mange besøgende i området stort potentiale for kvantitativ og kvalitativ udvikling af understøttende service som spisesteder, og for at skabe en større diversitet i udbuddet af overnatningsmuligheder.

STYRKEPOSITIONERNE

Udviklingsplanen tager udgangspunkt i tre på forhånd udpegede og dominerende styrkepositioner indenfor Bornholms turisme: Kunsthåndværk, lokale kvalitetsfødevarer og outdoor. Derudover forventes det, at Energi-øen også har potentialet som en væsentlig styrkeposition for den bornholmske turisme i fremtiden.

Kendetegnende for de tre eksisterende styrkepositioner er den tætte tilknytning til Bornholms særegne natur, historie og ikke mindst lokalbefolkning, og at de hver især og sammen understøtter Bornholms brand, autenticitet og identitet.

Ligeledes fælles for styrkepositionerne er de mange erhvervsdrivende, foreninger og organisationer samt ildsjæle, der lægger et stort arbejde og engagement i fastholdelse, udvikling og formidling af øens styrker og kvaliteter.

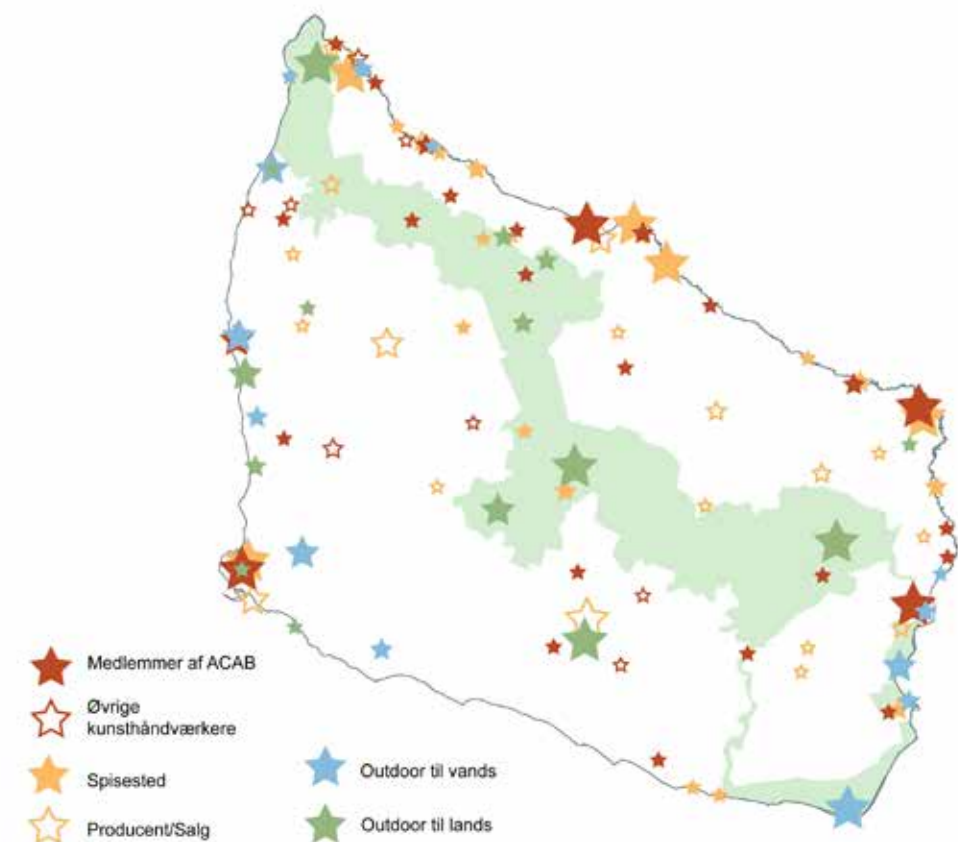
Netværk

I vurderingen af styrkepositionerne er der brugt

en netværksbaseret tilgang. Det er der bl.a., fordi styrkepositionerne - og i virkeligheden også øens generelle turismestruktur - kan beskrives som en række forskellige netværk bestående af *støttepunkter*; dvs. byer, centre og steder, som er omdrejningspunkt for oplevelsen, og *sammenhænge*; dvs. stier, veje, forbindelser, som kobler støttepunkterne sammen.

Derudover spænder aktørerne vidt - fra veltablende små og mellemstore virksomheder til mikro-entreprenører og frivillige event-arrangører, ildsjæle og organisationer med meget forskellige behov og muligheder. De bidrager på mange forskellige måder og niveauer med vigtig innovation, translokale ressourcer og stedsbranding særligt i de lokalsamfund, hvor de opererer.

Bornholm er i den særlige situation, at de forskellige produkter og oplevelser tilbydes flere steder på øen - for det meste lige der, hvor forholdene er aller bedst, som fx. smagsprøver hos den lokale fødevarerproducent eller indkøb af keramik og glaskunst i kunsthåndværkerens værksted. De

Kortet viser at aktører/tilbud inden for de tre eksist. styrkepositioner er spredt over hele øen.

besøgende kan nemt skifte mellem oplevelserne i de tre styrkepositioner fra minut til minut, fra dag til dag i størstedelen af byerne og destinationerne på øen. Disse muligheder er attraktive for den moderne turist, som oftest er en alsidig turist. En turist, der f.eks. om morgenen dyrker outdoor med en tur i havkajak, om eftermiddagen besøger lokale kunsthåndværkere og om aftenen en gourmetturist, der spiser på én af Bornholms mange restauranter for fine dining.

De tre styrkepositioners netværk er allerede mange steder tæt vævet ind i hinanden, og det vurderes, at endnu flere tydelige sammenhænge og støttepunkter vil bidrage til en styrkelse af det samlede turismeprodukt.

I det følgende beskrives de tre eksisterende styrkepositioner ud fra den netværkbaserede tilgang:

Kunsthåndværk

Det bornholmske kunsthåndværk har stadfæstet sig som en klar styrkeposition for turismen og et vigtigt element i Bornholms brand både nationalt

og internationalt. Som den første region i Europa og den første ø i verden blev Bornholm i efteråret 2017 udnævnt til "World Craft Region". Dels på grund af det meget høje kvalitetsniveau blandt øens kunsthåndværkere og deres imponerende samarbejde og organisering indenfor foreningen Arts and Crafts Association Bornholm (ACAB), og dels den store tæthed og diversitet i udvalgte kunsthåndværkere inden for mange forskellige materialer og metoder.

For at udnytte titlen som World Craft Region som løftestang for udvikling af kunsthåndværket og styrkepositionen også i turismesammenhæng har aktørerne sammen med regionskommunen igangsat projektet "Makers Island", der bl.a. har gennemført eventet Bornholm Craft Weeks i 2021.

Kunsthåndværkernes åbne værksteder, gallerier og udsalg af produkter bidrager til at opfylde turisternes ønske om autentiske og lokalt forankrede oplevelser på deres ferie. Aktører inden for både destinations- og turismeudvikling og kunsthåndværket har arbejdet for en stærkere iscenesæt-

Foto: Destination Bornholm,
Kunsthåndværker Ann-Charlotte Ohlsson

telse og fokus på øens kunsthåndværk med både stærkere formidling og events.

Kunsthåndværket er organiseret med en stærk top i ACAB, der yder sekretariatsbistand til sine medlemmer, og der er stor bevågenhed omkring kunsthåndværk hos myndigheder og organisationer. Derudover har kunsthåndværket et udstillings- og mødested i Grønbechs Gård i Hasle. Der afholdes mange skiftende udstillinger, bl.a. ACAB's årlige udstilling. Kunsthåndværkbutikken sælger lokale produkter og formidler øens mange åbne værksteder.

Lokale kvalitetsfødevarer

Bornholm er øen med de gode spiseoplevelser og et væld af fødevarerproducenter. Madoplevelser er i dag en central del af en rejse til Bornholm for rigtig mange danske og udenlandske gæster, og niveauet af oplevelserne er højt. Dermed har madkulturen været med til at styrke Bornholm som et kvalitativt stærkt og unikt rejsemål.

Gourmetbranchen er organiseret med Gourmet-Bornholm som en vigtig tovholder, der samler branchen, går i spidsen for udvikling og yder sekretariatsbistand til sine medlemmer. Styrkepositionen har et fysisk center i det regionale madkulturhus i direkte tilknytning til den historiske formidling af øens fødevarerproduktion på frilands- og landbrugsmuseet Melstedgård. Madkulturhuset i Melsted er et unikt mødested og omdrejningspunkt for øens fødevarerproducenter, beboere og gæster med tilknyttet sekretariatsfunktion. Madkulturhuset udgør stedet for kulinariske møder, fællesskaber og udvikling mellem fødevarerhvervet nationalt og regionalt, bornholmerne og øens gæster. Føde-

vareaktører inviteres ind i denne frie ramme med hver deres behov, idéer og aktiviteter.

Mens en stor del af øens spisesteder findes i byerne langs kysten, findes de mange små og store producenter af lokale kvalitetsfødevarer over hele øen, naturligt nok primært omkring midtøens landbrugsområder.

Produktion og salg af lokale kvalitetsfødevarer rummer autentiske historier og oplevelser med en god forankring i lokalområdets natur og kultur. Autentiske oplevelser, hvor de besøgende kan tilegne sig viden, bruge sanserne og følge fødevarerne fra jord til bord, vægtes højt blandt gæsterne på Bornholm.

Outdoor

Udviklingsplanen arbejder ud fra en bred forståelse af begrebet outdoor. Dels på baggrund af de aktivitetsmuligheder som Bornholms natur og landskab byder på i klipperne, skoven og vandet, dels på baggrund af, at turisterne vægter 'naturoplevelser' højest i deres valg af Bornholm som feriedestination jf. 'Besøgsoplevelsen 2020' på side 11. Outdoor kan altså bestå af enten action-prægede aktiviteter med fart og/eller fysiske og sportslige præstationer, men også rolige og rekreative aktiviteter som afstresning og passiv observation i naturens smukke omgivelser – og ikke mindst alt det, der ligger herimellem.

Outdoorbranchen på Bornholm karakteriseres af mange mikro-entreprenører med kombinerede livsstils- og sportsmotivationer, klubber og foreninger, der arrangerer outdoor- og sportsevents på frivillig basis samt veletablerede firmaer, der tilbyder over-

natning og tour-pakker. Flere af de frivillige eventarrangører bor ikke på øen, men deres tilknytning til øen er det, der driver deres engagement. Mange af mikroentreprenørerne er flyttet til Bornholm pga. de muligheder, øen giver for at udøve deres outdooraktivitet, eller pga. forventningen om at kunne få en ønsket balance mellem familie- og arbejdsliv.

Outdoorbranchen har ikke en formel organisering i toppen, men består af flere forskellige mindre formelle og uformelle partnerskaber, der primært tager udgangspunkt i at 'hjælpe naboen' med arbejdskraft eller udstyr. Outdoorismen er en etableret styrkeposition, som spiller godt ind i en bæredygtig og sund livsstil, som mange turister i dag tager med sig på ferie. Bornholm har alle de grundlæggende rammer til stede til at tilbyde spektakulære outdoor- og naturoplevelser i form af naturområder og landskaber uden sammenligning i nationalt perspektiv.

Med forbillede i organiseringen af lokale fødevarerproducenter og spisesteder mv. vil outdooraktørerne kunne udnytte branchens fulde potentiale ved en forbedret organisering af henholdsvis "de grønne" og "de blå" aktører. Derudover vurderes det, at to fysiske omdrejnings- og samlingspunkter vil kunne styrke sammenhængskraften hos både aktørerne, udbydere og i sidste ende udøverne.

Energi i Østersøen

Det er politisk besluttet i Folketinget, at en havvindmøllepark (energiø) på 2 GW skal placeres mindst 20 km sydvest fra Bornholm og vil være synlig, men ikke dominerende i horisonten.

Til havvindmølleparken skal der tilknyttes et land-

anlæg eller transformerstation, der skal opføres et sted på den sydlige del af Bornholm, som endnu ikke er fastlagt.

Ifølge Energistyrelsen skal energiøen have en kapacitet på 2 GW, svarende til to millioner husstandes strømforbrug, og det er ambitionen, at strøm fra parken skal kunne omdannes til andre energiformer fx Power-to-X. Etableringen af energiøen vil give en række udviklingsmuligheder lokalt på Bornholm både økonomisk, kulturelt og turismæssigt. Ifølge Energistyrelsen er det "op til bornholmerne at gribe mulighederne"¹¹.

Energiøen er planlagt til at stå færdig i 2030. Indledende analyser af arbejdskraftefterspørgslen til Energiø Bornholm-projektet vurderer, at leverandørerne til etableringen af havmølleparken i høj grad selv medbringer egen arbejdskraft, og at behovet for lokal arbejdskraft derfor skal findes i forbindelse med de indirekte effekter inden for overnatning, forplejning, lokal transport. Effekter, der må forventes at kunne mærkes i og omkring Rønne, men også på resten af øen og inden for erhvervsturismen hele året.

Planerne om Bornholm som Energi-ø er i skriven- de stund under udarbejdelse og er derfor endnu vurderet som en styrkeposition på vej. Udviklingsplanens anbefalinger til en udvikling af styrkepositionen findes under indsatsområde #2 Styrkepositioner på side 29.

VISION & STRATEGI

OVERBLIK OVER STRATEGIEN

Diagrammet viser et overblik over udviklingsplanens strategiske indhold fra den overordnede vision, det strategiske hovedgreb og succeskriterierne for udviklingen af turismen til de mere konkrete indsatsområder og anbefalinger, som beskrives yderligere på de følgende sider.

VISION 2030

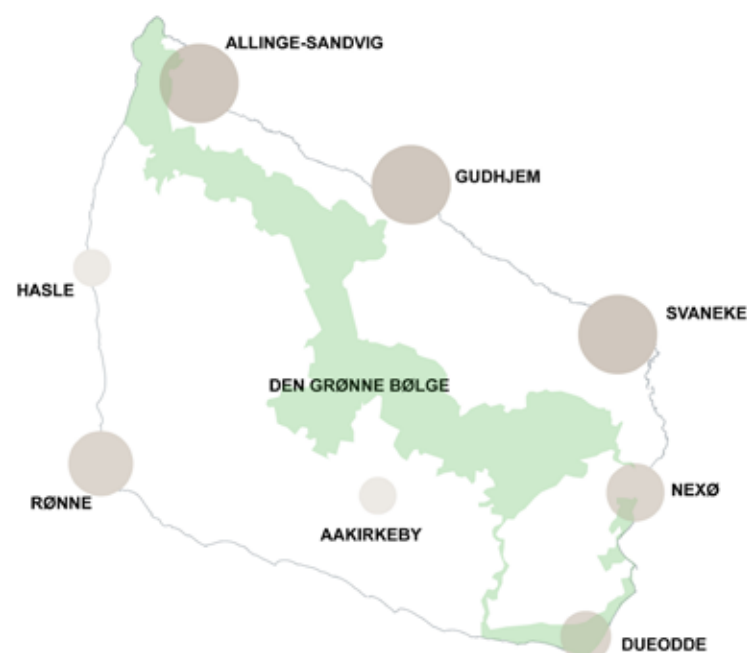
“
**I 2030 ER BORNHOLM ET HELÅRSBASERET,
BÆREDYGTIGT OG FORETRUKKET
REJSEMÅL MED HØJ KVALITET OG
INTERNATIONAL GENNEMSLAGSKRAFT**

SPREDE TURISMEN OM SOMMEREN

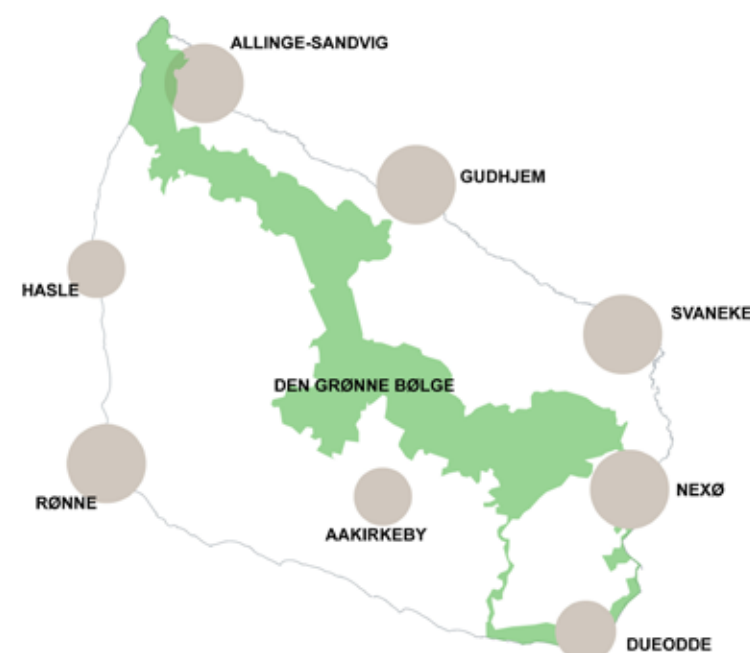
2021

Byerne på nordkysten er under pres fra markant øget turisme. Turismepotentialerne i Den grønne bølge og de øvrige byer er endnu ikke udnyttet.

2025

Havnen i Nexø og Den grønne bølge er blevet et stærkere trækplastre, der aflaster nordkysten.

2030

Byerne på nordkysten er aflastede, og turismepotentialerne i Hasle, Aakirkeby og Dueodde er udnyttet og stederne er stadfæstet som trækplastre.

En styrket og bæredygtig helårsturisme vil have stor betydning for store dele af det bornholmske samfund, idet det vil kunne mindske de store udsving i sæsonarbejde og have afsmittende effekter på det bornholmske erhvervsliv som helhed, herunder særligt på detailhandel og service.

Helårsturisme vil understøtte miljømæssig og økonomisk bæredygtighed med en mere optimal udnyttelse af de økonomiske og fysiske rammer. Det vil sikre erhvervet en stabil indtægt over større dele af året.

Derudover vil det også understøtte social bæredygtighed, da helårsturismen vil medvirke til at skabe flere ansættelser og flere længerevarende ansættelser til gavn for erhvervsliv og turismeprodukt. Helårsturismen skal være med til at understøtte lokalsamfundene, styrke fællesskabet og tiltrække nye tilflyttere til øen.

For at aflaste særligt nordkysten, skal turismen på Bornholm spredes til flere af øens øvrige attraktive destinationer, som rummer et uudnyttet potentiale. Frem mod 2030 skal dette potentiale udnyttes, således at de øvrige byer samt Den grønne bølge spiller en større rolle som udgangspunkt for turismen. Særligt havnene i Nexø og Hasle, der med den rette udvikling af både turismeprofil, byrum og tilbud vurderes at kunne blive nye trækplastre.

Med etableringen af Højlyngstien i 2020 har den indre ø og Den grønne bølge - naturområderne der strækker sig fra klipperne i nord til klitterne i syd - fået fornyet opmærksomhed som en stærk bornholmsk outdoor- og naturdestination. En opmærksomhed, som sætter flere af midtøens små bysamfund i spil i turismeerhvervet og rummer potentiale for at udnytte en større del af værdikæden. Eksempelvis indenfor kunsthåndværk og lokal fødevarerproduktion med et turismekoncept,

der tilbyder den samlede autentiske pakke med 'produktion + oplevelser + overnatning'.

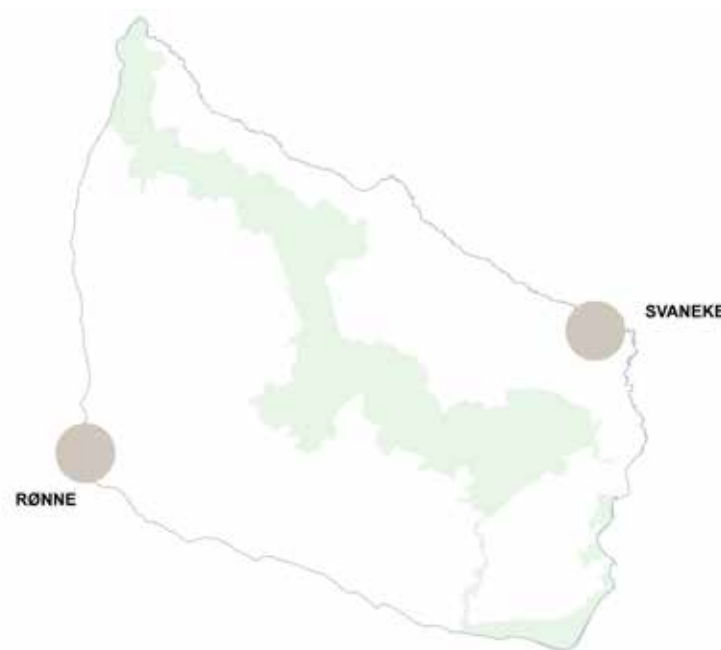
I de mest populære byer skal turismen håndteres på en måde, hvor byerne fortsat kan tage imod mange turister med en mindre belastning af bymiljøet end i dag. I turismens hot spots som f.eks. Gudhjem og Svaneke er én af udfordringerne, at gæsterne næsten udelukkende fokuserer på byernes havnemiljøer lige fra de ankommer til stedet. I både Svaneke og Gudhjem har Bornholms Regionskommune taget de første skridt til parkeringsmuligheder udenfor byen. Disse midlertidige løsninger skal gøres permanente, og de skal muligvis udbygges, ligesom skiltningen og informationen skal forbedres.

I Gudhjem har borgerforeningen lavet rutekort, der ikke bare viser vej til havnen fra de nye pakeringspladser, men også fortæller spændende historier

om byen generelt. Borgerforeningens gode initiativ kan ikke stå alene - skal vi lykkes med spredning af turismestrømme, så skal der fortsat også investeres kommunalt. Det er også oplagt, at Bornholm bliver test-ø for brug af geo-data, der ligger i Bornholms Regionskommunes regi, men kan tilgængeliggøres via en API over mod Bornholm.info, og dermed aktivt indgå i synliggørelsen af øens netværk af stisystemer. Det vil være af værdi for såvel vinterperioden som resten af året.

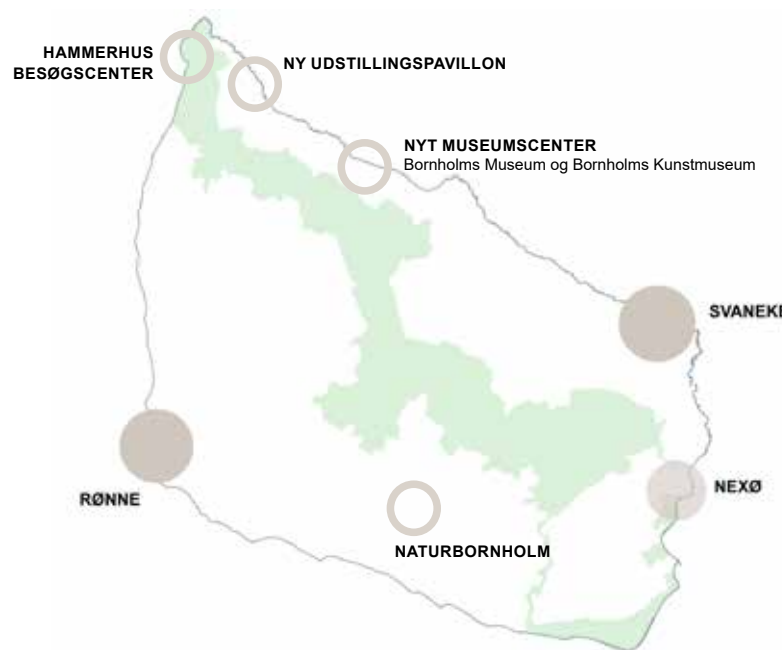
Der findes på hele øen mange frivillighedsinitiativer, som kan bringes i spil overfor besøgende på øen gennem større synliggørelse. Værftet i Nexø er et eksempel ud af mange. De gode tiltag står i kø, men forbliver en hemmelighed for mange. Det kræver samarbejder om digital formidling, så systemer kommunikerer sammen og skaber synlighed og tilgængelighed.

KONCENTRÉRE TURISMEN OM VINTEREN

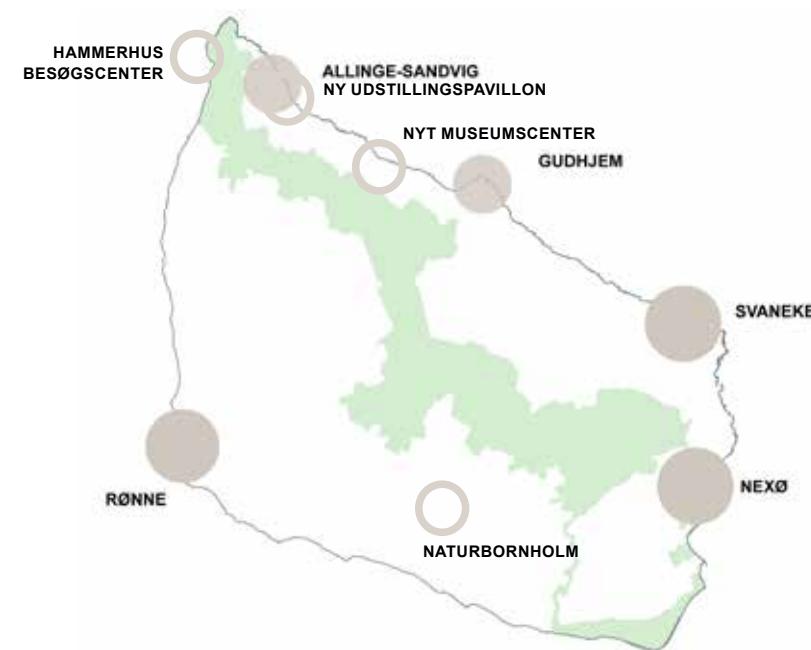
2021

Rønne og Svaneke udgør i dag to helårsåbne byer, som også tiltrækker turisterne.

2025

Udviklingen på havnen i Nexø forventes at byde på nye hotelprojekter, som vil holde åbent hele året.

2030

Byerne langs nordkysten forventes at følge trop med helårsåbne butikker, spisesteder, overnatning og kulturtilbud.

Et mål om Bornholm som en eftertragtet vinterdestination er et langsigtet mål, som kræver et klart geografisk og strategisk fokus.

Derfor tager strategien om at koncentrere turismen om vinteren udgangspunkt i de helårsåbne hverdagsbyer og de stærkeste sommerbyer. Disse byer vurderes at have de bedste forudsætninger, da de har den vigtige infrastruktur til stede allerede. At der sættes ind med en koncentreret indsats, hvor der er en kritisk masse som grundlag for nye investeringer, og hvor der er størst potentiale for at opnå en kritiske masse.

Vinterturismen på Bornholm er særligt udfordret af to ting: Dels af virksomhedernes mulighed for tilstrækkelig omsætning til at holde åbent, dels af de investeringstunge bygningsforbedringer, der kræves, for at mange af overnatningsstederne kan bruges om vinteren. Vigtige bygningsforbedringer, som bør sikres for at nye og eksisterende overnatningstilbud understøtter helårsturisme.

Der er derfor brug for i hele branchen - butikker, spisesteder, overnatningsteder, oplevelsestilbud osv. - at der er en stærk vilje til at stå sammen om at holde åbent i første omgang i skuldersæsonen og på længere sigt i vintersæsonen. Der skal være

et kontinuerligt og fælles arbejde med produktudvikling samt et individuelt fokus på at sikre høj kvalitet og et bredt udbud af overnatnings- og spisesteder.

Naturen er også en stor attraktion for de besøgende og lokale om vinteren, og derfor er det afgørende, at de offentlige myndigheder sikrer, at basisinfrastrukturen er på et højt niveau: Opdateret skiltning, vigtige stisystemer og parkeringsfaciliteter skal vedligeholdes og toiletfaciliteter og lign. skal være helårsdrevte. Der bør ligeledes være et særligt fokus fra myndighedernes side på at sikre god fremdrift i sags- og myndighedsbehandlingen for at sikre og understøtte udviklinge og investortilgangen.

Impulsbyer på kort sigt

I første omgang vurderes det største potentiale i en koncentration af helårsturismen i tre nuværende helårsåbne byer med et bredt udbud af service og med hver sin profil: På kort sigt Rønne med en stærk erhvervsturismeprofil og sine mange helårsåbne butikker, spisesteder og indendørs tilbud som kulturinstitutioner, svømmehal og minigolf samt Svaneke, der de to sidste år har stået sammen om at holde åbnet i skuldersæsonen, og som tiltrækker mange besøgende også i vintersæ-

sonen. I begge byer er det afgørende, at der er tilstrækkelig overnatningskapacitet, og at hoteller og andre overnatningssteder derfor følger trop og udvider sæsonen.

Potentiale på mellemlangt sigt

På mellemlangt sigt vurderes det, at Nexø kan blive en attraktiv vinterdestination. Her er det helårsåbne butiksliv allerede til stede, og det forventes, at der inden for en kortere årrække vil være etableret nye helårsåbne hoteller i omdannelsen af havnen.

I første omgang bør der i særligt Rønne, Svaneke og Nexø sættes fokus på at etablere turismeformer og aktiviteter, som skaber liv uden for højsæsonen for både gæster og lokale borgere. Der er allerede igangsat flere initiativer, som vil få stor betydning for vinterturismen. Eksempelvis Rønne Svømmehals vision om et vandkulturhus, som i sig selv vil være et "Reason to Go", når man skal tiltrække gæster til Bornholm.

I Allinge etableres der i 2024 en udstillingspavillon for kunstneren Sonja Ferlov Mancobas værker, tegnet af den japanske arkitekt Tadao Ando - en kulturattraktion og arkitektur, der vil tiltrække både nationale og internationale besøgende, og som styrker Allinge både som helårsby og turistby. Born-

holms Museum og Bornholms Kunstmuseum planlægger desuden byggeriet af et nyt museumscenter i Rø, som skal huse øens to statsanerkendte museer og skabe den bedst mulige oplevelse for museernes gæster med en museumsattraktion af meget høj kaliber. Derudover vil det være en stor fordel, hvis andre attraktioner som Hammerhus Besøgscenter og NaturBornholm ligeledes kan holde åbent længere ind i vintersæsonen, for at øen kan tilbyde en bredere vifte af indendørs aktiviteter.

På langt sigt

På længere sigt vurderes det, at de øvrige byer langs nordkysten vil følge trop. I disse byer er butikker, spisesteder og lignende allerede til stede, og når Bornholm er stadfæstet som vinterdestination, vurderes det rentabelt at udvide åbningstiderne til også at omfatte vintersæsonen - eventuelt i første omgang i weekender og omkring højtider. Udviklingen skal også her hjælpes på vej af turismeformer og aktiviteter, som skaber liv og attraktion uden for højsæsonen for både lokale og gæster.

En vinteråben ø er ikke bare afhængig af investeringer og indsatser fra turismebranchen, Destination Bornholm og regionskommunen, men i høj grad også af besøg og opbakning fra den enkelte bornholmer.

SUCCESKRITERIER

Udviklingsplanen formulerer en række succeskriterier, som konkretiserer den ønskede effekt af udviklingsplanens anbefalinger og foreslåede tiltag og indsatser.

Forårs- og efterårssæsonen er forlænget, og der er oplevelsestilbud hele året og flere byer holder åbnet i vintersæsonen

Øens outdooraktører arbejder tæt sammen med hinanden og med de øvrige naturaktører om en samlet outdoordestination

Overnatningstilbuddet på øen er mere differentieret med flere robuste, isolerede og fleksible kommercielle overnatningssteder af høj kvalitet

I sommersæsonen er turismen spredt ud på øen, hvor der er sket en markant udvikling i de tre nedslagsområder og på den indre ø

Den indre ø er en etableret del af turismens helhedsoplevelse, og de lokale samfund og erhvervsdrivende bidrager til og har gavn af udviklingen

BÆREDYGTIG & KLIMAVENLIG UDVIKLING

Udviklingsplanen indeholder fire indsatsområder - se oversigt på side 20 - med tilhørende anbefalinger til den fremtidige udvikling af turismen på Bornholm. Inden for indsatsområderne skal der kontinuerligt fortsat arbejdes med grøn omstilling og bæredygtighed som et tværgående udviklingsparameter.

På Bornholm har man siden 2008 arbejdet med visionen Bright Green Island, hvor der i dag arbejdes med 8 Bornholmermål inspireret af FNs 17 verdensmål og udviklet af en bredt sammensat skare af bornholmere, dels på Bornholmerdøgnet i 2017, hvor 230 bornholmere deltog, og dels gennem en række møder og workshops. I 2018 tiltrådte kommunalbestyrelsen de 8 Bornholmermål som de fælles pejlemærker for visionen.

Udviklingsplanens anbefalinger søger derfor at støtte op om bornholmermålene og generelt en klimavenlig og bæredygtig udvikling. Anbefalingerne er ikke i sig selv fyldestgørende for den samlede langsigtede udvikling, men har til formål at byde ind med en fælles retning sammen med bornholmermålenes konkrete indsatser.

BRIGHT GREEN ISLAND - DE 8 BORNHOLMERMÅL

#1 Bornholm gør bæredygtighed til en god forretning

#2 Bornholm fører regnskab med sin grønne omstilling

#3 Bornholm vil til enhver tid være et forbillede som et klimavenligt samfund

#4 Bornholm kører grønt på land

#5 Bornholm kobler bæredygtighed og boliger med kulturel identitet

#6 Bornholm er fyrtårn for bæredygtige danske fødevarer

#7 Bornholm gør sin naturrigdom til en del af bundlinjen

#8 Når jeg er på bornholm, er jeg en del af Bright Green Island

Indsatsområder & anbefalinger

#1 SKÆRPET BYUDVIKLING

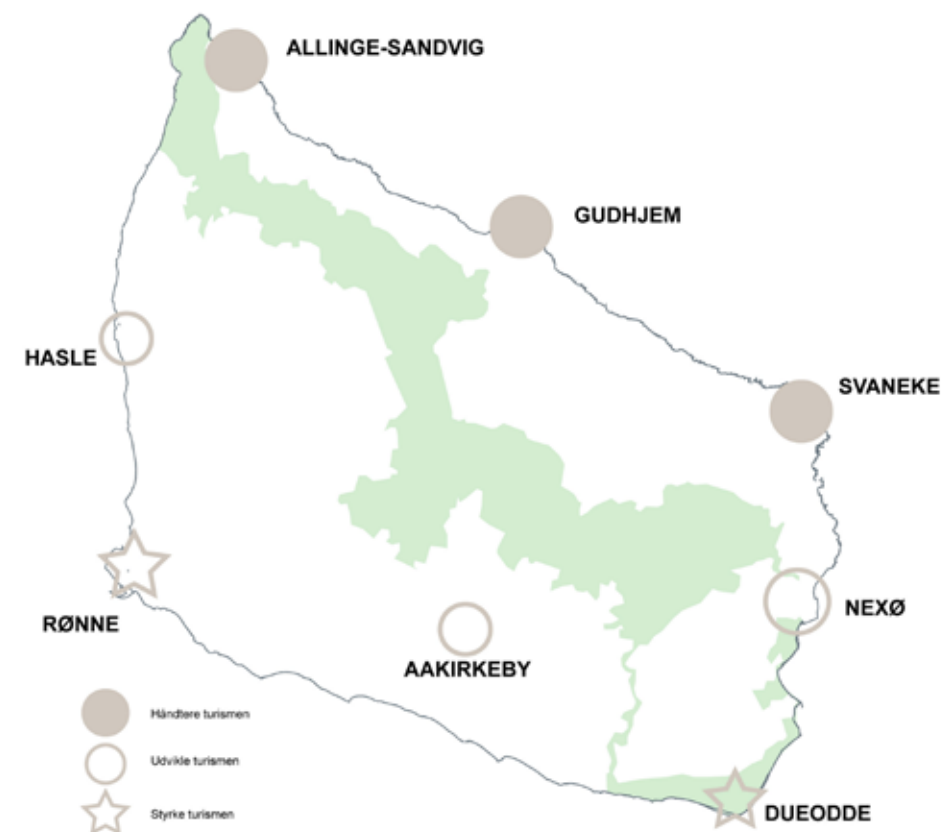
ANBEFALINGER

Udvikle turismen i Nexø, Hasle og Aakirkeby

Håndtere turismen i byerne langs nordkysten om sommeren

Styrke byerne langs nordkysten som drivere for skulder- og vinterturisme

Styrke turismeprofil og kvalitet i Rønne og Dueodde

Diagram, der illustrerer anbefalingerne til en skærpet og differentieret byudvikling

De bornholmske bysamfund har i dag forskellige profiler og roller i det samlede turismeprodukt som beskrevet i afsnittet om den bornholmske geografi. For at udmønte strategien om en mere lige fordeling af turismen på øen om sommeren og mere koncentreret fordeling om vinteren, skal disse forskelligheder dyrkes og stadfæstes endnu tydeligere.

Derudover har byerne hver deres udfordringer og muligheder, og derved forskellige udviklingsbehov - både ift. den overordnede strategi, men også ift. at højne kvaliteten og diversiteten i det samlede turismeprodukt og de enkelte lokale destinationer.

Derfor identificerer udviklingsplanen forskellige udviklingsbehov i byerne på baggrund af en overord-

net vurdering af deres samspil, roller, ressourcer, udfordringer og potentialer.

Udviklingsbehovene er ligeledes identificeret ud fra den fremtidige rolle, som byerne vurderes at kunne spille i turismens netværk og bymønstre.

Nexø, Hasle og Aakirkeby

Nexø og Hasle er begge centrale hverdags- og bopælningsbyer på Bornholm, men mangler skarpe turismeprofiler og flere 'reasons to go' for at kunne indgå som centrale drivere for såvel sommer- som helårsturismen. I begge byer giver havnenes industrielle og rå karakter samt store volumener og funktionstømte bygninger og bassiner i disse år plads til nye, spændende og alternative anvendelsesmuligheder. Begge steder rummer derfor ad-

skillige potentialer for at udvikle nye turismeprodukter og attraktive destinationer. Særligt Nexø har med sit butiksliv og kreative iværksættermiljø på havnen mulighed for at udvikles fra en helårsåben hverdagsby til en helårsåben turismeby.

I Aakirkeby arbejdes der i disse år med en omfattende områdefornyelse, som både fastsætter en ny stærk vision om Aakirkeby som Bornholms natur- og idrætsby og forskønner vigtige by- og landskabsrum. Sammen med tilstedeværelsen af ét af Bornholms turismefyrtårne NaturBornholm, rummer det gode muligheder for at opfylde behovet for at udvikle en ny stærk turistdestination med fokus på natur og outdoor.

Byerne langs nordkysten

Udover den overordnede strategi om at sprede de besøgende ud på flere dele af øen om sommeren, ligger der mulighed for at lette presset ved at samtidig at sprede de besøgende indenfor byerne med et styrket fokus på at formilde og skabe naturlig og god forbindelse til alle byernes kvaliteter og oplevelser.

For at nordkystens byer kan fungere som drivere for turismen i vinter- og skuldersæsonen skal der med byudviklingen sættes et særligt fokus på at sikre en vel-fungerende basisinfrastruktur af høj kvalitet. Samt at byudviklingen understøtter og sikrer de rette rammer for turismeaktørernes fortsatte produktudvikling.

Rønne og Dueodde

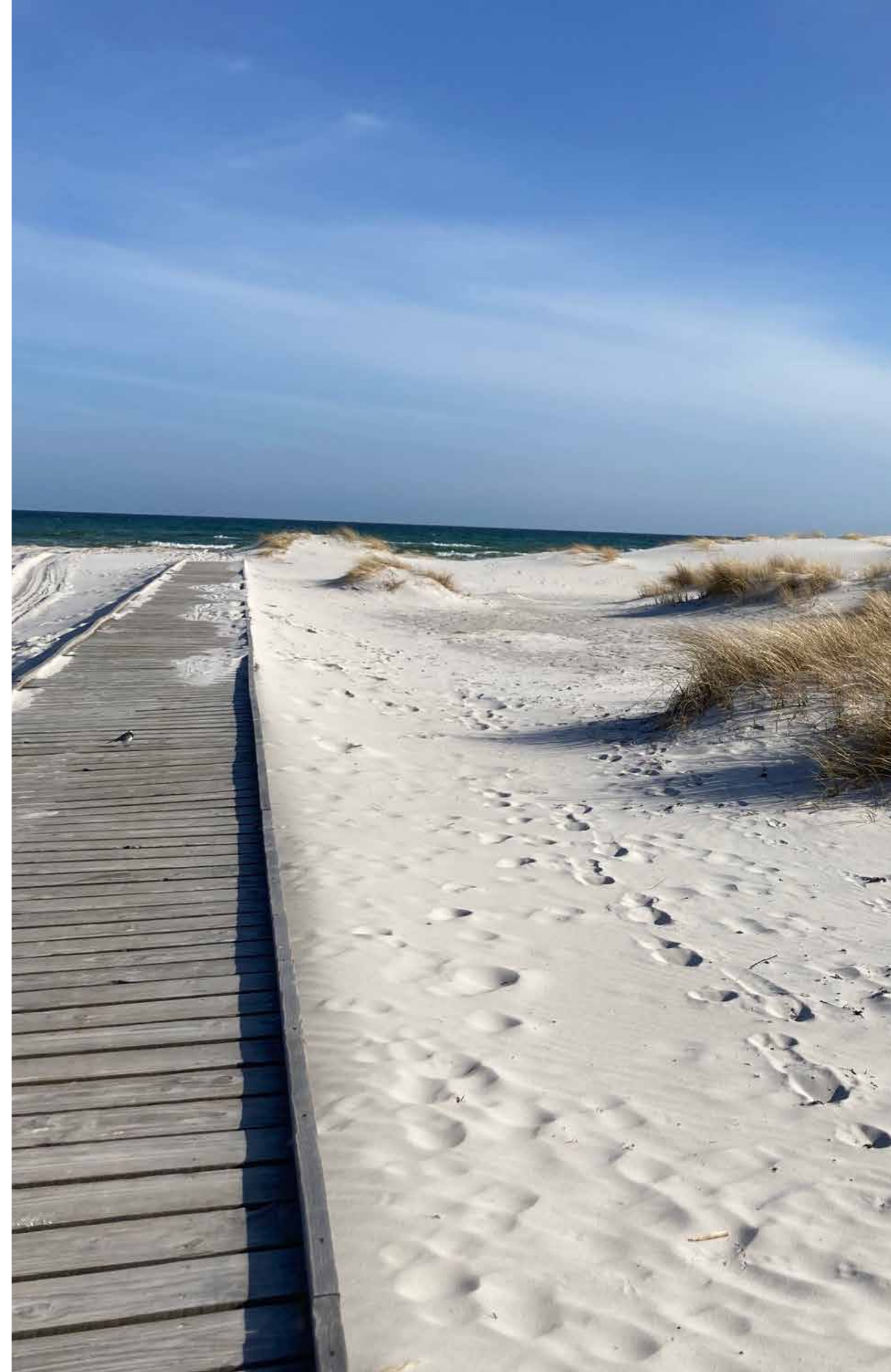
Rønne har allerede en stærk infrastruktur, som hoteller, havn, lufthavn, kultur- og fritidsaktiviteter og erhvervs- og handelsliv, der understøtter hverdagslivet og turismen. Byens primære rolle er som øens kommuncenter og den største helårsåbne hverdagsby. Der mangler dog en stærk profil, som kan skærpe Rønne i det samlede turismeperspektiv. Her vurderes det, at erhvervs- og krydstogsturismen rummer det største potentiale, som fortsat bør være et fokusområde i den fremtidige byudvikling.

Rønne udgør derudover, som den største by på øen, et godt grundlag for indendørs kultur- og fritidstilbud, som både henvender sig til de lokale i hverdagen og til de besøgende hele året. Visionen om et vandkulturhus på havnen - et inspirerende og levende hus, som inviterer til bevægelse og sundhed omkring vandaktivitet og sociale fællesskaber, samt etableringen af et indendørs minigolfcenter i Rønne er eksempler på vigtige

investeringer, som både understøtter den gode hverdagsby og helårsturismen.

Derudover forventes det også, at Rønne kommer til - netop med sin stærke infrastruktur og tilbud hele året - at spille en central rolle for øens fremtidige funktion som Energiø. Et område, som både erhvervsliv og Bornholms Regionskommune allerede har fokus på.

Dueodde er ét af Bornholms turismefyrtårne, og hvert år valfarter turister til områdets strande, særlige klitlandskaber, plantage og store sommerhusområder. I Dueodde vurderes det, at det største udviklingsbehov og ditto potentiale ligger dels i en differentiering af muligheder for at spise og overnatte, dels i en generel højnelse af kvaliteten i området. Både kvaliteten i det fysiske udtryk i ankomst- og parkeringsområdet, basisinfrastrukturen som toilet- og infofaciliteter og i udbuddet af spisesteder og butikker.

#2 STYRKEPOSITIONER SOM NETVÆRK

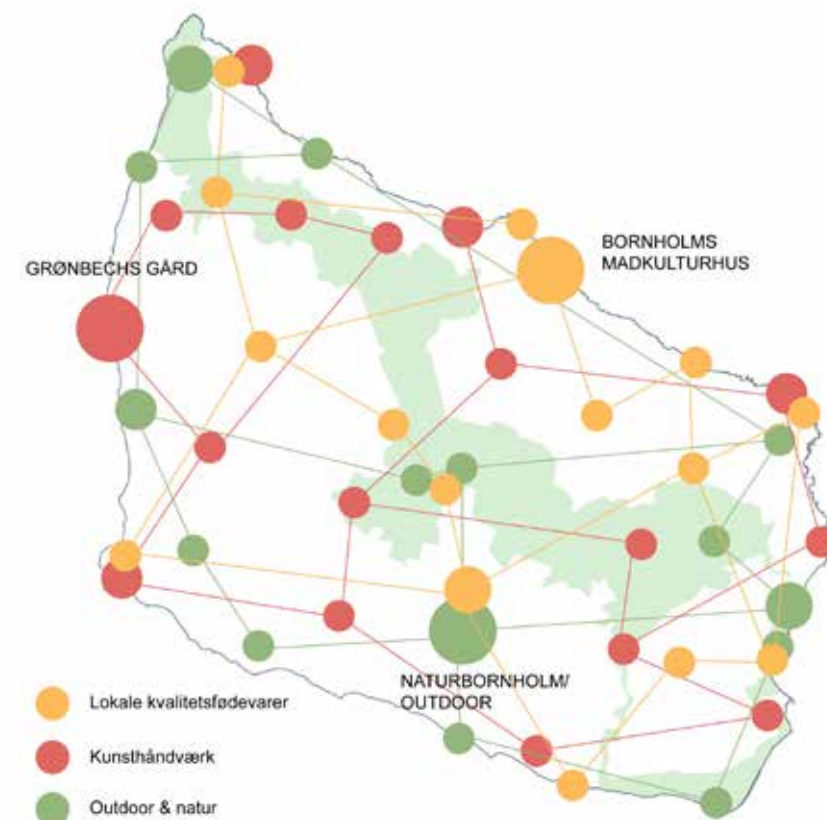
ANBEFALINGER

Sikre robuste og fleksible netværk, der kan skaleres efter sæsonbehov

Skabe organisatoriske og praktiske partnerskaber internt, eksternt og på tværs af styrkepositioner

Fastholde og etablere stærke omdrejningspunkter for alle tre styrkepositioner

Udnytte turismepotentialet i Energi-øen

Diagram, der illustrerer princippet om styrkepositionerne som netværk, der dækker hele øen

Bornholms tre styrkepositioner; lokale kvalitetsfødevarer, kunsthåndværk og outdoor betragtes i udviklingsplanen som netværk bestående af *støttepunkter*; dvs. byer, centre og steder, som er omdrejningspunkt for oplevelsen, og *sammenhænge*; dvs. stier, veje, forbindelser, som kobler støttepunkterne sammen. Indsatsområdets anbefalinger tager derfor udgangspunkt i netværkstanken og omhandler udviklingen af netop disse støttepunkter og sammenhænge - både organisatoriske og fysiske.

Sikre robuste og fleksible netværk

For hele tiden at have øje for udviklingsmuligheder, øge såvel kvalitet som kapacitet og fremme tilgængeligheden, er det afgørende at sikre robuste og fleksible netværk, som kan skaleres efter behov inden for de enkelte styrkepositioner og på tværs af styrkepositionerne. Det vil skabe bedre forudsætninger og muligheder for udvikling af erhvervene og turismen generelt. I højsæsonen skal netværkene være omfattende og indeholde

et større antal støttepunkter og sammenhænge. I lavsæsonen skal netværkene skaleres ned, hvor nødvendigt og indeholde færre støttepunkter, som er begrænset til de steder, hvor der er basis for at holde åbent hele året.

Skabe organisatoriske og praktiske partnerskaber

Organisatorisk vurderes det som afgørende at tænke i partnerskaber og samarbejder både internt i de tre styrkepositioner og på tværs for at identificere og udnytte mulige synergier og for at styrke og understøtte særligt de små aktører. Derudover bør der sikres stærk kobling eksternt til det generelle turismeerhverv - eksempelvis et tættere samarbejde mellem styrkepositionerne og overnattingssektoren, hvor der vurderes at være oplagte synergier til stede.

Derudover er det vigtigt at skabe endnu bedre sammenhæng indenfor de enkelte styrkepositio-

ners netværk; synlighed, tilgængelighed og god orientering samt sikre, at det er nemt for de besøgende at skifte mellem at dyrke deres interesser inden for outdoor, kunsthåndværk og lokale kvalitetsfødevarer.

Idéen om et fælles museumscenter for Bornholms Museum og Bornholms Kunstmuseum er netop et godt eksempel på aktører, der samler kræfterne med baggrund i, at et fælles museum vil være den mest bæredygtige løsning for begge museers nødvendige fornyelser. Fordi man her kan deles om udgifter til indgang, billettering, cafe, undervisningsfaciliteter, teknisk personale mv., i stedet for at have alt dobbelt i to særskilte museer.

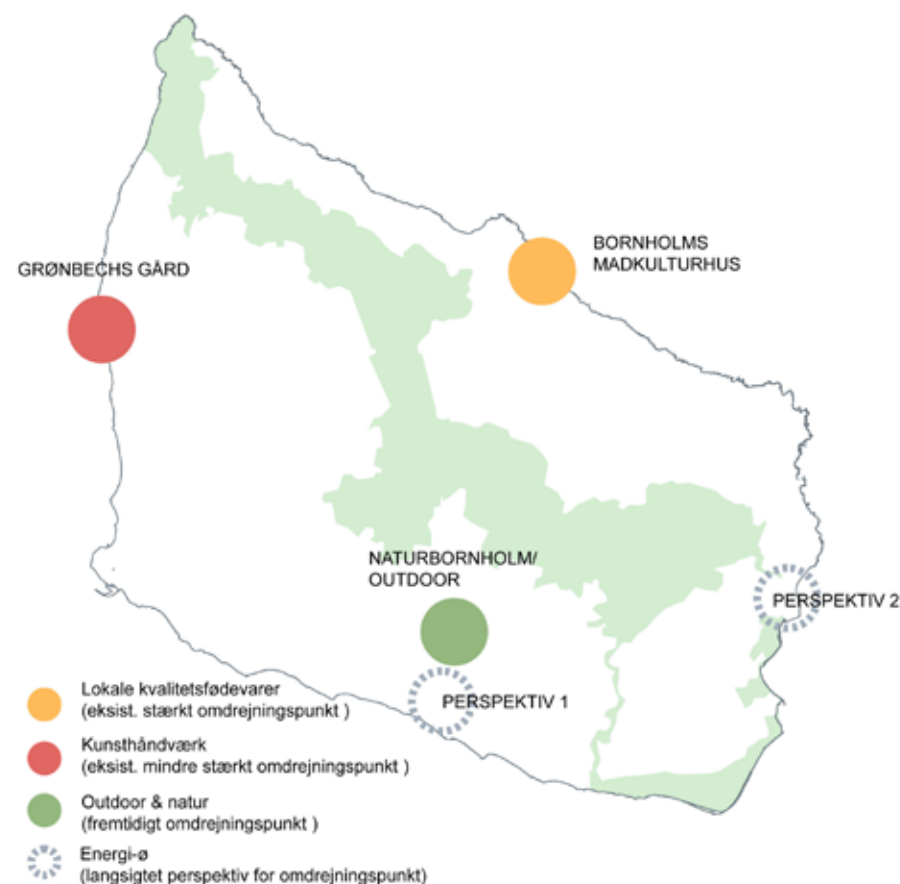
Fastholde og etablere stærke omdrejningspunkter

Indenfor kunsthåndværk har man stærke organisatoriske omdrejningspunkter i ACAB og Maker's Island, som står i spidsen for promoveringen og

formidlingen af branchen og aktørerne. Indenfor de lokale kvalitetsfødevarer er der både et stærkt organisatorisk omdrejningspunkt for aktørerne og et fysisk samlingssted i Madkulturhuset i Melsted, som også tiltrækker lokale og turister. I begge tilfælde har den formelle organisering med en stærk top været afgørende for styrkepositionernes tiltrækning af international anerkendelse og turisme. Det er derfor afgørende, at de organisatoriske omdrejningspunkter fastholdes og fortsat understøttes af både offentlige og private investeringer og ressourcer.

Outdoorbranchen har som tidligere nævnt ikke en formel organisering omkring styrkepositionen, og ej heller et fælles samlingssted for den samlede branche. Udviklingsplanen foreslår derfor, at der etableres samlingssteder for henholdsvis de grønne og de blå outdooraktører, der hviler på to ben:

Et sekretariat eller en forening, som varetager aktørernes interesser, agerer tovholder på fællesska-

Diagram, der viser de eksisterende og foreslåede omdrejningspunkter for styrkepositionerne

bet og derigennem kan medvirke til at understøtte en kommerciel udvikling blandt aktørerne.

Et fysisk samlingspunkt, som aktørerne føler et tilhørsforhold til. Det vurderes at ville bidrage til at understøtte små erhvervsdrivende og frivillige med tilgængelige, fælles faciliteter og danne grobund for tættere samarbejder og partnerskaber. Et fælles branchehus, der på længere sigt samtidig kan bidrage til lokalområdet og turismen generelt som et mødested for både turister og lokalsamfund.

Omdrejningspunkt for outdoor - synlighed og videndeling

Et omdrejnings- og samlingspunkt for outdoor-aktørerne på Bornholm er et udtrykt ønske fra aktørerne. På kort sigt er det særligt en fælles organisering og sekretariatsbistand, der efterspørges.

Et fysisk omdrejningspunkt kan medvirke til at øge synligheden for de mange forskellige aktører - store og små erhvervsdrivende, organisationer og

frivillige. Samlingspunktet skal ses som et centralt knudepunkt, der primært henvender sig til aktørerne i et sammenhængende netværk - altså i samspil med de mange andre knudepunkter indenfor outdoor, der henvender sig til både slutbrugere og aktører som eksempelvis Opal-søen og det nye Trailcenter Bornholm ved Almindingen blandt mange andre.

Udviklingsplanen har afsøgt mulige konstellationer af et sekretariat og placeringer af et fysisk sted og foreslår etableringen af et omdrejningspunkt for landbaseret (grøn) outdoor i Aakirkeby med udgangspunkt i NaturBornholm, som i forvejen er oplevelsescenter for naturen, og i tilknytning til Aakirkebyhallerne. Læs mere under nedslagsområdet Aakirkeby fra side 43 og frem.

Et sekretariat og fysisk omdrejningspunkt for de hav-baserede (blå) outdooraktører vil på samme vis styrke disse. Der er ikke i planen anvist geografisk sted for dette, men både Nexø og Hasle havne vil være oplagte forslag. Aktørerne vil blive

kontakttet og deres ønsker danne grundlag for det videre arbejde.

Et sted til den blå fortælling

Bornholms 'blå fortælling' er en bred fortælling, der handler om erhvervshistorien om fiskeriet - som formidles på øens museer - men også om fødevarer, den marine natur, der omgiver øen, den lokale identitet og ikke mindst fremtidens bæredygtige produktion af energi og fødevarer.

Flere af de 'blå' aktører, som er blevet inddraget i arbejdet med udviklingsplanen, giver udtryk for, at de mangler et fælles samlingspunkt, der samler viden, iværksætteri, faciliteter og kompetencer - et 'Havets Hus'. Det vurderes ikke til at skulle være et besøgscenter eller et udstillingssted, men nærmere et branchehus, hvor det der foregår i og omkring huset indeholder spændende historier om havet, fortiden og fremtiden, der kan formidles til både lokale og turister.

Udviklingsplanen har afsøgt mulige placeringer og foreslår etableringen af et 'Havets Hus' på havnen i Nexø. Læs mere på side 37 og frem.

Energi-øen som styrkeposition

Bornholms Regionskommune har identificeret en række potentialer ved Bornholm som Energiø: Jobskabelse og erhvervsudvikling (direkte og indirekte), grøn omstilling (adgang til grøn strøm) og uddannelseaktiviteter (Campus og DTU).

Udover målbare effekter af energiøen, ligger der et potentiale i brandingværdien og hele fortællingen om grøn omstilling og bæredygtighed, som kan kobles til energiøen. Det kan undersøges om et evt. besøgscenter kan bidrage til at tilføre en turismemæssig værdi af anlægget. Formidling om energi og bæredygtighed - evt. på et besøgscenter - i forbindelse med landanlægget vil have turismemæssig betydning.

GODE EKSEMPLER & INSPIRATION

Foto: Panduro/Underdog Media

TRAILCENTER BORNHOLM - et nyt støttepunkt i outdoor-netværket skabt gennem partnerskaber

Trailcenterets primære formål er at understøtte det aktive udeliv på Bornholm, men vil desuden fungere som facilitet langs Højlyngsstien og mødested for besøgende i Bornholms Grønne Bølge. Placeringen ved Rytterknægten er valgt, fordi der allerede findes et stort mountainbikeanlæg, udsigtstårnet Kongemindet, en cafe, en cykelrute og flere stisystemer mødes.

Etableringen af et trailcenter vil være et samarbejde mellem Bornholms Regionskommune som kommende ejer og driftsansvarlig for trailcenteret, Naturstyrelsen Bornholm som lodsejer og Lokale- og Anlægsfonden og Danmarks Idrætsforbund som medfinansierende parter.

Foto: Per Bille

TORVEHALLEN I RY - inspiration til et multifunktionelt, robust og fleksibelt omdrejningspunkt for både styrkeposition og lokalsamfund

Torvehallen i Ry blev i første omgang etableret som et omdrejningspunkt for torvehandel. Stedet blev hurtigt populært til mange forskellige fælles, sociale og kulturelle aktiviteter for byen herunder mødested for outdoorfolket.

Hallen blev derfor senere hen udvidet og etableret som en flerk funktionel, lukket bygning med glasfacader. Et godt eksempel på en simpel konstruktion med et simpelt program, der kan ændres og udvikles over tid efterhånden som behovet opstår - et greb der styrker bylivet, turismen og den lokale sammenhængskraft.

Foto: Ivandet

IVANDET.DK -

Ivandet er en bornholmsk virksomhed, som arbejder for at åbne folks øjne og sind for den skjulte verden under havoverfladen. Et godt eksempel på lokale ildsjæle som skaber liv og aktivitet, og arbejder for mødet mellem turisterne og lokalsamfundene.

De ønsker at indhente mere viden om den ukendte kyst- og havnatur omkring Bornholm og med udgangspunkt heri gennemføre konkrete miljøforbedrende tiltag. De arbejder for, at forskere og den almene befolkning skal kunne mødes side om side i deres udforskning af havet. De holder i dag til på Tejn Havn, og i ferierne inviteres de lokale borgere og turister til at komme ned og få et kig under havoverfladen, og derudover faciliterer de forskningsprojekter, underviser og laver diverse arrangementer – alt med fokus på Østersøen.

#3 DIFFERENTIERET OVERNATNING

ANBEFALINGER

Tranformere eksisterende overnatningstilbud

Understøt overnatningskapaciteten med nye kommercielle overnatningstyper

Etablere nye overnatningsmuligheder, der står på flere ben

Øge investeringer i og antal af sommerhuse til udlejning

Skabe en ikonisk hoteloplevelse med unik placering og æstetik på verdensniveau

For at sikre et markedsrelevant overnatningstilbud, som bidrager til udviklingen af Bornholm som kvalitetsrejssemål, er det afgørende, at der både arbejdes med udvikling og fornyelse af det eksisterende tilbud, samt fortsat etableres ny kapacitet, ligesom vægtningen mellem kommercielle og ikke-kommercielle tilbud på overnatningssiden er hårfin.

Transformation af eksisterende overnatningstilbud

Ift. både campingpladser og hoteller er der potentiale i at arbejde med produktudvikling, således at kvaliteten højnes og at overnatningstilbuddene i endnu højere grad kobles til Bornholms styrkepositioner og gæsteefterspørgslen. Dermed kan der skabes en bæredygtig og værdiskabende udvikling på arealer og i bygningsmasse, der allerede er en del af infrastrukturen.

Understøt overnatningskapaciteten med nye kommercielle overnatningstyper

Bornholms unikke landskab og natur samt de mange små lokalsamfund - og beskyttelsen heraf - fordrer, at der bør arbejdes med overnatningstyper og koncepter, der imødekommer og understøtter dette. Eksempelvis kan nævnes Tiny Houses, glam-

ping eller andre naturnære overnatningstyper, der kræver mindre areal og en lavere investering end et klassisk hotel, og som let kan kobles til styrkepositionerne. Dette gælder også en nytænkning af landbrugsturisme, hvor fødevarereproducenternes tilbud om autentiske oplevelser kan kobles med attraktive overnatningstilbud. Det skal undersøges hvor og hvordan denne type overnatningskapacitet kan etableres på Bornholm og i særdeleshed i relation til nedslagsområderne.

Flere fødevarereproducenter på øen meddeler allerede, at de står overfor netop den mulighed, der handler om at tilbyde overnatning i samspil med deres produktion og de oplevelser, de allerede tilbyder. Ligeledes en mulighed for attraktionerne, hvor eksempelvis Bornholms Rovfugleshow allerede tilbyder overnatning i parken.

De ikke-kommercielle tilbud indenfor overnatning er allerede veludbyggede. Fokus i videreudviklingen af Bornholms turismes overnatningstilbud bør fremover særligt understøtte de private aktører i etableringen af kommercielle tilbud. Bornholm er i dag et kvalitetsrejssemål, og strategien tager afsæt i, at den position fastholdes. Derfor skal tilbudene også afstemmes efter netop den målsætning.

Overnatningstilbud der står på flere ben

Mixed use er udvikling af overnatningsmuligheder, der står på flere ben end den klassiske turisme, som eksempelvis udlejning af traditionelle hotel- eller hostelværelser kombineret med værelser eller lejligheder til sæsonansat personale, studerende eller midlertidige, længerevarende ophold. I tilknytning skal der være service og fælles faciliteter, der understøtter funktionen og identiteten som f.eks. åbne kontorpladser, værksteder, mødefaciliteter, café og lignende i samspil med det lokale byliv og atmosfære.

Flere feriehus til udlejning

I 2018 var ca. 40% af de bornholmske sommerhuse sat til udlejning, så der ligger et potentiale i at få flere huse til udlejning og derved øge udbuddet af overnatningsmuligheder. Dette kan gøres gennem fortsat/styrket dialog med ejerne fra både kommune, Destination Bornholm og feriehusudlejerne. Derudover arbejder Bornholms Regionskommune for at få realiseret flere sommerhuse. Ved at tage en række uudnyttede sommerhusområder ud af kommuneplanen, er der med et

nyt Landsplandirektiv givet mulighed for udlæg af nye og mere attraktivt beliggende sommerhusområder i Tejn, Allinge og Sandvig samt ét ved Gedebakkevej i Vestre Sømark. Områderne kan udlægges i den kommende kommuneplan og herefter lokalplanlægges.

Ikonisk hoteloplevelse med unik placering og æstetik

En anden interessant typologi er den ikoniske hoteloplevelse, som tager udgangspunkt i en specifik, unik lokation og/eller et specifikt, unikt koncept som f.eks. et unikt "Landscape-Hotel" med arkitektur i verdensklasse og enestående placering i skoven, på klipperne eller lignende. Eller som et koncepthotel med udgangspunkt i kunsthåndværk som f.eks. Kosta Boda Art Hotel i Småland med glaskunst som gennemgående tema. Et sådan udviklingsprojekt kan med fordel ske gennem en international arkitektkonkurrence, som i sig selv vil forventes at sætte Bornholm på verdenskortet.

GODE EKSEMPLER & INSPIRATION

Foto: Green Tiny Houses

Green Tiny Houses

Konceptet bag Green Tiny Houses forbinder bæredygtighed og natur med en enestående overnatningsoplevelse ved at opfylde høje bæredygtighedsstandarder (bl.a. vandbesparende brusebade, isolering med tang, gulve af naturkork).

Panoramavinduet skaber en direkte forbindelse til naturen og det omkringliggende landskab. Formålet med konceptet er at bringe mennesker og natur tættere på hinanden. Herudover samarbejder man med lokale partnere og deltager i naturbevaringsprojekter.

En lokal aktør arbejder i skrivende stund for etablering af konceptet i Ekkodalen på Bornholm i samarbejde med en tysk investor.

DOCK INN, Warnemünde

DOCK INN i Warnemünde fik tildelt "German Tourism Award" i november 2017. Hostellets opbygning er inspireret af stablede containere, der 'ser tilbage på et langt liv på verdenshavene'. DOCK INN henvender sig både til aktive feriegæster, designfans, familier og backpackere midt på havnen i Rostock-Warnemünde med værftet, kraner og de store skibe som kulisse.

Konceptet står på flere ben og indeholder, ud over de klassiske hostel-faciliteter, blandt andet en klatrehal og en åben lobby, der fungerer som et spændende mødested med international appeal, der inviterer de unge og kreative til co-working.

Foto: JSA

Juvet Landskapshotell

Det eksklusive Juvet Landskapshotell i Norge forener rå natur, moderne arkitektur og minimalistisk design i et elegant samspil. Det højt beliggende hotel har en fantastisk udsigt over dramatiske fjeldlandskaber, Valldalen og den brusende elv Valldøla nedenfor.

Værelserne er designet som syv små kuber på stylder og er udstyret med glasvægge for en mageløs udsigt over dalen og elven. Resten af hotellet har hjemme i den hundrede år gamle bondegård Burtigarden, der er blevet restaureret og ombygget for at få de gamle rum til at fremstå i ny glans.

#4 DEN INDRE Ø SOM HELHEDSOPLEVELSE

ANBEFALINGER

Balancere beskyttelse og benyttelse af natur, lokalsamfund og kulturarv

Etablere flere tilgængelige adgangspunkter til den indre ø

Sikre velfungerende og robust basisinfrastruktur hele året

Indskrive lokalsamfundene på den indre ø i turismen

Skabe nytænkende, fleksible og grønne mobilitetsløsninger efter sæsonbehov

Turisternes øgede kendskab til oplevelser på den indre ø, og det momentum Højlyngsstien har skabt, bør udnyttes til at styrke de små lokalsamfund og udvikle nye erhvervsmuligheder inden for oplevelser og overnatning - en udvikling som også skal komme de lokale borgere og turismeaktører til gode. Det fordrer en helhedsorienteret og bæredygtig turismeudvikling, der ikke kun fokuserer på de 'kendte klassikere' langs nordkysten og omkring Almindingen og Hammerknuden, men sætter hele den indre ø i spil på en autentisk og lokalt forankret måde.

Balancér beskyttelse og benyttelse

Balancen mellem benyttelse og beskyttelse af natur, landskab, lokalsamfund og kulturarv er afgørende for at bevare Bornholms autenticitet.

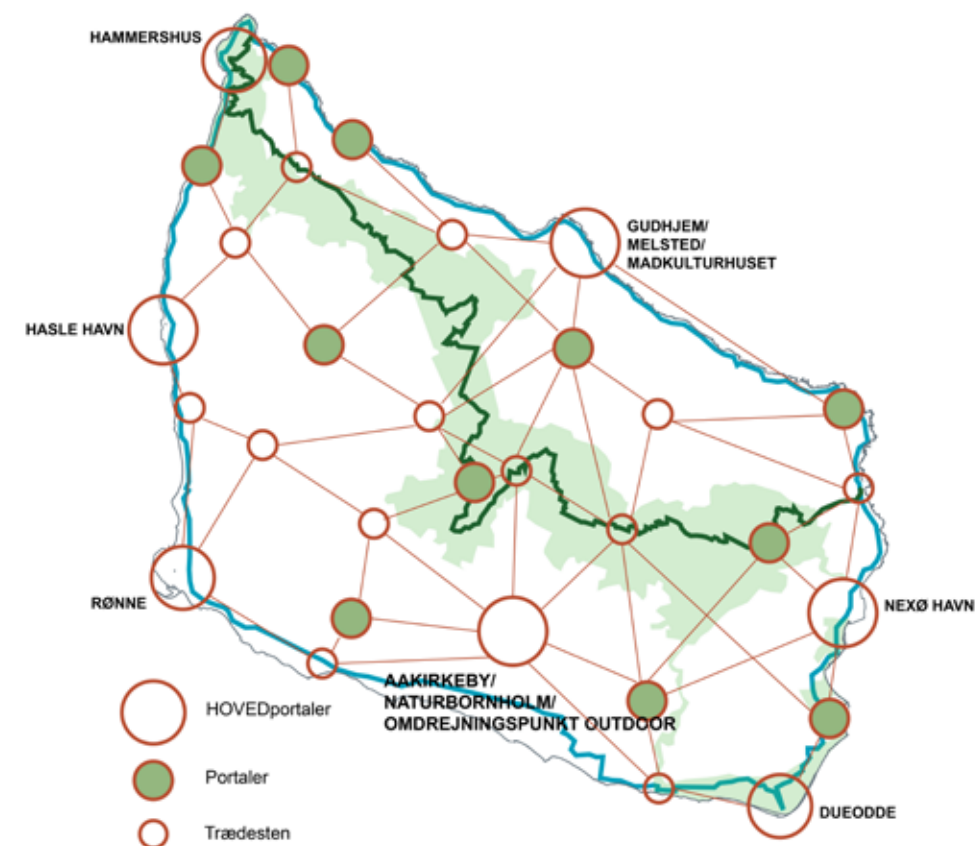
Turismens benyttelse af naturen kan på forskellige måder og i forskellige grader forstyrre den natur, som netop er forudsætningen for en værdifuld oplevelse i det fri. Derfor er balancen mellem benyttelse og beskyttelse af naturen vigtig.

Kommunalbestyrelsen godkendte i 2021 en naturpolitik, der sætter retningen for, hvordan naturen på Bornholm skal udvikle sig, og hvordan lokale og besøgende vil have lov at bruge og opholde sig i den. En vigtig politik, som udviklingen af fremtidens turisme- og naturoplevelser skal tage udgangspunkt i og leve op til. Her har alle aktører i turismebranchen en vigtig opgave i kontinuerligt at formidle til de besøgende, hvordan man 'bruger' naturen og passer på den værdi, som den udgør.

Udviklingsplanen sætter derudover et særligt fokus på at sikre balancen mellem beskyttelse og benyttelse af lokalsamfundene på den indre ø. Det er små lokalsamfund, som er sårbare overfor større udviklingstiltag - dels ift. størrelsen af nye anlæg og mængden af besøgende og trafik, dels ift. hvilken indflydelse turismen kan have på den sociale bæredygtighed og lokalsamfundets profil, identitet og sammenhængskraft.

Adgang til den indre ø

Udviklingen af den indre ø som helhedsoplevelse

for turisterne kræver forbedret tilgængelighed. Der skal være tydelige adgangspunkter, der gør det nemt og ligetil at finde både de store og de små oplevelser, som den indre ø byder på. Derudover skal tilgængeligheden være med til at sikre, at turisterne spredes på den indre ø, så der opretholdes en god balance og en jævn belastning af adgangspunkter, lokalsamfund og naturområder.

Udviklingsplanen foreslår, at arbejdet med skabe tilgængelighed omfatter adgangspunkter i tre niveauer: Hovedportaler, portaler og trædesten.

Adgangspunkterne vil være af varierende karakter og med forskellige niveauer af understøttende infrastruktur som f.eks. overnatning, butikker og spisesteder. Men alle skal have et minimumsniveau af velfungerende og robust basisinfrastruktur som toiletfaciliteter, parkering og information om, hvad man kan opleve, samt hvordan man kommer videre i netværket.

De foreslåede, principielle adgangspunkter kan inddeles i hovedportaler, portaler og trædesten.

Hovedportaler

Hovedportalerne er f.eks. øens store trækplastre som Hammerhus og Dueodde, de udpegede omdrejningspunkter for styrkepositionerne (Hasle, Gudhjem/Melsted og Aakirkeby) og ankomstbyerne (Rønne og Nexø). Hovedportalerne rummer eller ligger i direkte tilknytning til et bredt udvalg af overnatningsmuligheder, butikker, kultur og spisesteder, og tiltrækker et stort flow af besøgende. I hovedportalerne er der eller skal der være rig mulighed for at skifte mellem oplevelser inden for styrkepositionerne outdoor, lokale kvalitetsfødevarer og kunsthåndværk.

Portaler

Portalerne udgøres eksempelvis af seværdigheder, mindre byer og større ankomstpunkter til Den grønne bølge som f.eks. Rytterknæg-

ten. Portalerne skal fungere som naturlige ankomstpunkter til hele den indre ø og Den grønne bølge, og der skal være velfungerende og robust helårs basisinfrastruktur som parkering, info og toiletfaciliteter og med fordel også spisested og butikker.

Trædesten

Udvalgte små bysamfund og individuelle destinationer skal fungere som trædesten - små adgangspunkter til f.eks. Højlyngsstien eller naturområder. Her er der ikke nødvendigvis hele paletten af basisinfrastruktur, men som minimum parkering og information om mulige oplevelser og forbindelser til stinetwork, portaler og hovedportaler.

Princippet om adgangspunkterne (hovedportaler, portaler og trædesten) skal fungere i samspil med det pilotprojekt for et nyt nationalt knudepunktsnetværk, som i skrivende stund afprøves på Sydbornholm. Knudepunktsnetværket er et internationalt udviklet koncept for cykel- og vandreruter, hvor et netværk af knudepunkter, viser vejen videre i netværket med tydelig skiltning, kort og på længere sigt en digital planner.

Pilotprojektet gennemføres i et samarbejde mellem Dansk Cykelturisme, Bornholms Regionskommune og Destination Bornholm.

Lokalsamfund og turisme på den indre ø

Set i sammenhæng med Den grønne bølges natur- og outdooroplevelser og de mange gallerier, værksteder og fødevarerproducenter på den indre ø, kan de små lokalsamfund spille en langt større rolle, end de gør i dag. F.eks. som portaler til naturoplevelser i Den grønne bølge med et passende udbud af service, faciliteter og oplevelser.

Derudover er der potentiale for dels at give besøgende de efterspurgte, lokalt forankrede oplevelser, dels at de lokale aktører udnytter erhvervsmulighederne omkring turismen: transport af bagage mellem knudepunkter på vandreruten - som er en mangelvare i dag - en rundvisning hos fødevarerproducenten, en workshop hos keramikeren eller en social madoplevelse til borgerforeningens fællesspisning. Særligt i skulder- og vintersæsonen kan turismen og naturrigdommen være med til at

sikre grundlaget for længerevarende beskæftigelse og helårsansættelser i det lokale turismeerhverv.

Fleksible og grønne mobilitetsløsninger

Hvad enten turisterne ankommer i egen bil med færgen eller flyver til øen, bør det i fremtiden være nemmere at komme rundt uden bil. Det kræver nytænkende, grønne løsninger som supplement til den offentlige transport: Elcykler som fast bestanddel i det lejede sommerhus, delebiler på feriecenteret til de længere ture, 'Kør-med-bænke' hvorfra man kan få et lift rundt omkring i de små bysamfund, el-shuttlebusser mellem de populære destinationer i højsæsonen og lignende fleksible løsninger, som tilpasses sæsonernes kapacitet.

Den offentlige transport kan med fordel matche udviklingsplanens udpegning og fokus på hovedportaler, portaler og trædesten, hvor hovedportalerne og de vigtigste portaler kan tilgås med almindelig offentlig transport, og man derfra kan komme videre til øvrige mindre portaler og trædesten via

de beskrevne fleksible mobilitetsløsninger. Den offentlige transport i form af bustilbud bør derudover bidrage til erhvervsudviklingen og imødekomme forbrugernes efterspørgsel med en grøn omstilling.

Med et stærkt netværk af samlede mobilitetsløsninger, der kobler og forbinder rundt på hele øen, kan det på længere sigt blive attraktivt og oplagt at besøge Bornholm uden bil og understøtte visionen om Bright Green Island.

Udviklingen og etableringen af sådanne supplerende mobilitetsløsninger er vigtige for en bæredygtig og klimavenlig udvikling af den indre ø som helhedsoplevelse. Det kan medvirke til at undgå, at de små indre lokalsamfund og Den grønne bølges naturområder med tiden vil opleve samme pres, som byerne langs nordkysten oplever i dag. Det er vigtigt at sikre en kommerciel værdi, så fremtidens mobilitetsløsninger medvirker til at understøtte det lokale erhvervsliv. Udviklingen skal derfor ske i et tæt samarbejde mellem private og offentlige transportoperatører.

GODE EKSEMPLER & INSPIRATION

Foto: Tourismusverband Werfenweng

Soft mobility

Werfenweng i Østrig positionerer sig som en feriedestination med et lavt tempo og blød mobilitet. Konceptet kalder de SAMO: soft mobility, mens deres slogan lyder “Alle Zeit der Welt / All the time in the world”.

Ankommer man i bil, skal bilnøglen afleveres på Werfenweng Turistkontor ved ankomst, hvor den først udleveres igen i forbindelse med hjemrejsen. I stedet kan de besøgende benytte sig af ferieområdets vognpark bestående af over 100 forskellige el-køretøjer (fra BMW i3 til elcykler).

Foto: Horslunde Borgerforening

Kør-med-bænk

I Horslunde på Lolland har borgerne opsat “Kør-med-bænke” under mottoet “Vi hjælper hinanden”. Kør-med-bænken fungerer som et stoppested for samkørsel, f.eks. hvis man vil blaffe på gammeldags maner. Derudover er det intentionen, at de vil introducere bænken i MinLandsby appen, hvor man kan planlægge samkørsel og lave aftaler.

Konceptet bag kør-med-bænken understøttes af Movia, der hjælper med den administrative del af de ansøgte fondsmidler.

Foto: Det levende køkken

Det levende køkken

Det Levende Køkken i Østermarie er historien om en drøm, der gennem ufravigelig dedikation, mange menneskers hårde arbejde og ditto kreativitet, er blevet til et levende samlingspunkt for mennesker fra både Bornholm og resten af Danmark.

Med Det levende køkken har lokale ildsjæle skabt et kultursted, som samler lokalsamfundet og skaber en erhvervsmulighed omkring at invitere gæster indenfor til overnatning og autentiske oplevelser med de lokale borgere.

GODE EKSEMPLER & INSPIRATION

Højlyngsstien

Højlyngsstien er en 67 km lang, markeret vandrerute tværs over Bornholm, som er anlagt med henblik på at give de smukkeste naturoplevelser i Bornholms indland.

Der er gode muligheder for at overnatte primitivt undervejs langs stien, både i shelters, på primitive lejrpladser og i skovområder med fri teltning. Der er også en del toiletter og vandposter på ruten.

Højlynggstien er første del af det større projekt Bornholms Grønne Bølge, som skal skabe rekreativ og naturmæssig sammenhæng i Bornholms indland.

Knudepunktsystem Ruhr, Tyskland

Efter inspiration fra Belgien/Holland blev knudepunkt-systemet etableret i "radrevier.ruhr". 280 informationstavler er opstillet ved vigtige seværdigheder, centrale togstationer og cykelstiovergange, og giver cykelturister de nødvendige oplysninger til deres tur. Hvert knudepunkt er markeret med et tal mellem 1 og 99 for at holde systemet så enkelt som muligt. Disse tal er også blevet placeret på skiltene, der peger i retning af de nærmeste byer eller seværdigheder og giver dermed god orientering på turen.

Store oversigtskort giver et overblik over det omkringliggende område med seværdigheder og de vigtigste vejkrøds i nærheden. Så: "Cykelture i radrevier.ruhr har aldrig været så nemt!"

"Wald.berlin.klima", Berlin

Langs en ca. 4 km lang skovsti iscenesættes en lang række emner om klimatilpasning af Berlins skove på 11 informationsøer, de såkaldte "skovstuer".

Det store hovedindgangsområde overfor Grunewald Tower fungerer som mødested, der byder gæsterne velkommen. Talrige specielle installationer, træ walkouts og formidlingsplatforme skaber en moderne, bæredygtig og livlig udstilling.

Det tilbyder også smukke naturoplevelser og recreation gennem de forskellige skov- og landskabsmotiver, søer og moser, der kan opdages undervejs.

Nedslagsområder

AAKIRKEBY

NEXØ HAVN

HASLE

Foto: Destination Bornholm

NEDSLAGSOMRÅDE

AAKIRKEBY - natur, kulturarv & outdoor på den indre ø

Foto: Michael Fukowski & Sarah Moritz

AAKIRKEBY

Aakirkeby er øens tredjestørste by med ca. 2.100 indbyggere og den største by på den indre ø. Aakirkeby har et stort opland, som også omfatter sydkystens store sommerhusområder, og et rigt handelsliv. Byen har et mindre udbud af overnatning i form af hoteller, pensioner og B&B, enkelte spisesteder, en campingplads og ét af øens turismefyrtårne; det interaktive videnscenter NaturBornholm.

NaturBornholm er bygget ved Klintebakken og den geologiske brudlinje, som er det eneste sted i Europa, hvor man kan skræve over 1,2 milliarder år. Brudlinjen deler øen i det urgamle nordbornholmske granitfjeld og det sydbornholmske sandstenslag.

Derudover har byen én af øens største idrætshaller med tilhørende udendørs fodbold- og idrætsanlæg samt en række kulturhistoriske attraktioner som tiltrækker mange turister til byen.

Aakirkeby ligger midt mellem Rønne og Nexø og har i nyere tid været et trafikalt knudepunkt mellem hovedvejen og vejen fra Boderne i syd til Almindingen i nord.

Hvert år i december måned omdannes byen til AakirkeJULEby - et traditionsrigt event, der trækker mange besøgende og turister forbi byen.

Fra blomsterby til naturby

På Bornholm har Aakirkeby længe været kendt som "Blomsterbyen", men de senere år har byens virksomheder, foreninger og kulturinstitutioner ønsket

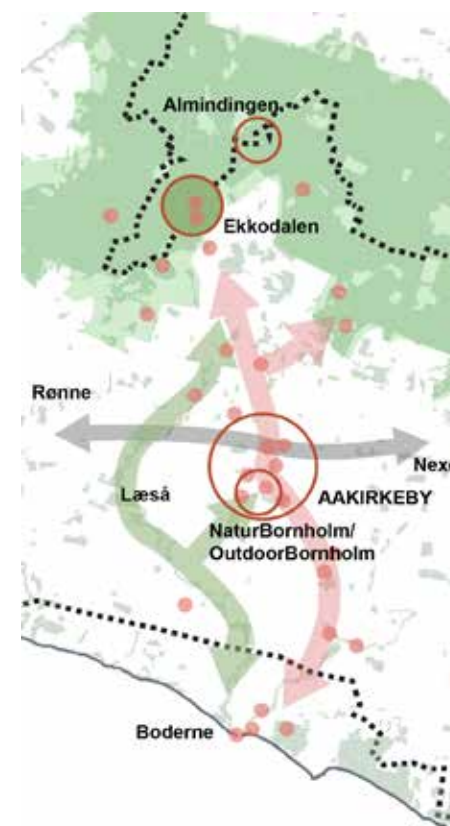
sket at rebrande byen som "Aakirkeby - Naturligvis." Bornholms Regionskommune gennemfører en områdefornyelse frem til 2023, der har taget fat i at styrke denne identitet med en vision om, at Aakirkeby bliver Bornholms Natur- og Idrætsby.

En udvikling, der bla. skal koble byens historiske kerne med et moderniseret idræts- og bevægelsesområde omkring Aakirkebyhallerne og videre til naturområderne ved NaturBornholm, hvor det er hensigten at skabe mere vild natur.

Aakirkeby på den indre ø

Aakirkeby ligger ca. 4 km. fra Den grønne bølge med Ekkodalen og Almindingen som nogle af Bornholms mest velbesøgte natur- og landskabsdestinationer. Mod syd er der ca. 5 km til Kyststien, der hvert år tiltrækker danske og udenlandske vandrere. Den fysiske kobling mellem Aakirkeby og Den grønne bølge mod nord og kysten og kyststien mod syd udgøres i dag primært af trafikveje.

Bornholms næststørste å, Læsåen, løber vest for byen fra Almindingen til Boderne som et koblende landskabstræk med en historie, der daterer sig til perioden efter isens afsmeltning for omkring 15.000 år siden. Fra NaturBornholm til Læsåen og omkring Klintebakken er der etableret oplevelsesstier og formidlende stoppesteder, hvor områdets unikke geologiske historie fortælles og naturen opleves. Projektet Linjer i Landskabet formidler også kulturhistorien og kobler derved geologi, natur- og kulturhistorie sammen.

SKÆRPET TURISMEPROFIL

Natur, kulturarv & outdoor på den indre ø

Udviklingsplanens foreslåede tiltag for Aakirkeby fortsætter i samme spor som den igangværende byudviklingsindsats og områdefornyelse med en stærk vision om natur- og idrætsbyen tilføjet et skarpt turismeperspektiv, der knytter outdoor som styrkeposition til visionen.

Byen er omgivet af skov mod nord, kysten mod syd, forhistoriske spor i landskabet og ét af turismens fyrtårne, NaturBornholm, ligger i Aakirkeby - alt sammen faktorer, der spiller ind i byens potentiale som hovedportal til Bornholms turismenetværk og den indre ø og en skærpet profil omkring natur, kulturarv og outdoor på den indre ø.

Omdrejningspunkt for outdoor

Som nævnt på side 31 har flere aktører i en år-række arbejdet på etableringen af et sted til outdooraktørerne på Bornholm. Denne idé er drøftet og videreudviklet igen under udarbejdelsen af udviklingsplanen, som derfor foreslår udviklingen af et omdrejningspunkt for outdoor i Bornholms natur- og idrætsby.

OUTDOOR • SPOR I LANDSKABET
BEVÆGELSE • VILD NATUR

DRIVERE FOR UDVIKLINGEN

Udviklingsplanen identificerer to vigtige drivere for udviklingen af Aakirkeby som hovedportal for turismenetværket og den indre ø. Det er begge langsigtede udviklingstiltag, som kræver løbende engagement og opbakning fra både de lokale aktører, øens outdooraktører, Bornholms Regionskommune, Destination Bornholm, erhvervsdrivende og investorer.

OMRÅDEFORNYELSE

En af de vigtige drivere for udviklingen er Områdefornyelsens nye fortælling om en natur- og idrætsby og de udførte, igangværende og foreslåede projekter for aktivering og forskønnelse af byens rum. Derudover er målet at binde byens tilbud bedre sammen og skabe flere muligheder for fysisk aktivitet omkring Aakirkebyhallerne vigtige ift. at skabe mulighed for sociale møder på tværs af borgere og besøgende og muligheder for fysisk udfoldelse og bevægelse.

NATURBORNHOLM

NaturBornholm har ca. 50.000 besøgende årligt og er som attraktion og som lokal aktør både i Aakirkeby og på øen en aktiv og engageret spiller. NaturBornholms mission er at lukke op for den bornholmske natur, som et videnspædagogisk aktivitetscenter, der gennem involverende aktiviteter og udstillinger giver oplevelser, samt styrker interessen og forståelsen for den bornholmske natur og naturgivne kultur. Lige netop den natur, der danner rammen om øens outdooroplevelser.

Derfor er NaturBornholm én af de vigtige drivere for en realisering af udviklingsplanens forslag til indsatser - og for turismeperspektivet på Aakirkebys nye fortælling og fremtidige udvikling.

IMPULSPROJEKTER

Udviklingsplanen peger på to projektforslag, som vurderes at ville være afgørende for at sætte impuls til udviklingen af Aakirkeby som natur- og outdoorby og som én af øens hovedportaler for turisme.

AKTIVITETSOMRÅDE

Videreudvikling og styrkelse af udendørs bevægelsesfaciliteter, der kan supplere de eksisterende bevægelsesfaciliteter.

Aktivitetmuligheder som streetbasket, parkour, skatebane og udendørsfitness skal etableres for at støtte godt op om hele den sydlige del af Aakirkeby som et natur- og outdoor-omdrejningspunkt, der vil tiltrække både lokale og turister, og ikke mindst give NaturBornholms besøgende lyst til at blive lidt længere i byen, tiltrække vandrere og cykelturister.

HVEM

Ildrætsforeningen, Bornholms Regionskommune (områdefornyelsen), fonde

HVORNÅR

2021-2023

Foto: LOA

OMDREJNINGSPUNKT FOR OUTDOOR & NATUR

Idéen om et omdrejningspunkt for outdoor og natur er et mangfoldigt samlingspunkt, der kan favne de forskellige grønne outdooraktører. Et sted, hvor man på tværs af forskelligheder kan samles om udveksling af viden, erfaringer, idé- og produktudvikling, faciliteter samt grej og udstyr, som for den enkelte erhvervsdrivende eller frivillig kan være en tung og uopnåelig økonomisk investering.

Udviklingen omkring NaturBornholm og et omdrejningspunkt for outdoor forventes at kunne skabe ringe i vandet, og styrke hele byens natur-, bevægelse- og outdoorprofil med iværksætter, handelsliv, spisesteder og service.

Et udpluk af outdooraktørerne vurderer, at der som udgangspunkt for udviklingen er brug for en organisering af fællesskabet blandt de grønne outdooraktør sammen med øvrige aktører, foreninger og organisationer.

NaturBornholm har sammen med flere lokale aktører nedsat en arbejdsgruppe, som vil kortlægge og samle de relevante outdooraktører omkring en organisering og etablering af en sekretariatsfunktion som første skridt.

HVEM

NaturBornholm, Borgerforeningen, Ildrætsforeningen, Bytinget og andre lokale aktører

HVORNÅR

2021-2026

Foto: LOA

VISIONSPLAN 2030

Visionsplanen viser nogle af de eksisterende projektforslag fra områdefornyelsen og et udpluk af de mange idéer til faciliteter i området, som er generet under arbejdet med udviklingsplanen i dialogen med de lokale aktører. Projekterne, beskrevet nedenfor, er de eksisterende og nye idéer, der vurderes som særligt understøttende for impulsprojekterne og derved den samlede udvikling. Derudover er de øvrige idéer markeret på oversigtskortet til højre. Visionsplanen er derved et samlet idékatalog med store og små projekter, som et fælles udgangspunkt for de kommende års udviklingsarbejde for byens foreninger, erhvervsdrivende, ildsjæle, investorer, Bornholms Regionskommune, Destination Bornholm og andre aktører.

Stinetværk - markerede stisløjfer, der binder bymidten, idrætshallen, campingpladsen og NaturBornholm sammen

Foto: Scandicurb

Vild natur - En forvildning af de grønne områder vil øge biodiversiteten ift. dyre- og planteliv, og det vil styrke områdets identitet og outdooroplevelsen.

Området tilplantes med hjemmehørende og insektvenlige arter - og forvildningen bør med tiden brede sig til bymidten. Den etablerede natur skal formidles i området med infoskilte og beskrivelse af arterne.

Ovetnatningsmuligheder - Som fremtidig hovedportal til turismenetværket og den indre ø skal overnatningskapaciteten i Aakirkeby styrkes. Nye eller revitaliserede overnatningssteder skal koble sig til og understøtte outdooroplevelsen. Et omdrejningspunkt for outdoor og natur kunne være et oplagt udgangspunkt for en 'basecamp' for outdoorudøvere og friluftsturister med overnatning, der understøtter outdooroplevelsen som luksusshelters og glamping.

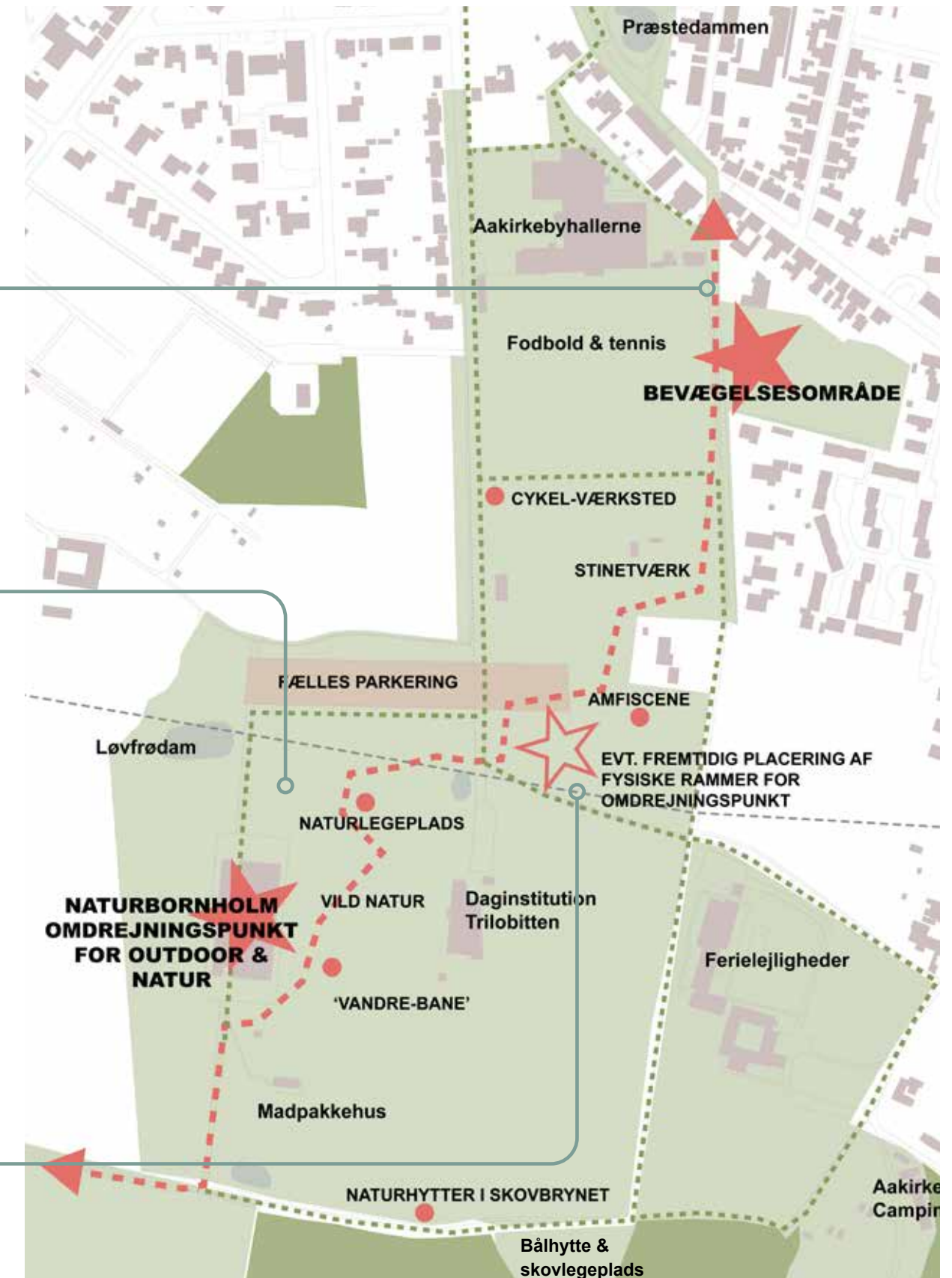
På længere sigt vurderes det, at der med den foreslåede udvikling er skabt grobund for udvidelse af hotelkapaciteten i byen.

Foto: Stedsans in the woods

Foto: Michael Fukowski & Sarah Moritz

DE NÆSTE SKRIDT

I Aakirkeby er områdefornyelsen godt i gang, og dele af forskønnelse allerede realiseret. De første spæde skridt til etableringen af et omdrejningspunkt for outdoor er allerede taget under udarbejdelsen af denne plan. Mange faktorer spiller ind i den foreslåede udvikling, og vi ved ikke præcis, hvad fremtiden bringer. Men vi ved, at flere af de lokale aktører, som har medvirket i udarbejdelsen af udviklingsplanen, har givet udtryk for, at de står klar til at fortsætte udviklingsarbejdet. Nogle af de beskrevne tiltag og indsatser kræver yderligere planlægning, omfattende investeringer og modning i markedet, og andre er allerede godt i gang.

Nedenfor illustreres en forventet tidsplan for de afgørende impulsprojekter og de projekter, der udgør en vigtigt understøttende funktion for dem. Tidsplanen er udarbejdet på baggrund af en løbende dialog med flere af de aktører, som er nødvendige for at bære udviklingen frem.

	Hvem	2021					2030
Omdrejningspunkt for outdoor Etablering af udviklingsgruppe Kortlægnig og organisering af outdooraktører Etablering af sekretariatsfunktion Kortlægning af målsætning, behov og programmering Samlingssted i midlertidige lokaler Planlægning og etablering af permanente fysiske rammer	NaturBornholn Borgerforeningen Ildrætsforeningen Bytinget Lokale aktører Destination Bornholm	[Dialog og kortlægning]	Etablering af sekretariat	Midlertidigt samlingspunkt	[Planlægning]	Permanente fysiske rammer	
Vild natur omkring NaturBornholm Inddragelse & forundersøgelse Midlertidige aktiviteter & installationer Permanente aktiviteter & installationer Løbende udvikling	BRK (områdefornyelse) NaturBornholm Lokale aktører	[Planlægning]	Etablering				
Aktivitetsområde Programmering, projektudvikling & planlægning Evt. midlertidige faciliteter Etapevis etablering	Ildrætsforeningen BRK (områdefornyelse) Fonde	[Programmering, & planlægning]	Etablering etape 1	[]	Etablering etape 2		
Stiruter Markering af eksist. stier i byen og ud af byen Etablering af nye stier i og ud af byen	Lokale aktører		Markering	Nye stier i byen	[Planlægning]	Nye stier ud af byen	
Overnatningsmuligheder Dialog med Aakirkeby Camping og evt. planlægning Etablering af 'base camp' Udvikling af nye hotelkoncepter i byen	Private investorer Lokale aktører		[Dialog og planlægning]	Etablering af 'base camp'	Udvidelse af hotelkapaciteten		

NEDSLAGSOMRÅDE

NEXØ - kreativitet, innovation og puls på havnen

Foto: Photopop

NEXØ HAVN

Nexø er ét af Bornholms handels- og servicentre, og rummer et stort udbud af dagligvare- og udvalgs-vareforretninger, som tiltrækker kunder fra hele det østlige Bornholm samt ikke mindst turisterne fra de mange sommerhusområder på sydøen.

Det Kongelige Akademis professionsbachelor-uddannelse i glas og keramik ligger i Nexø som en unik driver for fremtidens bornholmske kunsthåndværk - og spiller en rolle for byens identitet og fremtidsperspektiv. I iværksætterhuset Møbelfabrikken spirer byens iværksætteri med tilbud om rådgivning, midlertidige arbejdsstationer og værksteder til bl.a. de unge kunsthåndværkere, der uddanner sig på kunstakademiet.

Bornholms Regionskommune og Nexø Havn har de seneste år arbejdet med en helhedsorienteret og løbende omdannelse af Nexø Havn, som en afgørende driver for udvikling af arbejdspladser, detailhandel, offentlig og privat service, iværksætteri og service. Havnen industrielle og rå karakter samt store volumener og funktionstømte bygninger og bassiner giver i disse år plads til nye, spændende og alternative anvendelsesmuligheder.

Mange af bygningerne er ejet af Nexø Havn og private investorer og rummer i dag bl.a. caféer, barer, udstilling, designere, iværksættere, lagerlokaler og produktion af forskellig slags. Nogle bassiner bruges fortsat af erhvervsfiskere og fiskeindustri i fx virksomheden FishPro, andre er indrettet til joller og gæstesejlere samt færgen til Polen, som ankommer med mange turister i sommersæsonen.

Et kreativt og ungt miljø

De senere år har især Vestkajen på den nordlige del af havnen stadfæstet sig som et kreativt og in-

novativt iværksætermiljø med åbne værksteder og butikker indenfor for kunsthåndværk og moderne kvalitetsspisesteder. Derudover er der i det gamle værft på Østkajen etableret et ungt, aktivt og fællesskabende skater- og legemiljø. I 2021 åbnede lokale aktører et stort julemarked med 30 boder og 6 pladser til madvogne, og præsenterede det ypperste af bornholmske fødevarer og kunsthåndværk på havnen. Markedet var en succes og fik skabt liv på havnen med både lokale besøgende og turister.

To vigtige udviklingsprojekter

I forbindelse med Områdefornyelsen Nexø er der siden 2018 blevet arbejdet målrettet med etableringen af en strandpark og forkastning nord for havneløbet - et nyt rekreativt område med bedefaciliteter, vandaktiviteter, opholdsaktiviteter og promenade med stor betydning for de blå outdooroplevelser på øen. Uden tvivl et projekt, som vil sætte en afgørende impuls til udvikling af Nexø Havn og by.

Bornholms Kommunalbestyrelse har med to lokalplaner givet mulighed for at anvende havnens østkaj til blandede bolig- og erhvervsformål, så området i fremtiden kan rumme aktiviteter som hotel, hotellejligheder og markedsplads til stader og lignende, samt for etableringen af en cykel- og gangbro over det nordligste havnebassin. Udviklingsprojektet, som bl.a. Nexø Havn og DLG står bag, omfatter nedrivning af de tidligere DLG-siloe på Østkajen, og etablering af ferielejligheder og markedsplads på den mest attraktive placering på havnen. Ligeledes et projekt, der vurderes at være et vigtigt skridt i udviklingen af helårsovernatning.

SKÆRPET TURISMEPROFIL

PULSERENDE

Fremtidig hovedportal og helårsturismeby

Udover at være et handels- og servicecenter på Bornholm, udpeges Nexø i denne udviklingsplan som én af hovedportalerne for turismen og en vigtig driver for at sprede turismen om sommeren og koncentrere den om vinteren.

Et stærkt fundament for en skarp turismeprofil

Udviklingsplanens forslag til indsatser står på et fundament af de mange eksisterende byudviklingsindsatser, planer og projekter, som Bornholms Regionskommune, Nexø Havn og de lokale aktører arbejder med. Med dette nedslag er det formålet at tilføre et skarpt turismeperspektiv.

Turismeperspektivet tager udgangspunkt i det rå og upolerede havnemiljø, det spirende og innovative iværksætermiljø omkring kunsthåndværk og Bornholms 'blå fortælling', som flere af de inddragede aktører giver udtryk for, mangler at blive fortalt på Bornholm. Den blå fortælling er en barsk fortælling - en fortælling om et barskt hav, en barsk fiskeri- og havnehistorie, der har formet byen og havnen på godt og ondt, men også en fortælling om bæredygtig energiproduktion, marine fødevarer og den marine natur, der omgiver øen.

Den foreslåede udvikling præsenteret på de følgende sider tager udgangspunkt en generel udvikling af Nexø ud fra et princip om 'havnen først, derefter bymidten'. Udviklingen af havnen står lige for, og forventes med tiden at have væsentlig afsmittende effekt på det øvrige butiks- og erhvervsliv og bymiljøet, når Nexø Havn har stadfæstet byen som én af Bornholms stærke helårsturismebyer.

**INNOVATION • BLÅ FORTÆLLING • COWORKING
MARITIMT • KREATIVITET • UPOLERET**

DRIVERE FOR UDVIKLINGEN

Det er en langsigtet udvikling, som det omfangsrige havneareal står over for. Det foreslås derfor, at de lavesthængende frugter plukkes først ved at satse på udvikling og realisering af både igangværende projekter og de projekter, der foreslås i udviklingsplanen, på de nordlige havnearealer, efterfulgt af en mere langsigtet udvikling af de sydlige havnearealer.

DET KREATIVE NORD

Udviklingen på de nordlige havnearealer som 'det kreative nord' udspringer af det miljø, der spirer allerede: det kreative og innovative iværksætteri, det unge og aktive skaterliv og det fremtidige vandportsmiljø ved strandparken.

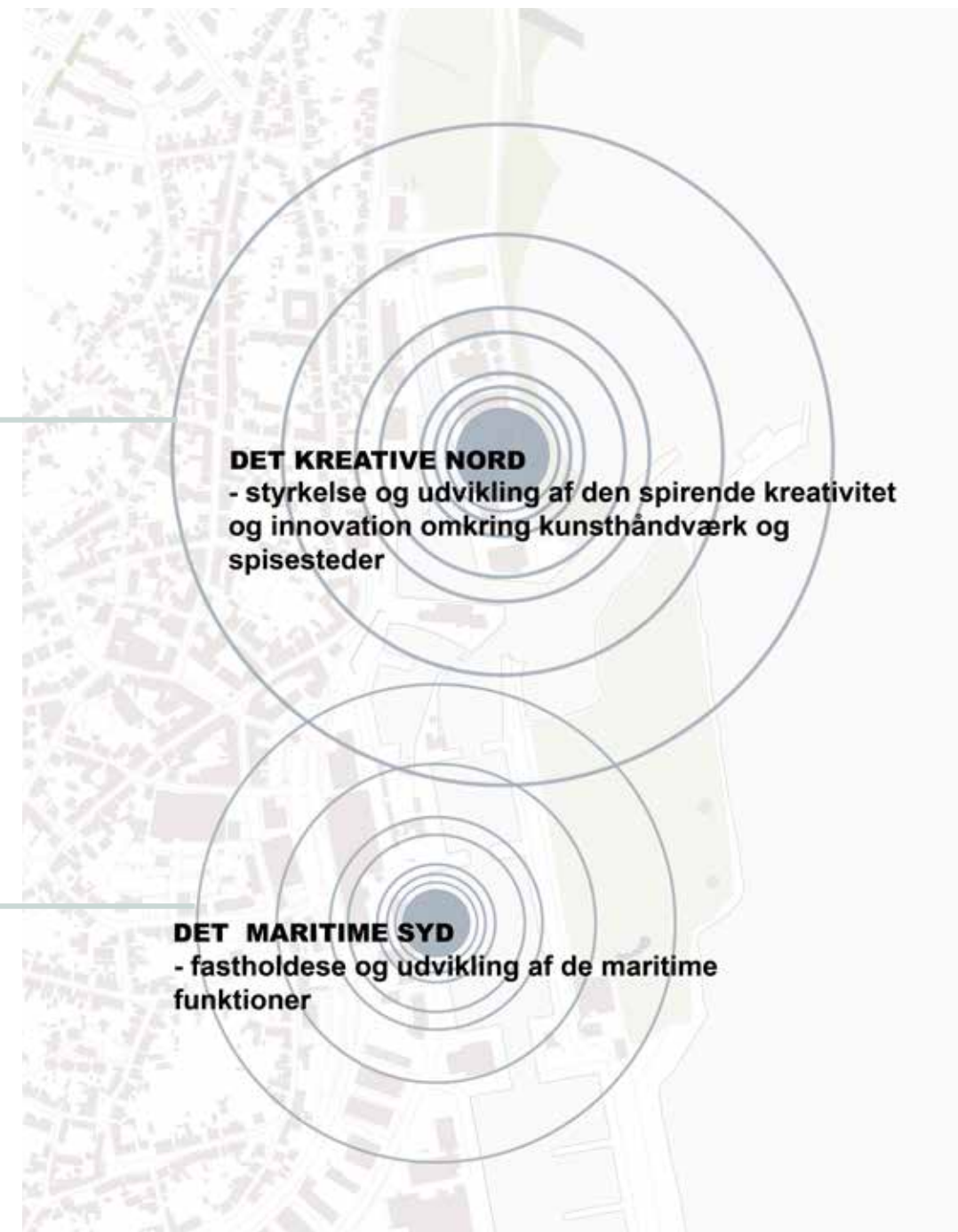
Kajer, bassiner og den gamle dok skal yderligere aktiveres med rekreative aktiviteter som kajakpolo, SUP, havnebad, skate, løbehjul og sociale aktiviteter som koncerter og markeder for at fastholde og styrke et aktivt og inbydende miljø. Sammen med etableringen af strandparken forventes det i første omgang at øge antallet af dagsturer. Herefter vurderes det, om der vil være skabt et stærkt udgangspunkt for udvikling af nye overnatningsmuligheder. Eksempelvis et overnatningssted på internationalt niveau, der hviler på flere ben og ikke kun udvikler turismen med klassisk overnatning, men også det lokale bymiljø med aktiviteter og funktioner, der byder lokale og turister inden for og ikke mindst understøtter liv og aktivitet på havnearealerne.

DET MARITIME SYD

På havnens sydlige arealer skal udviklingen medvirke til at opretholde og styrke havnens oprindelige funktioner og faciliteter: havnebassiner, anløb af store og små både, industri- og erhvervsvirksomheder, det rå havnemiljø og byggeri, der vidner om den tidligere fiskeri- og industrihavn.

Udviklingsplanens forslag om 'det maritime syd' tager udgangspunkt i Nexø Havns mål om at opretholde et aktivt erhvervsområde omkring det sydligste bassin. Her har havnen bl.a. mulighed for at kunne udbyde en for regionen unik bådservice til store lystbåde i erhvervshavnen.

En udvikling, der vurderes at kunne skabe et attraktivt og spændende lystbådmiljø i det maritime syd med en smuk boardwalk, der binder bymidten og det kreative nord sammen. Det vurderes at, bådservice, boardwalk og marina vil skabe attraktivitet og kritisk masse for udvikling af en ny havnefront med flere butikker, spisesteder, kultur og overnatningssteder.

IMPULSPROJEKTER - NORD

Udviklingsplanen peger på fire udviklingsprojekter, som vurderes at ville have afgørende betydning for udviklingen af Nexø som én af øens hovedportaler for turisme. Det er to eksisterende projekter og to nye projekter, der vil fungere som drivere for havnens næste skridt mod et kreativt, pulserende og innovativt maritimt havnemiljø.

NEXØ STRANDPARK & HAVNEPROMENADE

Bornholms Regionskommune etablerer en strandpark langs kysten nord for Nexø Havn - en blå bypark til en lang række vandaktiviteter samt strand, promenade og anlæg af forkastning som sikrer et roligt vandområde til aktiviteterne. Strandparken vil skabe en ny, attraktiv destination på Bornholm og bidrage til en kritisk masse af besøgende og udviklingen af turismen i Nexø og på havnen.

I 2020 modtog projektet Kystdirektoratets godkendelse, og siden da har projektgruppen arbejdet målrettet på at håndtere et spildevandsoverløb, der udmunder i projektområdet.

HVEM
Bornholms Regionskommune

HVORNÅR
2022-2023

Foto: Cornelius Ledang

HARBOUR HOSTEL

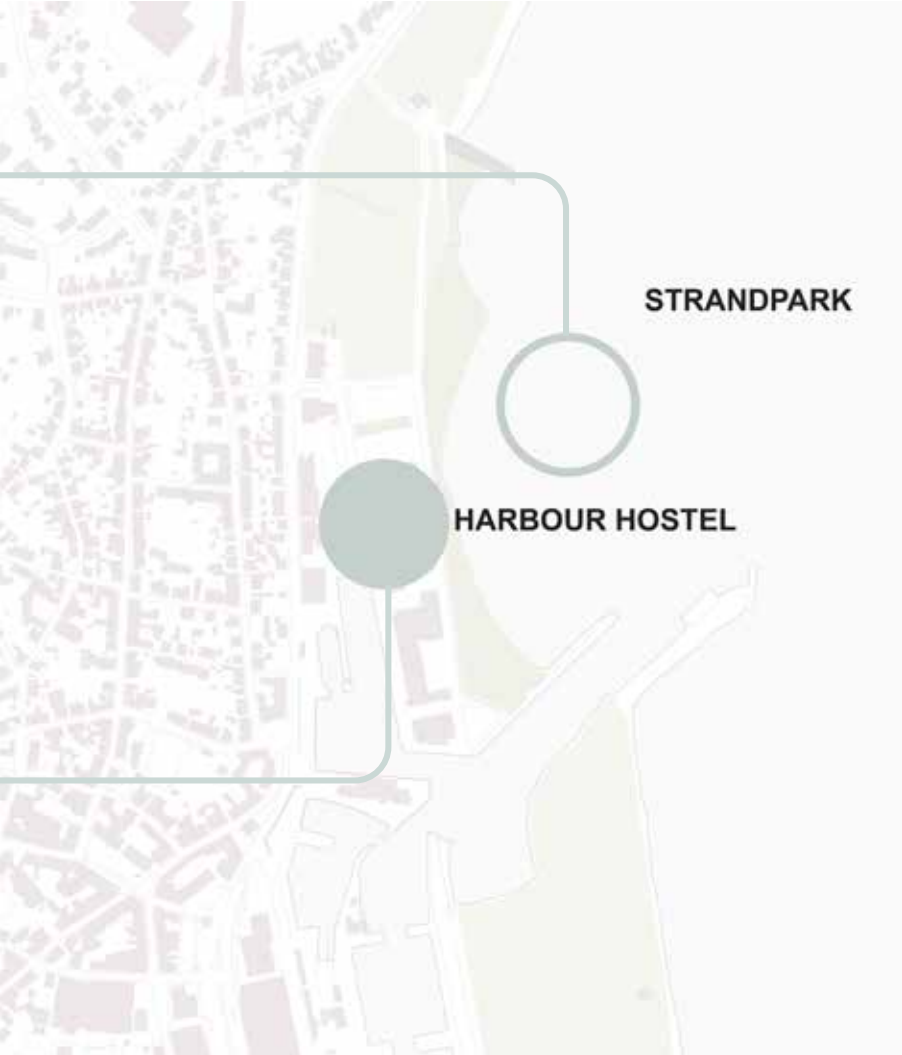
Et 'Harbour Hostel' på internationalt niveau, der hviler på flere ben end klassiske hostelværelser vil styrke byens overnatningsmuligheder i nordhavnens unge, kreative og upolerede miljø. Et hostel her skal også tilbyde coworking-faciliteter, værksteder til unge kunsthåndværkere og iværksættere, cafémiljø til turister og byens unge i en åben stueage, der summer af liv og aktivitet. Det skal indeholde kollegieboliger til de studerende, midlertidige boliger til sæsonansatte og mulighed for længerevarende arbejds- eller forskningsophold. Idéen er blevet vel mødt og kvalificeret af lokale erhvervsdrivende, og bør videreudvikles af lokale kræfter for at kunne skabe den rette lokale forankring og i samspil med byens øvrige tilbud.

HVEM
Lokale erhvervsdrivende, private investorer

HVORNÅR
2023-2026

Foto: CoWomen

IMPULSPROJEKTER - SYD

Udviklingsplanen peger på fire udviklingsprojekter, som vurderes at ville have afgørende betydning for udviklingen af Nexø som én af øens hovedportaler for turisme. Det er to eksisterende projekter og to nye projekter, som vil fungere som drivere for havnens næste skridt mod et kreativt, pulserende og innovativt maritimt havnemiljø.

NEXØ MARINA, BÅDSERVICE & PROMENADE

Nexø Havn har købt nogle tidligere værftsbygninger med en intention om at tilbyde en for regionen unik bådservice for særligt store lystbåde, der med havnens kran kan løftes på land for enden af det sydligste havnebassin. Der kan udbydes vinteroplag, pleje og klargøring af de store lystbåde - en service, der forventes at ville tiltrække nationale og internationale sejlene til Nexø Havn, og skabe grobund for at etablere en lystbådema-rina af international karakter med tilhørende promenade i de sydlige havnebassiner.

HVEM
Nexø Havn

HVORNÅR
2021-2025

Foto: Cristina Gottardi

HAVETS HUS

Havets Hus er en idé om et fælles samlingspunkt for det brede felt af aktører inden for øens 'blå' erhverv - et samlingspunkt, der samler viden, iværksætteri, faciliteter og kompetencer indenfor havforskning og marinebiologi, den marine naturformidling, fremtidens blå fødevarer, læring og oplevelser på og ved Østersøen. Havets Hus kan blive et sted, der samler fiskeres og sejleres viden og kompetencer om havets forhold omkring Bornholm ift. vind-, strøm- og vejrforhold, sikkerhed, hvor findes hvilket dyreliv og lignende. Mange forskellige aktører sejler ud med børn, turister osv, og det kræver stor indsigt, viden og udstyr som den enkelte, lille erhvervsdrivende ikke nødvendigvis besidder, men har brug for. Det kunne være et samlingspunkt for både lokal og national forskning med faciliteter som feltlaboratorier, et fælles skib og redskaber til at arbejde med og på havet. Der er ligeledes et fremtidsperspektiv i forsknings- og udviklings-samarbejder med havnens øvrige virksomheder, som f.eks. Nexø Lakseklækkeri, samt uddannelsesinstitutioner som DTU.

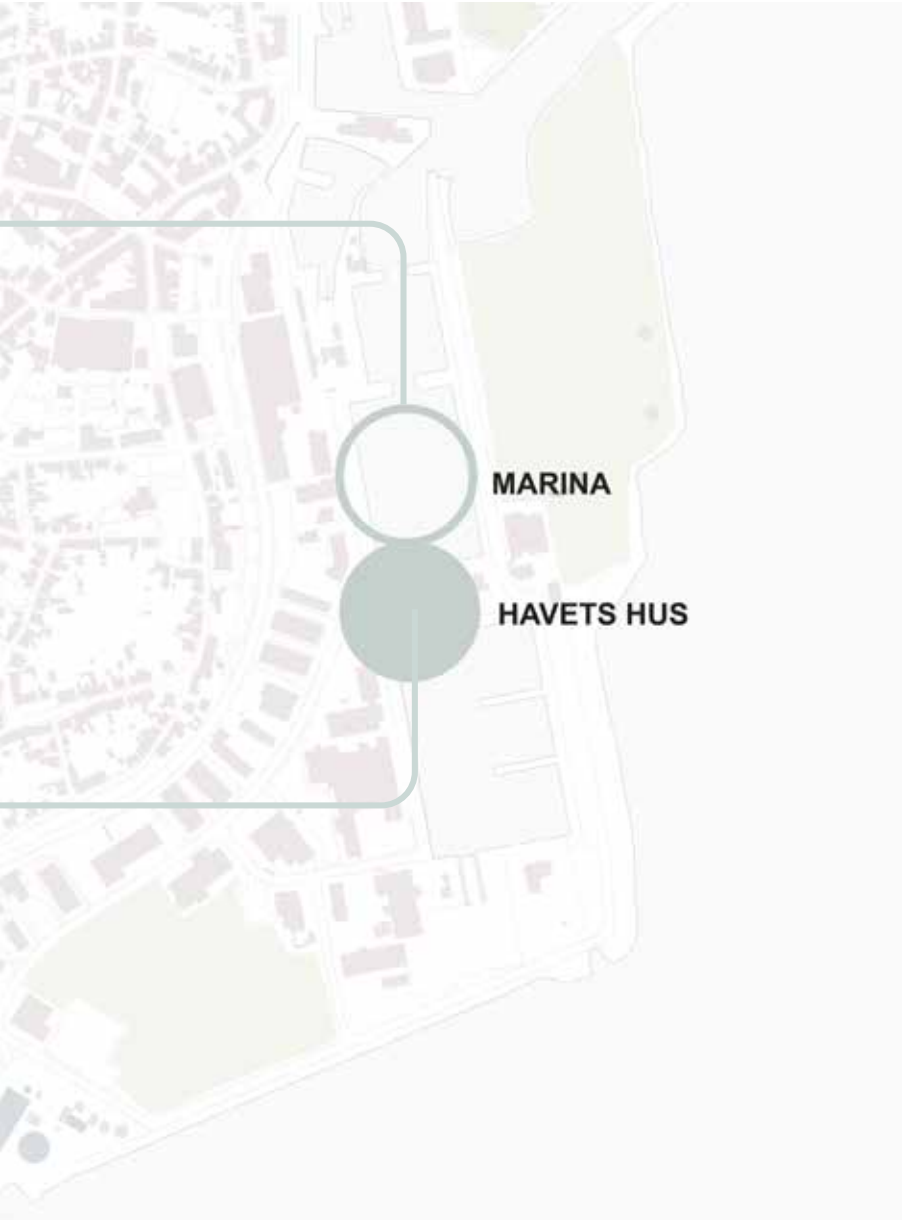
Idéen om et Havets Hus er opstået hos flere af øens aktører indenfor bl.a. fødevarer og forskning, og de har givet udtryk for, at de vil være med til at modne idéen og bære videre mod en realisering, dels ift. det konkrete indhold, de fysiske rammer, organiseringen, finansieringsmodel og den nærmere placering. Turismeperspektivet i Havets Hus ligger i en fastholdelse og styrkelse af Nexø Havn's miljø og havnerelaterede funktioner, og ikke mindst liv og aktivitet der forventes genereret på kajen og i bassinerne i det mari-time syd. Havets Hus vil også kunne tilbyde formidlende aktiviteter i forhold til turister.

HVEM
Det 'blå' erhverv, lokale ildsjæle, Nexø Havn, fonde

HVORNÅR
2022-2028

Foto: Hovedet i Havet

VISIONSPLAN 2030

Visionsplan 2030 illustrerer de fire impulsprojekter set i sammenhæng med et udpluk af øvrige igangværende projekter og de idéer, som er genereret under arbejdet med udviklingsplanen i dialogen med de lokale aktører. Idékataloget for det kreative nord ses på denne side og for det maritime syd på næste side. Projekterne, beskrevet nedenfor, er de eksisterende og nye idéer, der vurderes som særligt understøttende for impulsprojekterne og derved den samlede udvikling. Derudover er de øvrige idéer markeret på oversigtskortet til højre. Visionsplanen er derved et samlet idékatalog med store og små projekter, som et fælles udgangspunkt for de kommende års udviklingsarbejde for erhvervsdrivende, ildsjæle, investorer, Bornholms Regionskommune, Nexø Havn, Destination Bornholm og andre aktører.

Værftet - eksist. fællesskabshus med indendørs skaterhal, et legeland og en cafe, hvor der arbejdes på at udvide tilbuddet med bibliotek, borger-service og flere kulturfunktioner

Foto: Effekt

Foto: Værftet

Kunsthåndværkere, butikker & spisesteder - iværksætttermiljøet og den særlige havnekarakter skal fastholdes og understøttes

Foto: Dock Inn

Foto: Destination Bornholm

Rekreative aktiviteter i og omkring den gamle dok og en gangbro på tværs af havnebassinet

Foto: Odense Kommune

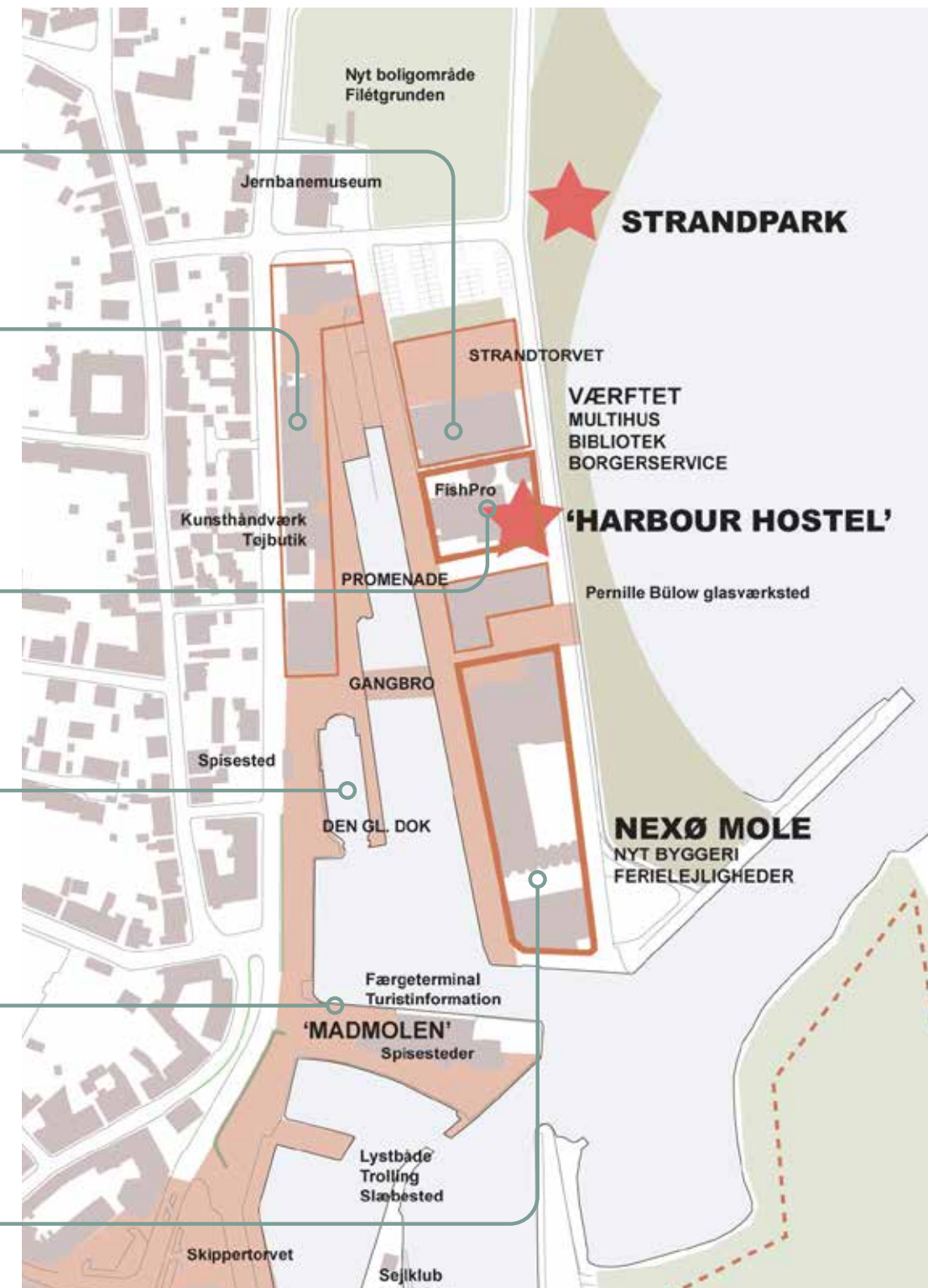
Foto: Kristoffer Linus

Madmolen - de nuværende spisesteder suppleres med flere tilbud som f.eks. mobile madboder og foodtrucks

Foto: Alvin Balesa

Nexø Mole - eksisterende udviklingsprojekt med hotellejligheder på den gamle DLG-grund for enden af molen

VISIONSPLAN 2030

Visionsplan 2030 illustrerer de fire impulsprojekter set i sammenhæng med et udpluk af øvrige igangværende projekter og de idéer, som er genereret under arbejdet med udviklingsplanen i dialogen med de lokale aktører. Idékataloget for det maritime syd ses på denne side og for det kreative nord på forrige side. Projekterne, beskrevet nedenfor, er de eksisterende og nye idéer, der vurderes som særligt understøttende for impulsprojekterne og derved den samlede udvikling. Der udover er de øvrige idéer markeret på oversigtskortet til højre. Visionsplanen er derved et samlet idékatalog med store og små projekter, som et fælles udgangspunkt for de kommende års udviklingsarbejde for erhvervsdrivende, ildsjæle, investorer, Bornholms Regionskommune, Nexø Havn, Destination Bornholm og andre aktører.

Skipperetorvet - et projekt fra Nexø Område-fornyelse for det centrale torv, der samler havn og bymidte i et samlet byrumsforløb fra Nexø Torv til havnen.

Butikker, kultur & spisesteder langs Sønderhammer og 'Kassegården'. Udvikling i eksist. byggeri for at bevare den karakteristiske, autentiske havnekarakter

Foto: Cristina Gottardi

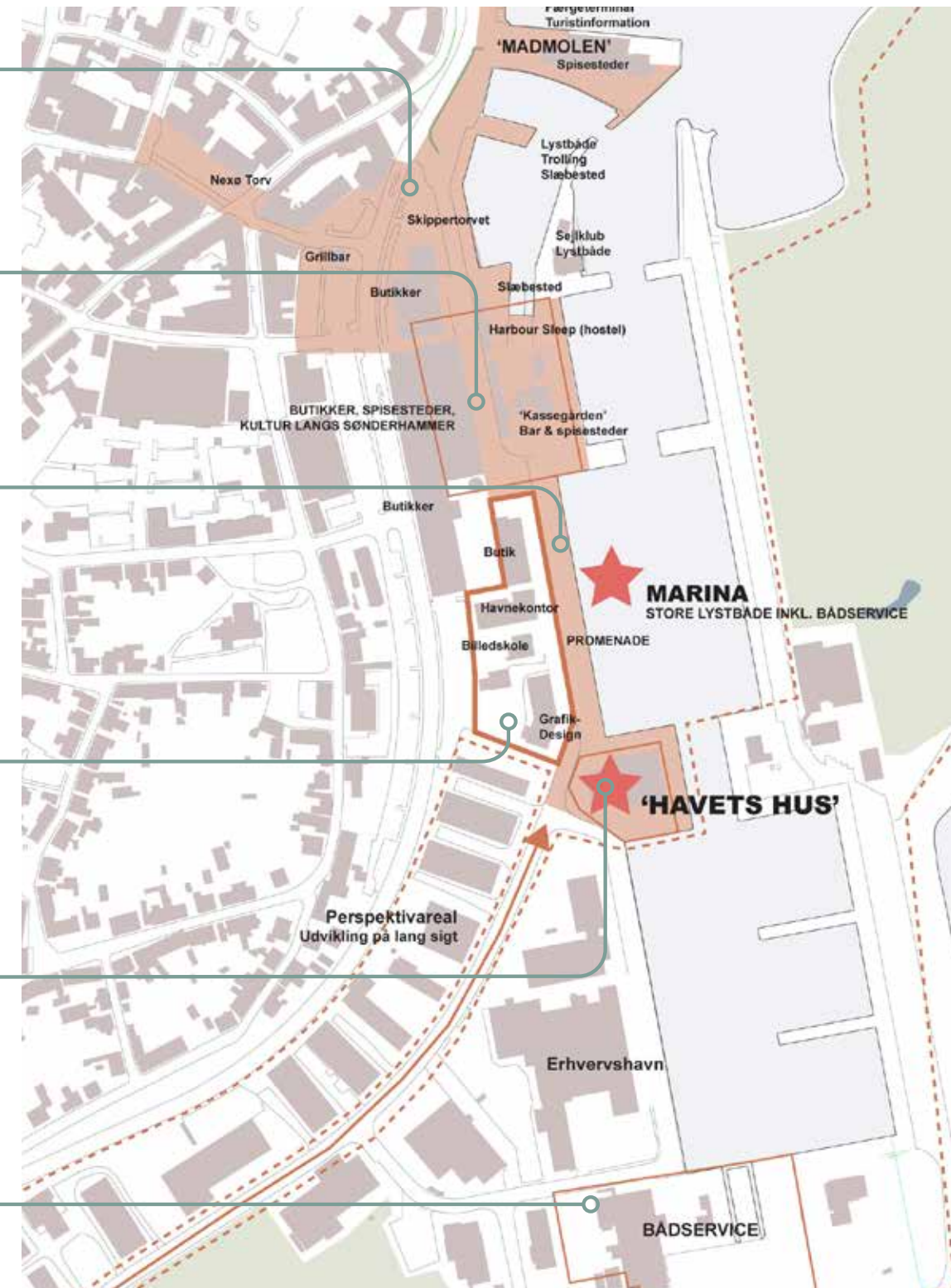
Ny havnefront - nyt og gammelt byggeri langs promenaden med butikker, kunsthåndværk, restauranter og fx. et hotel i rå og industriel stil i samspil med eksist. arkitektur

Foto: Duetsches Meeresmuseum

Foto: AU

DE NÆSTE SKRIDT

Mange faktorer spiller ind i den foreslåede udvikling, og vi ved ikke præcis, hvad fremtiden bringer. Men vi ved, at flere af de lokale aktører, som har medvirket i udarbejdelsen af udviklingsplanen, har givet udtryk for, at de står klar til at fortsætte udviklingsarbejdet. Nogle af de beskrevne tiltag og indsatser kræver yderligere planlægning, omfattende investeringer og modning i markedet, og andre er allerede godt i gang.

Nedenfor illustreres en forventet tidsplan for de afgørende impulsprojekter og de projekter, der udgør en vigtigt understøttende funktion for dem. Tidsplanen er udarbejdet på baggrund af en løbende dialog med flere af de aktører, som er nødvendige for at bære udviklingen frem.

	Hvem	2021					2030
DET KREATIVE NORD							
Strandparken Forundersøgelser Etablering	BRK Fonde	Undersøgelser	Etablering				
Aktiviteter i og omkring den gl. dok Inddragelse & forundersøgelse Midlertidige aktiviteter & installationer Permanente aktiviteter & installationer Løbende udvikling	Lokale aktører BRK (plangrundlag)	Dialog & forundersøgelser	Midlertidige aktiviteter	Permanente aktiviteter			
Harbour Hostel Afsøgning af potentielle investorer & brugere Programmering, projektudvikling & planlægning	Lokale erhvervsdrivende, private investorer		Afsøgning & planlægning		Realisering		
DET MARITIME SYD							
Bådservice & marina Etablering af bådservice ved værftet & anløbsbroer ud for havnekontoret	Nexø Havn	Opkøb af værft + idéudvikling	Bådservice & marina				
Havets Hus Afsøgning af interessenter/organisering/partnerskaber Dialog om indhold, programmering, fondssøgning Midlertidige lokaler, udstyr & udadvendte aktiviteter Løbende udvikling & permanente lokaler/evt. nyt byggeri	Det 'blå' erhverv, lokale ildsjæle, Nexø Havn, fonde		Afsøgning	Midlertidige lokaler	Videreudvikling	Permanente lokaler	
Sønderhammer POP UP shops Udvikling af butikker, spisesteder, værksteder & kulturaktiviteter i eksist. bygninger langs Sønderhammer	Private investorer Lokale erhvervsdrivende		POP UP shops	Løbende udvikling			
Promenade/boardwalk Midlertidige byrumsmøbler Boardwalk/promenade	Nexø Havn, private investorer	Midlertidige byrumsmøbler		Boardwalk/promenade			
Ny havnefront Videreudvikling af kulturelle funktioner, butikker osv i tomme bygninger/ledige lokaler Afsøgning af potentielle investorer & brugere Programmering, projektudvikling & planlægning	Private investorer Lokale aktører	Midlertidige/nye funktioner i tomme bygninger/ledige lokaler			Afsøgning & planlægning	Realisering	

Foto: Dennis Tomiola

NEDSLAGSOMRÅDE

HASLE - Industrihistorie i by og skov

Foto: Anders Beier

HASLE

Hasle ligger på Bornholms vestkyst ca. 12 km nord for Rønne. Byen afgrænses mod vest af Østersøen, mod nord og øst af landbrugsarealer og mod syd af Hasle Lystskov. Byens historiske bymiljø ligger på den stejle kystskrænt mod vest. Fortovenes gule klinkebelægning er et tydeligt spor efter en for øen afgørende produktionsvirksomhed Hasle Klinker- og Chamottestensfabrik, der lå i skoven syd for byen.

Industrihistorien

Hasle Havn har spillet en vigtig rolle i øens industrihistorie som udskibningshavn for kul, klinker og granit, og byen er omgivet af store og markante spor efter industriens præg på naturen og landskabet. Nogle af sporene er blevet til særlige turistattraktioner som Kullatippen og Rubinsøen, og Hasle Lystskov er udgangspunkt for vandring og mountainbiking.

Hasles oplevelser

Etableringen af et arkitekttegnet havnebad og sauna samt en grøn kanalø ifm. Hasle Områdefornyelse i 2013 har trukket mange lokale og besøgende til Hasle Havn. Der er de senere år opstået hyggelige og attraktive miljøer omkring fx. lystbådehavnen og ferieboligerne mod nord, og mod syd omkring vandrehjemmet og røgerierne med nye oplevelses- og overnatningsmuligheder. Hasle Havn er også blevet et populært sted for autocampere, hvor de anvises plads på et grønt areal syd for havnekontoret. Her er der adgang til strøm, vand, affaldscontainere, bade- og toiletfaciliteter, vaskerum og sejler-WIFI. En unik placering lige midt i havnemiljøet og i første række til udsigten over vandet.

Kanaløen i den sydlige ende af havnen udgør en unik naturoplevelse, og sammen med en kerami-

ker, outdooraktør og en café i de gamle fiskerhuse og på stranden er der her opstået et spirende, ungt, kulturelt og tiltrækkende miljø, som både bornholmere og turister kommer efter.

I bymidten ligger Grønbechs Gård, en gammel købmandsgård på 1.500 kvadratmeter fordelt på 3 etager. Grønbechs Gård er nænsomt sat i stand og byder på skiftende interessante udstillinger inden for kunsthåndværk. Derudover danner Grønbechs Gård rammen om medlemmer af kunsthåndværker-sammenslutningen ACAB – “Arts & Crafts Association Bornholm”. Bygningen er i sig selv seværdig, og øverst fra “Lanternen” kan man opleve en flot udsigt ud over havet og byens tage.

Den fysiske og visuelle sammenhæng mellem bymidte og havn er udfordret af den stejle kystskrænt, og der mangler en tydelig kobling mellem torvet, butikslivet, Grønbechs Gård og havnen. De populære steder på havnen og i byen er derudover placeret langt fra hinanden og med få tilbud og 'stoppesteder' imellem til at lede vejen. Gåturen fra havnebadet til røgerierne og skoven kan fremstå lang.

Derudover er Halse kendt for årlige arrangementer som Sildefesten. Ligeledes trollingfiskerne er til stede i Hasle og gør brug af havnens gode forhold. Alt sammen i rammerne af en rå, upoleret industrihavn.

Samarbejder

En af Hasles udfordringer er det generationsskifte som de lokale ildsjæle står over for. Som så mange andre steder i disse tider, har det været svært at engagere en ny generation til at tage over.

Foto: Stefan Asp

Foto: Niklas Jessen

SKÆRPET TURISMEPROFIL

Outdoor- og ferieoplevelser i industrihistoriens spor

Udviklingsplanen udpeger Hasle som en hovedportal til turismenetværket pga. de mange potentialer, der ligger i havnens industrielle og rå karakter samt store tilgængelige kajer og bassiner, som giver plads til nye, spændende og alternative anvendelsesmuligheder. Hasle Havn har som fiskeri- og lystbådehavn rigtig gode forhold til anløb både dag og nat og i al slags vejr, og der er altid plads.

Industrihistorien og sporene herefter på havnen, i byen og i skoven udgør fundamentet for udviklingsplanens turismeperspektiv for Hasle som en portal til bl.a. unikke outdooroplevelser ud fra principperne om at sprede turismen om sommeren og styrke og videreudvikle øens styrkepositioner.

Udviklingsplanens forslag til indsatser og tiltag tager udgangspunkt i at styrke det, der allerede er og sker, skabe grobund for investeringer i flere overnatningsmuligheder, butikker og spisesteder i Hasle samt at skabe en bedre sammenhæng mellem havnen og byen.

Foto: Destination Bornholm

Foto: Visit Nordsjælland

**HYGGE • KULTUR • KUL & KLINKER
INDUSTRISPOR • OUTDOOR • NATUR**

DRIVERE FOR UDVIKLINGEN

For at genstarte turisme- og byudviklingen i Hasle identificerer udviklingsplanen to spirende og attraktive miljøer, som med de rette tiltag kan drive eksisterende og nye udviklingsprojekter.

KULTURMILJØ VED KANALØEN

Omkring de gamle fiskerhuse ved kanaløen og den indre del af havnen, kaldet 'Tuborg Havn', står en række aktører bag et attraktivt kulturelt miljø. I de gamle fiskerhuse er der de senere år etableret en café, som arrangerer koncerter ved stranden, en virksomhed, som udbyder guidede ture og undervisning i havkajak samt udløjning af udstyr og et keramikværksted. Bådemotorklubben Colombus, der har til huse i tidligere industribygninger, er med deres arrangementer og aktiviteter med til at fastholde karakteren af en aktiv industrihavn. På kanaløen er der også aktive private aktører, som driver turistsjæls for turister og besøgende.

Kulturmiljøet skal styrkes i samspil med havnens industrihistorie, en afslappet atmosfære og den unikke natur, der omgiver havn og by.

VANDREHJEM OG CAMPINGPLADS

Både campingpladsen og vandrehjemmet er populære overnatningssteder i de grønne, by- og havnenære omgivelser lige midt mellem havnen og Lystskoven.

Begge overnatningssteder melder - som i øvrigt også byens øvrige overnatningssteder - om alt udsolgt, særligt i højsæsonen og i særlig grad inden for de sidste par år, hvor coronapandemien har styrket danskernes lyst til at holde ferie herhjemme. De to overnatningssteder vurderes at være de væsentligste drivere for en forøgelse af overnatningskapaciteten i Hasle på kort sigt.

IMPULSPROJEKTER

Udviklingsplanen foreslår to projekter, der skal sætte puls på udviklingen omkring kanal-øen og den indre del af havnen samt området ved røge-
rierne, vandrehjemmet og campingpladsen med en forventning om, at de positive effekter vil sprede sig og understøtte en udvikling af resten af
havnen og byen. Det ene forslag tager udgangspunkt i en eksisterende idé om udvidelse af overnatningskapaciteten, som lokale turismeaktører
arbejder på, og det andet forslag udspringer af en idé fra inddragelsesprocessen om aktivering og styrkelse af havnelivet som en 'reason to go
to' Hasle.

'TUBORG HAVN'

Idéen om en revitalisering og aktivering af 'Tuborg Havn' udspringer af det kulturelle og fysiske miljø og de aktive aktører, der er til stede omkring havnepladsen, kanaløen, fiskerhusene og stranden.

'Tuborg Havn' skal udvikles til Hasles nye 'reason to go' med aktiviteter, formidling og faciliteter, som forbinder 'det gamle' - industrihistorien på havnen - med 'det nye' - det kulturelle miljø omkring fiskerhusene og det aktive miljø omkring kajakroning og SUP i kanalen. Den nuværende havneplads ligger ofte ubrugt hen, og kunne f.eks. indrettes som en interaktiv energi-legeplads 'Kulturvej', hvor man kan prøve kræfter med at 'krane kul i lasten' eller lign. Aktiviteter og events, der formidler alle de skæve og upolerede historier om industrien og livet på havnen, skal være med til at styrke området og miljøet - og kan på længere sigt formidles i et besøgsskib. 'Tuborg Havn' vil derudover være et oplagt sted som base eller hjemhavn for turbådenes sejlads.

HVEM

Private aktører, Bornholms Regionskommune, byens råd og foreninger

HVORNÅR
2022-2026

Foto: Dot Severine Nielsen

NATURE CAMP

Idéen om en 'Nature camp' foreslås som et samlet overnatnings- og oplevelseskoncept, der støtter op om outdoorturismen og en aktiv ferie for hele familien i by- og naturnære omgivelser. Et udviklingsprojekt, der som nævnt vil kunne sikre en væsentlig forøgelse af byens overnatningskapacitet og ville tage afsæt i, at en kommerciel aktør fik en mere bred profil i sit tilbud. Det vil styrke erhvervsudviklingen og indtægtsgrundlaget kommunal.

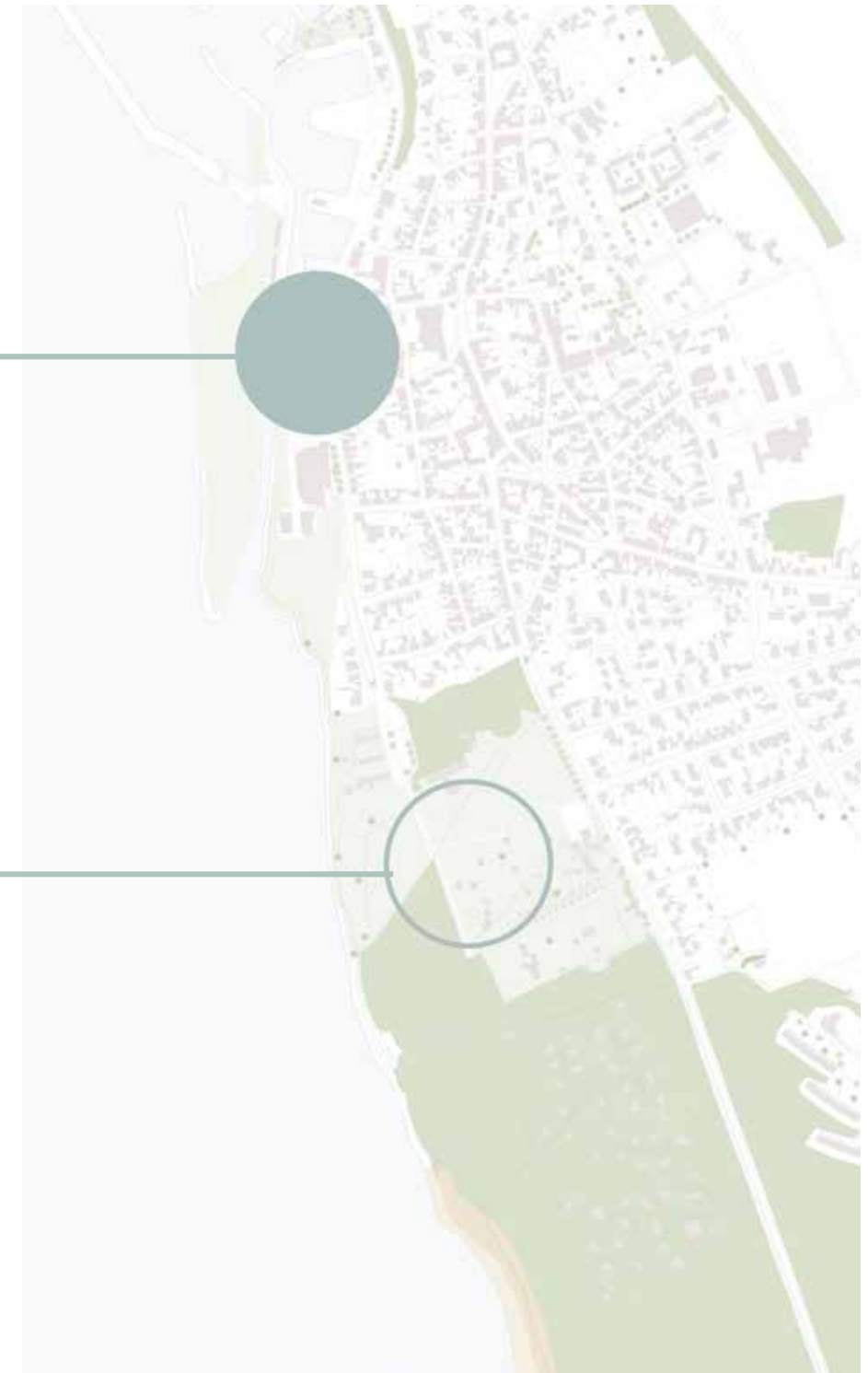
Idéforslaget går ud på at flytte nogle af campingpladsens nuværende teltpladser ud på fælleden mellem vandrehjemmet og campingpladsen, hvor de tidligere har fået dispensation til at opstille telte i højsæsonen. Det frigiver plads til etablering af et område til glampingtelte og en autocamperplads inde på selve campingpladsen. Basisfaciliteter som toiletter og renovation kan eksempelvis etableres som midlertidige løsninger, der kan stilles op og pilles ned efter sæson, eller alternativt eventuelt placeres på campingspladsens areal, så der anlægges mindst muligt på fælleden.

Fælledens anvendelse er sammen med en fredeligholdelse fastlagt med en lokalplan, og området spiller en særlig rolle for mange lokale borgere som et grønt område i tilknytning til byparken med udsigt mod vandet fra byens indfaldsvej. Denne anvendelse og udsigt, skal der tages hensyn til i en eventuel fremtidig fast eller midlertidig etablering af grøn camping i området. Etableringen af teltpladserne, der giver plads til glamping og autocampere på campingspladsen, kræver forudgående tilladelse fra Bornholms Regionskommune.

HVEM

Hasle Camping, Vandrehjemmet Nordliv, Bornholms Regionskommune, Destination Bornholm

HVORNÅR
2022-2023

VISIONSPLAN 2030

Visionsplanen for Hasle illustrerer de to førnævnte impulsprojekter set i sammenhæng med et udpluk af øvrige igangværende projekter og de idéer, som er genereret under arbejdet med udviklingsplanen i dialogen med de lokale aktører. Idékataloget for området omkring camping og vandrehjem ses på denne side og for havnen på næste side. Projekterne, beskrevet med tekst og inspirationsbilleder nedenfor, er de eksisterende og nye idéer, der vurderes som særligt understøttende for impulsprojekterne og derved den samlede udvikling. Derudover er de øvrige idéer markeret på oversigtskortet til højre.

Visionsplanen er derved et samlet idékatalog med store og små projekter, som et fælles udgangspunkt for de kommende års udviklingsarbejde for byens råd og foreninger, erhvervsdrivende, ildsjæle, investorer, Bornholms Regionskommune, Destination Bornholm og andre aktører.

Udviklingsråd - en vigtig forudsætning for Hasles fremtidige udvikling er, at flere ildsjæle, foreninger og organisationer kan se værdien i at være med til at sikre en løbende udvikling af tilbud, faciliteter og en stærk identitet for Hasle.

Flere af de lokale aktører, der har deltaget i processen, har meldt sig på banen som initiativtagere af et udviklingsråd, som skal stå i spidsen for det videre arbejde med at udnytte potentialer og muligheder i Hasle på baggrund af denne udviklingsplan.

Kanalshelters - natur- og bynær overnatning til kajakroere, vandrere eller cykelturister

Foto: Tina Stafrén

Foto: Discover Denmark

Autocamper hot spot

Det er ikke alle steder, autocampere er velkomne, og en attraktiv autocamperplads kræver de rette forhold som bl.a. adgang til strøm og vand og ikke mindst hyggelige omgivelser med en god udsigt.

Der findes flere steder i Hasle med både plads og udsigt til rådhed, hvor nye pladser kunne etableres og byde velkommen til Hasle som autocamper hot spot. Det er vigtigt for en styrkelse af turismeerhvervet, at udlejningen af pladserne organiseres i et regi, så de ikke skaber konkurrence for campingpladserne på ulige vilkår.

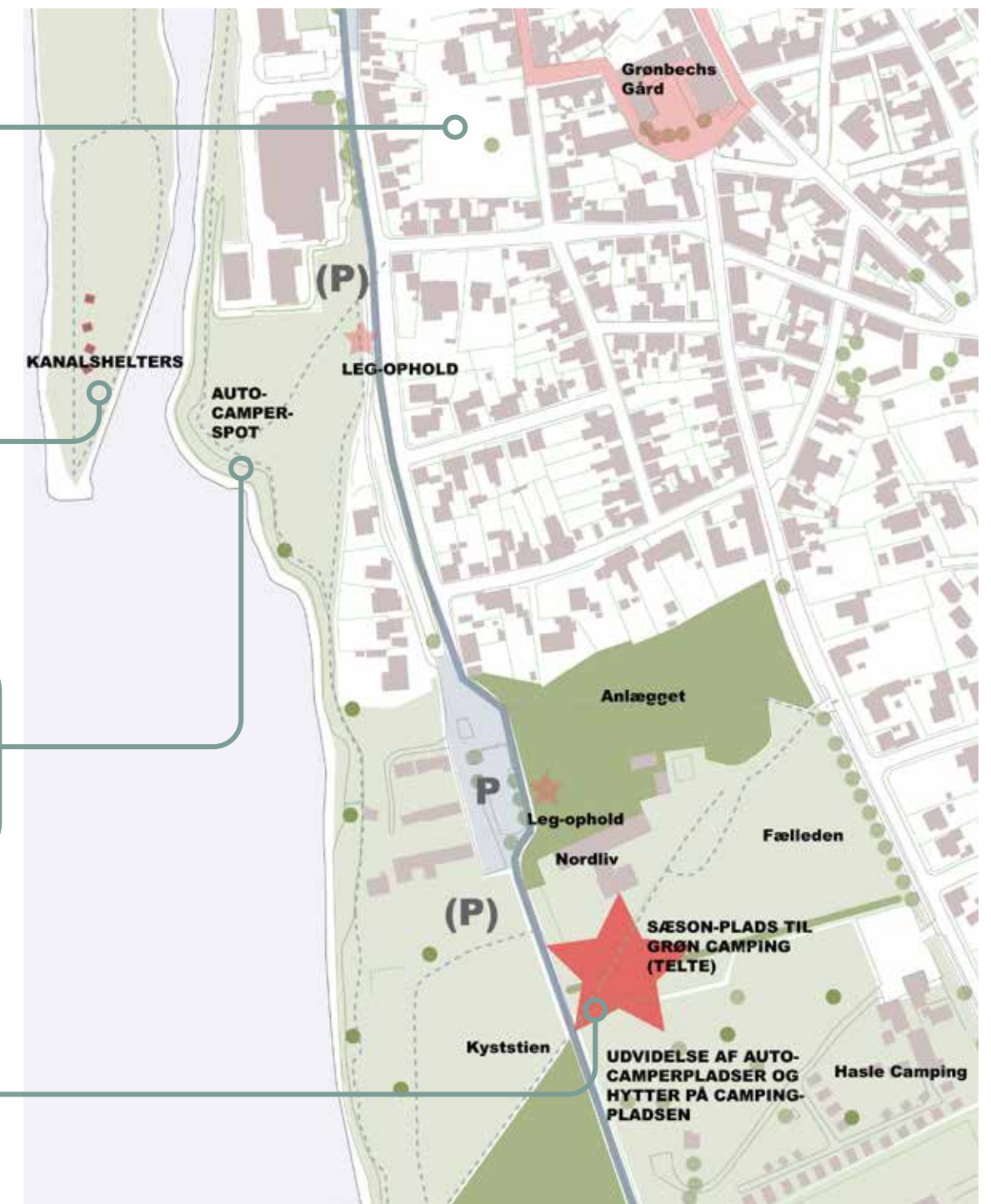
Foto: Sunlight GmbH

Foto: Mette Johnsen

Foto: Daniel Villadsen

VISIONSPLAN 2030

På denne side ses idékataloget for Hasle Havn. Projekterne, beskrevet med tekst og inspirationsbilleder nedenfor, er de eksisterende og nye idéer, der vurderes som særligt understøttende for impulsprojekterne og derved den samlede udvikling. Derudover er de øvrige idéer markeret på oversigtskortet til højre.

Visionsplanen er derved et samlet idékatalog med store og små projekter, som et fælles udgangspunkt for de kommende års udviklingsarbejde for byens råd og foreninger, erhvervsdrivende, ildsjæle, investorer, Bornholms Regionskommune, Destination Bornholm og andre aktører.

Ny lokalplan for havnen

Der er flere gældende lokalplaner for Hasle Havn, som giver mulighed for at etablere rekreative funktioner og turismerelaterede erhverv. Men en større del af den indre havn er stadig omfattet af en lokalplan, der kun giver mulighed for havnerelateret erhverv, som ikke længere er til stede. Der skal derfor udarbejdes en ny lokalplan, der understøtter byens turismeerhverv.

Havneboder - i forlængelse af Havnegrillen og havnekotoret foreslås etableret en række nye boder - Havneboderne - til butikker og spisesteder, der kan danne ryg mod byskrænten og styrke byliv og aktiviteterne på de nordlige arealer. Havneboderne skal være en blanding af faste boder, som holder åbent hele året og midlertidige boder samt foodtrucks, der supplerer med kapacitet i højsæsonen.

Foto: Stephanie Houldcroft

Foto: Dansk Roadshow

Silo-grunden & 'Bytrappen' - på byskrænten ligger en privatejet, funktionstømt silo og en byggetomt, hvor byens gamle havnekro lå. Et spændende og unik byggegrund til fx. hotellejligheder - eventuelt som en del af naboen Hotel Herold. Skrænten skabermulighed for at bygge op i niveau med den resterende bymidte og derved få udsigt over havnen og havet. Det er afgørende, at grunden også udnyttes til en 'bytrappe', der kan skabe den manglende forbindelse og ligeså muligheden for små plateauer med plads til ophold og udeservering. 'Bytrappen' bør etableres med det samme som en midlertidig adgang via den eksisterende sti 'Smerstens ende' efter aftale med den private grundejer, indtil et projekt på Silo-grunden kan realiseres.

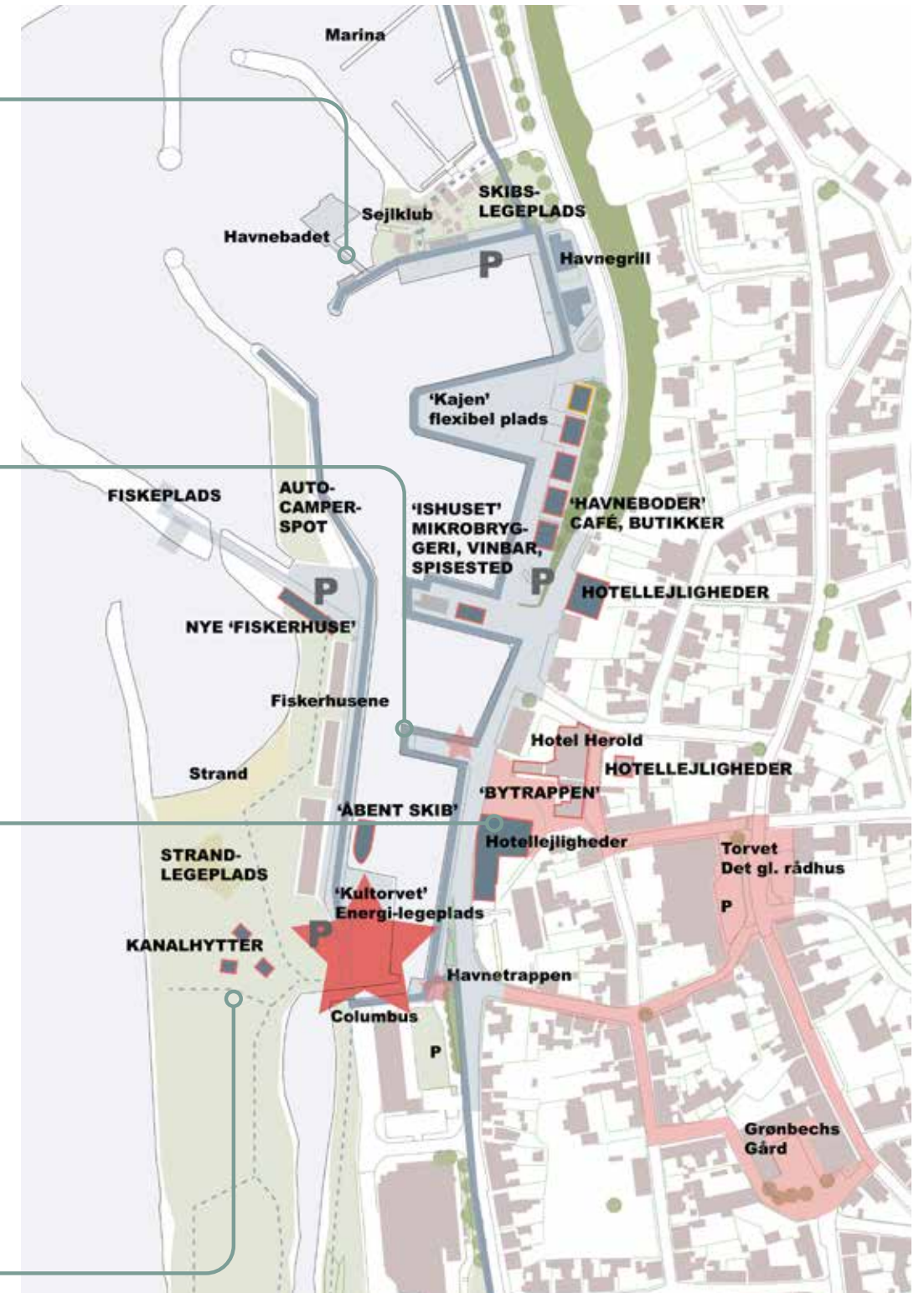

Foto: Marcu Yu

Kanalhytter - natur- og bynær overnatning til kajakraere, vandrere eller cykelturister

Foto: Niclas Jessen

DE NÆSTE SKRIDT

Mange faktorer spiller ind i den foreslåede udvikling, og vi ved ikke præcis, hvad fremtiden bringer. Men vi ved, at flere af de lokale aktører, som har medvirket i udarbejdelsen af udviklingsplanen, har givet udtryk for, at de står klar til at fortsætte udviklingsarbejdet, og i den forbindelse er etableringen af et udviklingsråd i Hasle allerede initieret af lokale foreninger og erhvervsdrivende. Nogle af de beskrevne tiltag og indsatser kræver yderligere planlægning og tilladelser, omfattende investeringer og modning i markedet, og andre er nemmere og hurtigere at igangsætte og realisere.

Nedenfor illustreres en forventet tidsplan for de afgørende impulsprojekter og de projekter, der udgør en vigtigt understøttende funktion for dem. Tidsplanen er udarbejdet på baggrund af en løbende dialog med flere af de aktører, som er nødvendige for at bære udviklingen frem.

	Hvem	2021					2030
Hasle Udviklingsråd Indledende dialog & kortlægning af potentielle medlemmer Etablering af Hasle Udviklingsråd	Lokale aktører	Dialog & kortlægning	Etablering				
Natur Camp Projektudvikling, planlægning (herunder evt. dispensationer) Evt. midlertidige teltpladser Etablering (evt. i etaper)	Hasle Camping Vandrehjemmet Nordliv BRK (plangrundlag)	Projektudvikling & planlægning	Etablering				
Ny lokalplan for havnen	BRK		Lokalplanlægning				
‘Tuborg Havn’ Etablering af partnerskaber ml. aktører Idéudvikling Midlertidige aktiviteter, dialog og fondssøgning Permanente faciliteter og aktiviteter	Lokale aktører Nyt udviklingsråd		Partnerskaber & idéudvikling	Midlertidige aktiviteter, dialog og fondssøgning	Permanente faciliteter & aktiviteter		
Hytter & shelters på kanaløen Planlægning Etablering	Lokale aktører BRK (plangrundlag)		Planlægning	Etablering			
Bytrappen & hoteludvikling Midlertidig adgang via eksist. trappe og sti Planlægning og projektudvikling Etablering (evt. i etaper)	Private investorer Lokale aktører		Midlertidig adgang	Planlægning & projektudvikling	Etablering af permanent bytrappe & hotelkoncept		
Havneboder Midlertidige boder og foodtrucks Permanente boder og havneskure til mobile faciliteter	Lokale aktører Private investorer Nyt udviklingsråd		Midlertidige boder & foodtrucks	Permanente boder & havneskure			

